

T.C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK
LİSANS TEZİ

HARRİET BEECHER STOWE'UN *TOM AMCA'NIN KULÜBESİ* VE UPTON SINCLAIR'IN
ŞİKAGO MEZBAHALARI ROMANLARININ YENİ TARİHSELÇİLİK BAĞLAMINDA
İNCELENMESİ

DİLAY İDDİĞ

İNGİLİZ DİLİ VE EDEBİYATI
ANABİLİM DALI

MAYIS 2025

T.C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İNGİLİZ DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

HARRIET BEECHER STOWE'UN *TOM AMCA'NIN KULÜBESİ* VE UPTON
SINCLAIR'IN *ŞİKAGO MEZBAHALARI* ROMANLARININ YENİ TARİHSELÇİLİK
BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
DİLAY İDDİĞ

DANIŞMAN
PROF. DR. BÜLENT CERCİS TANRITANIR

VAN – 2025

KABUL VE ONAY

Dilay İDDİĞ tarafından hazırlanan Harriet Beecher Stowe'un *Tom Amca'nın Kulübesi* ve Upton Sinclair'in *Şikago Mezbahaları* Romanlarının Yeni Tarihseleilik Bağlamında İncelenmesi adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Anabilim Dalında **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri	İmza
Danışman: Prof. Dr. Bülent Cercis TANRITANIR Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.	
Başkan : Prof. Dr. Bülent Cercis TANRITANIR Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.	
Üye : Dr. Öğr. Üyesi Ömer Aytaç AYKAÇ Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.	
Üye : Dr. Öğr. Üyesi Şahin KIZILTAŞ Bitlis Eren Üniversitesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.	
Yedek Üye : Unvanı Adı SOYADI Üniversite Adı, Anabilim Dalı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum.	
Yedek Üye: Unvanı Adı SOYADI Üniversite Adı, Anabilim Dalı Bu tezin kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum.	
Tez Savunma Tarihi:	20/05/2025
Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini ve imzaların sahiplerine ait olduğunu onaylıyorum.	
Doç. Dr. Ercan ÇALIŞ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü	

ETİK BEYAN

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü **Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;**

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. (20/05/2025)

(İmza)

Dilay İDDİĞ

Yüksek Lisans Tezi

DİLAY İDDİĞ

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Mayıs, 2025

HARRIET BEECHER STOWE'UN *TOM AMCA'NIN KULÜBESİ* VE UPTON SINCLAIR'IN *ŞİKAGO MEZBAHALARI* ESERLERİNİN YENİ TARİHSELÇİLİK BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

ÖZET

Yeni Tarihseleilik (New Historicism), 1980'li yıllarda Stephen Greenblatt öncülüğünde gelişen, edebi metinleri tarihsel ve kültürel bağlamlarıyla birlikte incelemeyi amaçlayan edebi-eleştirel bir yaklaşımdır. Bu kuram, edebiyatın tarih ve ideolojiyle olan ilişkisini merkeze alır ve tarihsel gerçekliğin tek, nesnel ve tarafsız bir biçimde aktarılabilceğı fikrini reddeder. Yeni Tarihseleilik yaklaşımına göre edebi eser; dini, toplumsal, kültürel ve politik ilişkiler sonucu ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla edebi bir metin analiz edilirken o metne üretildiğı kültürel koşullar da göz önünde bulundurularak inceleme yapılmalıdır. Harriet Beecher Stowe tarafından kaleme alınan *Tom Amca'nın Kulübesi*, uzun süre yarılarında çalıştığı ailenin ekonomik bir çöküşe uğraması sonucu köle tacirlerinin eline düşüp Amerika'da çeşitli zulümlere uğrayan Tom Amca'nın ve farklı cinsiyetlere yaş gruplarına mensup siyahilerin Güney'de maruz kaldıkları işkenceleri, ayrımcılıkları, fiziksel ve psikolojik şiddeti aktarmaktadır. Eser dönemi tüm gerçekçiliğıyle yansımasıyla yayımlandığı dönemde büyük yankı uyandırmıştır. Upton Sinclair'in *Şikago Mezbahaları* isimli romanı ise, işçi sınıfının toplumda maruz kaldıkları muameleyi ve ağır çalışma koşullarını, Kapitalizmin Amerikan toplumunda yarattığı yozlaşmanın, Amerikan rüyasının adeta kâbusa dönüşmesini Jurgis ve ailesi üzerinden tüm gerçekçiliğıyle yansıtmaktadır. Her iki eser de tarihsel bağlamda değerli eserler arasındadır. Gelenekselci tarih anlatılarının aksine azınlıkta kalmış, ezilmiş ve toplumda ötekileştirilmiş iki ayrı sınıfın maruz kaldığı muameleyi kurgusal bir gerçeklikle aktaran *Tom Amca'nın Kulübesi* ve *Şikago Mezbahaları* eserleri tarihi belgesel niteliğı taşıyan eserlerdir. Yazıldıkları dönemi kurgusal bir gerçeklikle yansıtan her iki eser de Yeni Tarihseleilik kuramıyla incelenebilecek nitelikleri taşımaktadırlar. Bu tezin amacı *Tom Amca'nın Kulübesi* ve *Şikago Mezbahaları* eserlerini Yeni Tarihselci söylemi ışığında incelemektir.

Anahtar Kelimeler: Tarih, Edebiyat, Tarihin yazımı, Yeni Tarihseleilik, Köle ticareti, İşçi sınıfı, Kültür ideolojisi

Sayfa Sayısı: vii + 101

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Bülent Cercis Tanrıtanır

M. A. Thesis

Dilay İDDİĞ

VAN YÜZÜNCÜ YIL UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES

May, 2025

**AN ANALYSIS OF HARRIET BEECHER STOWE’S *UNCLE TOM’S CABIN*
AND UPTON SINCLAIR’S *THE JUNGLE* IN THE CONTEXT OF NEW
HISTORICISM**

ABSTRACT

New Historicism, which emerged in the 1980s under the leadership of Stephen Greenblatt, is a literary-critical approach that aims to examine literary texts together with their historical and cultural contexts. This theory centers on the relationship between literature, history, and ideology, and rejects the idea that historical reality can be conveyed in a single, objective, and impartial manner. According to the New Historicist approach, a literary work emerges as a product of religious, social, cultural, and political relationships. In this respect, the cultural context in which a text was produced must be taken into account during its interpretation. *Uncle Tom’s Cabin*, written by Harriet Beecher Stowe, tells the story of Uncle Tom, who is sold into slavery after the family he worked for experiences an economic collapse. The novel depicts the violence, discrimination, and psychological and physical abuse faced by African Americans of various ages and genders in the American South. With its realistic portrayal of the period, the work attracted great attention when it was published. Similarly, *The Jungle* by Upton Sinclair reflects the harsh working conditions and mistreatment faced by the working class in American society. Through the story of Jurgis and his family, the novel exposes the corruption brought about by capitalism and the transformation of the “American Dream” into a nightmare. The work presents a stark and realistic portrayal of these issues. Both of these novels are valuable in historical context. Unlike traditional historical narratives, *Uncle Tom’s Cabin* and *The Jungle* convey the experiences of oppressed and marginalized social groups through fictional realism, thus serving as quasi-historical documents. As they reflect their respective time periods through a fictional yet critical lens, these two works are highly suitable for analysis within the framework of New Historicism. The aim of this thesis is to analyze *Uncle Tom’s Cabin* and *The Jungle* in light of New Historicist discourse.

Key Words: History, Literature, Historic writing, New Historicism, Literary criticism, Slave trade, Working Class, Cultural Ideology

Quantity of Page: vii + 101

Supervisor: Prof. Dr. Bülent Cercis Tanrıtanır

İÇİNDEKİLER TABLOSU

ÖZET.....	iv
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ.....	v
GİRİŞ	1
1. YENİ TARİHSELÇİLİK TEORİSİNE GENEL BİR BAKIŞ.....	5
2. EDEBİ ESERİN TARİHSELLİĞİ	17
3. YENİ TARİHSELÇİLİKTE TARİH YAZIMI.....	20
3.1 Yeni Tarihseleilik Baēlamında “Öteki” Kavramı ve Tarih Yazımına Yansımaları.....	27
4. YENİ TARİHSELÇİLİKTE KÜLTÜR, TOPLUM, İDEOLOJİ	30
4.1 Toplum ve Edebiyatın Karşılıklı Etkileşimi.....	31
4.2 Toplumun Edebiyatın İçeriğine Yansımaları.....	32
4.3 Kimlik, Güç ve Edebiyat.....	32
5. <i>TOM AMCA’NIN KULÜBESİ’NİN YENİ TARİHSELÇİLİK BAēLAMINDA İNCELENMESİ</i>	33
5.1 Harriet Beecher Stowe’un Hayatına Kısa Bir Bakış.....	33
5.2 <i>Tom Amca’nın Kulübesi’ne Genel Bir Bakış</i>	34
5.2.1 Kurgu, Temalar ve Anlatım Stratejisi	36
5.2.2 Hristiyanlık, Ahlak ve Vicdan.	36
5.2.3 Toplumsal Etki ve Siyasi Yankılar	37
5.2.4 Irk, Kimlik ve Eleştiriler.....	38
5.2.5 Kültürel Miras ve Modern Yorumlar.....	38
6. <i>TOM AMCA’NIN KULÜBESİ’NE GENEL BİR BAKIŞ</i>	39
6.1 Eserin Yazılış Amacı ve Tarihsel Arka Planın Edebî Üretime Etkisi	39
6.2 Romandaki Ana Temalar: Kölelik, Ahlak ve Din Üzerine Bir Sorgulama	39
6.3 Anlatı Teknikleri ve Yazarın Okuyucuya Doğrudan Seslenişi	39
6.4 Karakterler Aracılığıyla Toplumsal Eleştiri ve Sınıf İlişkileri	40
6.5 Romanın Siyasal ve Toplumsal Etkileri: İç Savaş Öncesi Amerika’da Bir Barometre.....	40
6.6 Eleştiriler, Tartışmalar ve Romanın Edebî Mirası.....	42
6.7 <i>Tom Amca’nın Kulübesi’nde Dönemin Politikasının Yansımaları:</i> Roman Üzerinden Bir İnceleme	43
6.8 <i>Tom Amca’nın Kulübesi’nde Irk, Kimlik ve Toplumsal Hiyerarşi:</i> Kölelik Kurumunun Edebi Yansımaları	46

6.9	<i>Tom Amca'nın Kulübesi</i> 'nde Aile, Cinsiyet Roller ve Din Temalarının Toplumsal Eleştirisi	47
6.10	Harriet Beecher Stowe'un <i>Tom Amca'nın Kulübesi</i> Romanında Hristiyanlık Temalarının Sosyo-Kültürel ve Ahlaki Yansımaları.....	49
7.	TOM AMCA'NIN KULÜBESİ'NİN YENİ TARİHSELÇİLİK BAĞLAMINDA İNCELENMESİ	51
8.	TOM AMCA'NIN KULÜBESİ'NDE IRK KAVRAMI.....	56
9.	TOM AMCA'NIN KULÜBESİ'NDE GÜÇ UNSURLARI	59
10.	TOM AMCA'NIN KULÜBESİ'NDE DİNİN ALGILANIŞ BİÇİMİ.....	61
11.	ŞİKAGO MEZBAHALARI'NIN YENİ TARİHSELÇİLİK BAĞLAMINDA İNCELENMESİ	64
11.1	Upton Sinclair'in Hayatına Kısa Bir Bakış	64
11.2	<i>Şikago Mezbahaları</i> 'na Genel Bir Bakış	666
12.	İFŞA EDEBİYATI.....	67
12.1	<i>Şikago Mezbahaları</i> ve İfşa Edebiyatı	69
12.1.1	Tarihsel ve Sosyoekonomik Bağlam	69
12.1.2	İfşa Edebiyatının İşlevi ve Etkileri.....	70
12.1.3	Edebiyat, Etik ve Gerçeklik Tartışmaları	70
12.1.4	Günümüzde İfşa Edebiyatı ve <i>Şikago Mezbahaları</i> 'nın Mirası	71
13.	ŞİKAGO MEZBAHALARI'NDA BİREY, KİMLİK, KAPİTALİZM.....	72
14.	ŞİKAGO MEZBAHALARI'NDA AMERİKAN RÜYASI'NIN SUNULUŞ ŞEKLİ.....	79
15.	ŞİKAGO MEZBAHALARI'NDA GÖÇ KAVRAMI.....	85
16.	SONUÇ	94
	KAYNAKÇA.....	100
	ÖZGEÇMİŞ.....	
	ORJİNALLİK RAPORU	

ÖNSÖZ

Bu tez çalışması, edebiyat ile tarih arasındaki karşılıklı etkileşimi, özellikle Yeni Tarihseclilik kuramı bağlamında değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Harriet Beecher Stowe'un *Tom Amca'nın Kulübesi* ve Upton Sinclair'in *Şikago Mezbahaları* adlı eserleri üzerinden yapılan bu çalışma, tarihsel olarak ezilmiş, ötekileştirilmiş ve görmezden gelinmiş kesimlerin edebi metinlerde nasıl temsil edildiğini sorgulamakta ve dönemin toplumsal yapısına ışık tutmayı hedeflemektedir. Tez süreci, yalnızca akademik bir araştırmanın ötesinde; düşünsel, kültürel ve insani bir farkındalığın da gelişmesini sağlamıştır. Özellikle Yeni Tarihseclilik yaklaşımıyla edebi metinleri tarihsel bağlamı içinde incelemek, tarihin yalnızca galiplerin yazdığı bir anlatı olmadığını; aksine, sesleri bastırılmış bireylerin de tarihte iz bıraktığını fark etmemi sağlamıştır.

Bu çalışmanın hazırlanmasında bilgi, tecrübe ve desteğini her zaman yanımda hissettiğim değerli danışmanım sayın Prof. Dr. Bülent Cercis TANRITANIR'a en içten teşekkürlerimi sunarım. Akademik yolculuğumda bana rehberlik eden kıymetli hocamın katkıları bu çalışmanın oluşmasında büyük rol oynamıştır. Yüksek lisans eğitimim süresince bilgi ve deneyimlerinden faydalandığım, düşünsel gelişimime katkı sunan tüm değerli hocalarıma içtenlikle teşekkür ederim.

Ayrıca, bu süreçte sabırla yanımda olan aileme, tez çalışmam boyunca beni cesaretlendirip desteklerini esirgemeyen dostlarıma ve çalışma sürecimin her anında manevi gücünü hissettiğim herkese teşekkürü bir borç bilirim. Hayatım boyunca karşılaştığım her zorlukta bana güç ve motivasyon aşılayan, inanç ve destekleriyle bu sürecin en önemli dayanaklarından biri olan kıymetli anneme ve babama en derin şükranlarımı sunarım. Her zaman yanımda olduklarını hissettiren, varlıklarıyla bana moral ve ilham kaynağı olan sevgili kardeşlerim Beyza Nur İDDİĞ, Merve İDDİĞ ve Zeynep Erva İDDİĞ'e kalpten teşekkür ederim.

Dilay İDDİĞ

GİRİŞ

Edebiyat ve tarih, insan üretimi olan, birbirinden farklı fakat güçlü bir etkileşim içerisinde olan iki farklı disiplindir. Edebiyat, çok eski zamanlardan beri tarihi kendine konu edinmiş ve onu ele alırken kendine has bir yöntem kullanmıştır. Ünlü düşünür Aristoteles bu durumu “Tarih ne olduğunu, edebiyat ise ne olabileceğini anlatır.” şeklinde tanımlamıştır.

Sorgulayıcı bakış açısının hâkim olduğu yirminci yüzyılın ikinci yarısında, pek çok kavram gibi tarih olgusuna da yeni bir boyut kazandırılmıştır. Bu yeni anlayış, tarih kavramının gelenekselci anlayışların dışında bir yaklaşım olmuş ve tarihin tanımı farklı bir açıdan ele alınmıştır. Yirminci yüzyılın tarih kavramına yönelik anlayışı, tarih ve kültür kavramını çok kültürlülük anlayışından etkilenerek; tarih ve kültür kavramlarının bir arada incelenmesine sebebiyet vermiştir.

Yeni Tarihselcilik, yirminci yüzyılın son dönemlerinde Yapısalcılık ve Yeni Eleştiri gibi biçime odaklı yaklaşımlara tepki olarak ortaya çıkmış bir yaklaşımdır. Yeni Tarihselcilikte, gelenekselci tarihsevcilerin aksine eserin yazıldığı dönemden ve mekândan soyutlanmış bir şekilde incelenmesine karşı çıkmıştır. Eser incelemesi yapılırken, eserin yazıldığı toplumun tarihi ve kültürü oldukça önemlidir. Böylece bu yaklaşım, edebi eserlerin incelenmesine yeni bir bakış açısı getirirken; kültür ve tarih kavramının yeniden yorumlanmasına sebebiyet vermiştir.

Yeni tarihselci yaklaşım, tarihi olayları metinsellik ve anlatısallık çerçevesinde inceleyen, net ve yerleşik anlatılara sorgulayıcı bir bakış açısıyla yaklaşmıştır. Tarihin metinselliği ve kurgulanabilir oluşu, tarih kavramının geleneksel anlamına bir başkaldırı olmuş ve yeni bir anlam kazanmıştır. Bununla birlikte yeni tarihsevcilerin odağı; toplum içerisinde söz hakkı verilmemiş, ezilen, hor görülen azınlık kesim olmuştur. Kahramanları, güçlülere, padişahları konu edinen gelenekselci tarih anlayışının aksine; tarihin arka planında kalan kesimin yaşamışlıklarını aktarmayı amaç edinen bu yaklaşım, bu bakımdan toplumda ezilenlerin de tarih sahnesine çıkmasına vesile olmuştur.

Yeni Tarihselcilikte odak, tarihin nasıl yazıldığıdır. Bununla birlikte, Yeni Tarihselciliğin temelinde “tarihin metinsel olduğu, metnin de tarihsel olduğu” görüşü yatmaktadır. Bu yaklaşımda, metin incelemesi yapılırken bağlamın ve anlamın

araştırılmasının çok önemli olduğu vurgulanır. Metinsel inceleme yapılırken, metinsel özelliklerin de göz önünde bulundurulması; inceleme konusu olan metnin yazıldığı döneme ait diğer edebi ve edebi olmayan eserlerin de incelenip bu eserlerle birlikte yorumlama yapılması, Yeni Tarihselelilerin edebiyat incelemelerindeki yaklaşımlardan bir tanesidir (Kolcu, 2008).

Yeni Tarihseleliler, tarih yazımını toplumda yer alan güç ilişkileri ve toplumsal hiyerarşi açısından değerlendirmişlerdir. Bu bağlamda, tarihsel bir bütünlüğe ulaşmanın imkânsız olduğu görüşünü savunmuşlardır. Tarihin, tarihçiler tarafından değerlendirilip yazılan bir disiplin olması; tarihçilerin geçmiş hakkında kesin ve net bilgi vermelerini imkânsızlaştırır. Opperman'a göre tarih, geçmiş içerisinde gün ışığına çıkarılmayı bekleyen bir olgudur ve bununla birlikte sürekliliği olan anlatılar mevcut değildir. Bu bağlamda, Yeni Tarihselelilik yaklaşımının, tarihî anlatıları tarihçi tarafından öyküleştiren belgeler olarak gördüğünü söylemek mümkündür.

Yeni Tarihselelilik, 1980'lerde Stephen Greenblatt'ın Rönesans Dönemi İngiliz Edebiyatı ve Shakespeare hakkında yaptığı çalışmalarla akademik anlamda tanınmaya başlamıştır ve "Yeni Tarihselelilik" terimi ilk kez dil bilimci Stephen Greenblatt tarafından *Renaissance Self-Fashioning* eserinde kullanılmıştır. Greenblatt'a göre edebi metinler, güçlerin çatıştığı, bununla birlikte çıkarların söz konusu olduğu eserlerdir. Yeni Tarihseleliler, edebi metinleri yorumlarken; eserlerin oluşumunda çatışan isteklerin ve zıt değerlerin içerisinde oluşmuş ürünler olarak kabul ederler.

Yeni Tarihseleliliğin odaklandığı en önemli hususlardan biri de toplumda çözülemeyen çatışma ve çelişkilerdir. Yeni Tarihseleliler, var olan estetik düzeni övmez; bunun yerine, maddi ve ideolojik temelleri araştırmanın önemli olduğunu savunurlar. Bu yaklaşım da toplum içerisinde arka planda kalmış tuhaflik ve belirsizliklerin odağa alınmasını beraberinde getirmiştir. Greenblatt'a göre toplumun hayal gücünün ve ideolojisinin ürünü olan bu metinlerin, salt gerçeklik olduğu görüşü ve incelenen metinlerin yazıldığı dönem ve mekândan bağımsız olarak değerlendirilmesi mümkün değildir (Greenblatt, 2001).

Toplulukların ortaya çıkmasından bu yana, hemen her toplumda sosyal tabakalaşmalar ve bu durumun sonucu olarak ortaya çıkan sosyal sınıf farklılıkları

görülmüştür. Bu tabakalaşma sistemi; prestij, otorite, statü, güç gibi faktörlerin hiyerarşik bir biçimde sınıflandırılmasını kapsamaktadır. Tarihsel olarak toplumsal sınıf tabakalaşması, en ilkel topluluklardaki yaygın kölelikten, Hindistan'daki kast sistemine, Orta Çağ Avrupa'sında toprak mülkiyetine dayalı feodaliteye kadar farklı topluluklarda şekil değiştirerek günümüze dek devam etmiştir.

Avrupalıların göç etmesiyle keşfedilen Amerika kıtası, Avrupalılar tarafından Afrika'daki sömürgelerinden gemiler aracılığıyla getirilen insanların köle olarak acımasızca kullanıldığı bir bölge olmuştur. Bu bölgede köle olarak çalıştırılan insanlar; toprak işleme, demiryolu yapımı ve buna benzer birçok ağır işte çalıştırılarak, adeta ticari bir mal olarak değerlendirilmiştir. Bu insanların alınıp satılması, dünyanın ticari ve ekonomik anlamda evrilmesiyle zamanla daha da artmıştır.

Diğer ırklara oranla siyahilerin tarih boyunca maruz kaldıkları ayrımcılık ve gayriinsani muameleler, oldukça uzun bir dönem devam etmiştir. Siyahilere bazı haklar tanındıktan sonra bile siyah ve beyaz ırklar birbirinden ayrı tutulmuş; siyahlar, beyazlarla aynı mıntikalarda yaşayamamışlardır. Bununla birlikte, siyahiler eğitim, sağlık, barınma, iş ve toplu taşıma gibi birçok alanda haklarından mahrum bırakılmışlardır. Siyahlar ve beyazların barış içinde yaşaması, günümüze kadar tam anlamıyla mümkün olmamıştır. Beyazların siyahlar üzerinde kurduğu baskı, hem fiziksel hem de psikolojik açıdan uzun yıllar sürmüştür. Köleler üzerinde kurulan bu baskı şekil değiştirse de günümüzde etkileri hâlen devam etmektedir. Köleliğin kaldırılmasından sonra bile bu ayrıştırma ve eşitsizlikler varlığını sürdürmüştür. Bu durum, romanlara, filmlere ve birçok medya platformuna konu olmuştur.

Kölelik yasasının kaldırılmasında etkisi büyük olan ve tüm dünyada yankı uyandıran Harriet Beecher Stowe'un *Tom Amca'nın Kulübesi* adlı eseri, 1850 Amerikası'nda siyahi kölelerin maruz bırakıldığı olumsuz yaşam koşullarını dramatik bir hikâyeyle okuyucuya sunmaktadır. Eser yalnızca edebiyat alanında değil, tarihî anlamda da büyük değer taşımaktadır. İçerdiği simgesel olaylar, Yeni Tarihselci bir okuma ile 1850 Amerika'sına sorgulayıcı bir bakış açısıyla yaklaşmayı mümkün kılmaktadır (Kelley, 2006).

Amerika'daki sınıfsal farklılıklar yalnızca ırksal değil; aynı zamanda ekonomik anlamda da derinleşmiş, toplumda ciddi tabakalaşmalara neden olmuştur.

Kapitalizmin zirveye ulaştığı 1900'lü yıllarda, işçi sınıfının yaşadığı toplumsal problemler trajik sonuçlara yol açmıştır. Bu noktada işçi sınıfının maruz kaldığı zorlu yaşam koşulları, siyahilerinkinden çok da farklı değildir.

Upton Sinclair tarafından kaleme alınan *şikago Mezbahaları*, 1900'lerin başında Amerika kıtasındaki ekonomik gelişmelerden pay almayı umut ederek göç eden Litvanyalı bir ailenin hikâyesini anlatmaktadır. Sinclair, Jurgis ve ailesi üzerinden kapitalizmin insanlar üzerindeki yıkıcı etkilerini gözler önüne sermektedir. Roman, yayımlandığı dönemde işçilerin korkunç çalışma koşulları ve insanlık dışı et üretimi süreçlerini konu edinerek, toplumda büyük yankı uyandırmıştır.

Her iki eser de, Amerika'da sosyal tabakalaşmanın zirvede olduğu dönemlerde kaleme alınmış metinlerdir. Bu tezde, Harriet Beecher Stowe'un Tom Amca'nın Kulübesi ve Upton Sinclair'in *şikago Mezbahaları* adlı eserleri Yeni Tarihsehcilik bağlamında incelenmiştir.

1. YENİ TARİHSELÇİLİK TEORİSİNE GENEL BİR BAKIŞ

Yirminci yüzyılın ikinci yarısında sosyal bilimlerde sorgulayıcı bakış açısının etkili olmaya başlamasıyla birlikte, tarih kavramı da diğer birçok kavram gibi geleneksel yaklaşımların ötesinde yeniden değerlendirilmiştir. Bu yeni perspektif, özellikle post-yapısalcılık ve postmodernizmin etkisiyle şekillenmiş, tarihin yalnızca belgelerle desteklenen bir olaylar dizisi olmaktan ziyade; anlatılar, yorumlar, ideolojik yapılar ve kültürel kodlarla şekillenmiş bir yapı olduğunu öne sürmüştür (Yalçın & Çelik, 2005). Bu bağlamda ortaya çıkan Yeni Tarihselcilik (New Historicism), tarihi; metinsellik, anlatısallık, kültürel bağlam ve güç ilişkileri çerçevesinde ele alan, disiplinler arası bir yaklaşım olarak dikkat çeker. Yeni Tarihselcilik, yalnızca politik otoritelerin ya da kazananların tarihini değil, söz hakkı verilmeyenlerin, dışlananların ve marjinalize edilen grupların tarihini de inceleme çabası içindedir (Greenblatt, 1989). Bu yaklaşım, tarihsel anlatıların sabit ve tarafsız gerçekler olmadığını; aksine, tarihçinin seçtiği veriler, dili ve bakış açısıyla şekillenen öznel yorumlar olduğunu vurgular.

Tarih bilimi, insanlıkla yaşıt kadar eski bir disiplindir. Bireyin ve toplumların geçmişe dair duyduğu merak, tarihsel bilginin temellerinden birini oluşturur. İnsanın kendini bilme, tanıma ve sorgulama dürtüsü, geçmişi anlamaya yönelik bir ihtiyaç doğurmuştur. Bu ihtiyaç yalnızca bireysel düzeyde değil, kolektif kimlik inşası açısından da oldukça önemlidir. Tarihsel bilinç, bir toplumun kendini tanımasında ve geleceğe dair sağlıklı kararlar alabilmesinde temel bir rol oynar. Bu bağlamda, geçmişle bağ kuramamış toplumların hafıza kaybına uğramış bireyler gibi değerlendirilmesi oldukça anlamlıdır (Uzun, 2006).

Tarihin yalnızca geçmişte yaşanan olayların kronolojik bir sıralaması olmadığı, günümüzde daha net biçimde anlaşılmıştır. Tarih, insanların eylemleri sonucunda şekillenen bir süreçtir ve insan, geçmişini anlamlandırma ihtiyacıyla tarihe yönelir. Bugünkü toplumsal, teknolojik ve zihinsel gelişim, geçmişten elde edilen bilgi ve deneyimlerin birikimiyle oluşmuştur. Bu bağlamda tarih, insanlığın ilerleyişinde bir köprü ya da basamak işlevi görmekte; geçmişi anlamak, bugünü değerlendirmek ve geleceği inşa etmek için vazgeçilmez bir kaynak oluşturmaktadır (Demircan, 2007).

Tarihsel bilgi üretiminde nesnellik ve öznellik tartışmaları da önemlidir. Tarihsel olaylar aktarılırken tarihçinin kullandığı dil, yöntemi, seçtiği kaynaklar ve sahip olduğu dünya görüşü; aktarım sürecini doğrudan etkiler. Bu nedenle tarihin nesnel olup olamayacağı konusu, tarih felsefesi içerisinde güncelliğini koruyan bir tartışma alanıdır. Edward Hallett Carr (1961), *Tarih Nedir?* adlı eserinde, tarihçinin okuyucuya karşı sorumluluğunu vurgulamış; tarih yazımının, tarihçinin kendi değer yargılarından tamamen bağımsız olamayacağını ifade etmiştir. Carr'a göre tarihsel bilgi, hem geçmişteki olgulara hem de tarihçinin bu olgulara bakışına dayanır. Bu yaklaşım, tarihin özne bir yönü olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Tarih bilimine yönelik yaklaşımlar özellikle 1980'li yıllardan itibaren önemli bir dönüşüm geçirmiştir. Bu dönemde tarih, yalnızca belgelere dayalı bir bilgi aktarımı olarak değil; aynı zamanda yorum, kurgu ve anlamlandırma süreçlerinin bir parçası olarak görülmeye başlanmıştır. Postmodernizm etkisiyle şekillenen bu yeni yaklaşımlar, tarihçinin olayları kurguladığını, geçmişteki boşlukları kendi kültürel birikimi ve zihinsel yapısıyla doldurduğunu savunur. Bu görüşe göre, tarih mutlak bir gerçeklik değil; çoklu anlatıların ve yorumların bir ürünüdür (Aslan, 2005).

Yeni Tarihselcilik, tarihsel metinlerin nesnel olamayacağını, her metnin belirli bir bağlamda üretildiğini ve dolayısıyla özne olduğunu savunur. Tarihsel anlatıların yazımı sürecinde tarihçi, yalnızca olayları aktaran değil; aynı zamanda bu olayları seçen, sıralayan ve yorumlayan bir aktördür. Dolayısıyla tarih, yalnızca geçmişin kaydı değil; aynı zamanda bugünün ihtiyaçlarına göre şekillenmiş bir anlatıdır (Yalçın & Çelik, 2005).

Postmodern tarihsel kurgu anlayışı, geleneksel tarih anlatılarına eleştirel bir alternatif sunar. Tarihsel romanlarda tarih bir motif olarak kullanılırken; kurgu, yazarın hayal gücüyle birleşerek yeniden inşa edilen bir gerçeklik ortaya koyar. Bu kurgu, tarihsel olayları sabit figürler üzerinden değil; sıradan bireylerin gözünden anlatma potansiyeline sahiptir. Bu bağlamda, padişahlar ve devlet adamları pasif figürlere dönüşebilirken; toplumun alt sınıfları tarihsel olayların merkezine yerleştirilebilir. Yeni Tarihselcilik, bu yaklaşımı destekleyerek tarih yazımının tek boyutlu ve egemen odaklı olamayacağını savunur. Gerçekliğin farklı perspektiflerden ele alınmasını, empati kurabilme kapasitesinin artırılmasını hedefler (Greenblatt, 1989).

Sonuç olarak, Yeni Tarihselcilik, tarihe yalnızca geçmişte olup biten olaylar dizisi olarak değil; günümüz değerleriyle şekillenen, yorumlara açık, çok yönlü ve metinsel bir yapı olarak yaklaşır. Bu yaklaşım, roman ve tarih arasında geçiren bir ilişki olduğunu, her iki alanın da birbirinden bağımsız düşünölemeyeceğini savunur. Postmodern tarihsel kurgu, geçmişini sorgulamak, gerçekliğini tartışmak ve günümüzün ihtiyaçları doğrultusunda yeniden yorumlamak amacı taşır. Böylece tarih, sabit bir hakikat değil; sürekli yeniden yazılan ve yorumlanan bir metin hâline gelir.

Edebiyat ve tarih, insan eliyle üretilmiş, kendi içerisinde bağımsız görönen ancak özünde birbirinden ayrılamaz ilişkiler ağıyla örölmüş iki ayrı disiplindir. Edebi eserlerin belirli tarihsel dönemlerde yazıldıkları ve o dönemin kültürel, toplumsal, siyasi yapılarını yansıttıkları dikkate alındığında, edebiyatın da tarihsel bir belge niteliği taşıdığı söylenebilir. Bu doğrultuda, tarih ve edebiyatın karşılıklı olarak birbirlerine kaynaklık ettikleri savunulabilir. Edebiyat, yalnızca sanatsal bir ifade biçimi değil, aynı zamanda tarihsel bilginin toplumlara aktarılmasında aracı olan güçlü bir iletişim aracıdır. Dilin olanaklarını kullanarak ortaya konan edebi metinler, tarihsel olayları ve dönemsel gerçeklikleri estetik bir biçimde sunar. Bu nedenle, edebiyat ile tarih arasında ontolojik ve epistemolojik düzeyde bir etkileşimden söz etmek mümkündür.

Edebiyat, tarihsel gerçeklikleri kendine özgü yöntemlerle yeniden kurgular. Dolayısıyla, tarihsel olaylar yalnızca bir aktarım sürecine değil, aynı zamanda bir temsil meselesine dönüşür. Aristoteles, bu ilişkinin doğasını *Poetika* adlı eserinde “tarih ne olmuşsa onu anlatır, edebiyat ise ne olabileceğini gösterir” şeklinde açıklar (Aristoteles, akt. İnce, 2003). Aristoteles’e göre tarih, geçmişte yaşanmış olan olayların betimlenmesini amaçlarken; edebiyat, bu olaylara yaratıcı bir dokunuş katarak olasılıklar dünyasına kapı aralar. Bu bağlamda tarih, edebiyatın verisi olurken; edebiyat, tarihe anlam kazandıran bir yorumlama aracına dönüşür.

Örneğin, Eski Yunan dönemine ait ahlaki felsefi yaklaşımlar Herodotos ve Plutarkhos’un metinlerinde gözlemlenebilirken, Aziz Augustinus’un metinlerinde Hristiyanlığın etkileri; Thomas Aquinas’ın yazılarında ise skolastik felsefe ve teolojik tarih anlayışları ön plana çıkmaktadır. Tüm bu örnekler, tarihsel olayların edebiyat aracılığıyla nasıl yeniden biçimlendiğini ortaya koymaktadır.

Roman türü, 19. yüzyıla kadar akıl ve duygunun birleşimiyle oluşan gerçekçi bir anlatım biçimi olarak gelişmiştir. Bu döneme kadar yazılan romanlarda içerik ve kronolojik yapı ön planda tutulmuş; anlatıların gerçekliğe uygunluğu ve mantıksal tutarlılığı edebi değerin belirleyicisi sayılmıştır. Ancak 19. yüzyılda yaşanan savaşlar, sanayi devrimi, teknolojik ilerlemeler ve sosyo-kültürel dönüşümler, romancıların konu ve biçim tercihlerinde önemli değişikliklere yol açmıştır. Modernist ve sonrasında postmodernist yazarlar, geleneksel anlatı tekniklerini sorgulayarak, romanın yapısal özelliklerine yönelmiş ve biçimsel arayışlara öncelik vermiştir.

Postmodernizmin edebiyata entegre olmasıyla birlikte roman türü önemli dönüşümler geçirmiştir. Bu dönüşüm, okuyucu tipolojisinde de değişikliklere neden olmuştur. Postmodern roman okuyucusu, metnin kurmaca olduğunun bilincindedir ve anlatılanlara mutlak doğrular olarak yaklaşmaz. Bu bağlamda, hakikat olgusuna karşı mesafeli, çoğulcu ve şüpheli bir okuma biçimi gelişmiştir (Hutcheon, 1989).

Aydınlanma dönemi ise ilerleme düşüncesine olan inancıyla geçmişe karşı mesafeli ve eleştirel bir tutum sergilemiştir. Aydınlanmacı düşünürler, tarihi seküler bir perspektifle ele almış; tarihsel süreçleri, toplumsal ve kültürel gelişmelere olan katkıları doğrultusunda değerlendirmiştir. Örneğin Hegel, küresel tarihin bilimsel biçimde incelenmesi gerektiğini savunmuş ve tarihsel süreçte devlet kurma gücünü ön plana çıkarmıştır. Hegel'in tarih anlayışı, Afrika gibi bazı coğrafyaları dışarda bırakarak, tarihsel gelişimi Batı merkezli bir çizgide değerlendirmiştir (Hegel, 2002).

Yeni Tarihselcilik, geleneksel tarih anlayışının karşısında konumlanan, tarihin tekil ve nesnel bir biçimde temsil edilemeyeceğini savunan postmodern bir yaklaşımdır. Bu teoriye göre, tarihsel bilgi sabit değildir; insan zihninin değişkenliği doğrultusunda tarih de yeniden şekillenir. Bu düşünce, postyapısalcı kuramla örtüşür. Roland Barthes, Jacques Derrida, Claude Lévi-Strauss ve Michel Foucault gibi düşünürler, tarihin yalnızca bir metin olduğunu ve bu metnin de bir yazar tarafından üretildiğini savunarak, tarihin objektif bir gerçeklikten ziyade kurmaca bir yapı olduğunu öne sürmüşlerdir (Barthes, 1977; Derrida, 1976; Foucault, 1972). Yeni Tarihselcilik'e göre bir edebi metin yalnızca yazıldığı dönemi yansıtmaz; aynı zamanda o dönemin ideolojilerini, sosyo-politik yapılarını ve yazarın kişisel durumunu da içerir. Dolayısıyla, metin hem tarihsel hem de metinsel bağlamda

incelenmelidir. Bu kuram, tarihsel gelişmeyi doğrusal ve deterministik bir süreç olarak gören geleneksel tarih anlayışını reddeder. Bunun yerine, tarihte marjinalleştirilmiş bireylerin, yani kadınların, delilerin, suçluların, kölelerin ve LGBTİ+ bireylerin hikâyelerini merkeze alır (Geçikli, 2016). Bu yaklaşım, tarihte “önemsiz” olarak görülen bireylerin sesini duyurmayı amaçlar.

Tarihsel roman yazımı da tarihselcilikten etkilenmiştir. Walter Scott’un tarihsel romanlarında, bireyler tarihsel gelişimin bir parçası olarak sunulur ve kahramanlar tarihsel süreçlere müdahale edemeyen pasif figürler olarak kurgulanır. Scott, tarihsel gelişimin belli kurallara göre işlediğini savunmuş ve eserlerinde bu düşüncüyü yansıtmıştır. Aynı çizgide, Balzac, Dickens, Tolstoy ve Stevenson gibi yazarlar tarihsel kurguya önemli katkılar sunmuştur. Friedrich Nietzsche ise tarihin bir ilerleme süreci olmadığını, geçmişin yeniden yorumlanması gerektiğini ileri sürmüştür. Walter Benjamin, tarihsel gelişimin doğrusal ve kaçınılmaz bir süreç olduğu görüşünü eleştirerek, tarihin “homojen, boş zaman” anlayışına karşı çıkmıştır. Ona göre tarih, geçmişin bastırılmış yönlerini açığa çıkaran bir yazın türüdür (Benjamin,2003). Karl Popper ise tarihselciliği bilimsel kriterler bağlamında eleştirmiş; geleceğin belirlenemeyeceğini ve tarihsel gelişimin belirli bir yörüngeye oturtulamayacağını savunmuştur (Popper,2002).

Michel Foucault, tarihsel bilginin nesnel değil, iktidar ilişkilerinin bir ürünü olduğunu ileri sürerek tarihe farklı bir perspektif kazandırmıştır. Derrida ve Lyotard’ın gerçekliğin belirsizliği üzerine geliştirdiği düşünceler doğrultusunda, tarihin kesinliğine dair güven sarsılmıştır. Jean Baudrillard, tarihin sonunun geldiğini ve artık simülasyonların hâkim olduğunu belirtirken; Fredric Jameson ise tarihin bir metin olarak değil, ancak metinler aracılığıyla anlaşılabilceğini savunur. Frank Ankersmit, Keith Jenkins ve Alun Munslow gibi tarihçiler ise tarih yazımının öznel doğasına vurgu yaparak, tarihin nesnel temsilinin imkânsızlığına işaret etmişlerdir.

Francis Fukuyama, Hegelci çizgide, insanlık tarihinin liberal demokrasiyle tamamlandığını savunmuş ve bu düşüncüyü *Tarihin Sonu* ve *Son İnsan* adlı eserinde dile getirmiştir (Fukuyama, 1992). Ancak bu yaklaşım, farklı kesimlerden ciddi eleştiriler almış ve tarihin sonunun geldiği düşüncesi yaygın bir kabul görmemiştir.

Yeni Tarihselcilik kuramının en önemli temsilcilerinden biri olan Stephen Greenblatt, özellikle Michel Foucault’nun düşüncelerinden yoğun şekilde

etkilenmiştir. Greenblatt, Foucault gibi, Marksist tarih anlayışını tarihsel gelişim süreçlerini ve kültürel üretimi açıklamakta yetersiz bulmakta, bu yaklaşımı fazlasıyla genelleyici olarak değerlendirmektedir. Eski tarihselcilik yaklaşımlarını homojen yapılar üzerinden yorumladığı gerekçesiyle eleştiren Greenblatt (1990), tarihin heterojen ve çok katmanlı doğasının göz ardı edildiğini savunur. Ona göre, tarihsel gelişim süreci yalnızca tek boyutlu bir ilerleme olarak değil, aynı zamanda çatışmalarla, kırılmalarla ve çelişkilerle örülü çok yönlü bir yapı olarak ele alınmalıdır.

Greenblatt (1990), Yeni Tarihselciliği geleneksel tarihselci yaklaşımlardan ayıran temel unsurun, geçmişin yalnızca belgelerle değil aynı zamanda kültürel pratikler, söylemler ve gündelik yaşam üzerinden okunması gerektiği yönündeki yaklaşımı olduğunu ileri sürer. Bu bağlamda Greenblatt, tarihsel anlatıların ideolojik olarak şekillendiğini ve geçmişin, içinde bulunduğumuz çağın güç ilişkileri doğrultusunda okunduğunu vurgular. Ona göre, güç, sadece toplumsal düzenin bir parçası değil, aynı zamanda kültürel temsillerin üretimini ve dolaşımını sağlayan merkezi bir unsurdur (Geçikli, 2019).

Michel Foucault'nun tarih anlayışı, Yeni Tarihselci eleştirmenlerin bakış açısını büyük ölçüde şekillendirmiştir. Foucault, özellikle Avrupa merkezli tarihsel okumalara alternatif bir yaklaşım geliştirmiştir. Batı düşüncesinin temel kavramsal çerçevelerini sorgulayan Foucault (1970), her dönemin kendine özgü bir düşünce sistemine sahip olduğunu ve bu sistemin bireylerin neyi, nasıl düşüneceklerini belirlediğini savunur. Bu bağlamda "episteme" kavramı öne çıkar; her tarihsel dönemin bilgi üretme biçimlerini tanımlayan bu kavram, Yeni Tarihselcilik kuramının temel taşlarından biri haline gelmiştir.

Foucault'nun tarih anlayışı, tarihin sürekliliği yerine kopuşlar ve kırılmalar içerdiğini öne sürer. Bu kopuşlar, bilgi ile iktidar arasındaki ilişkinin biçim değiştirmesinden kaynaklanır. Özellikle *Hapishanenin Doğuşu* (1975) ve *Cinselliğin Tarihi* (1976) gibi eserlerinde, Foucault, bilgi-iktidar ilişkisini tarihsel olarak analiz ederek, bireylerin iktidar mekanizmaları aracılığıyla nasıl şekillendirildiğini göstermeye çalışır. Bu yaklaşım, Yeni Tarihselcilerin tarihsel olaylara ve edebi eserlere bakışını derinden etkilemiştir.

Yeni Tarihselcilik, bu temel teorik yaklaşımlar doğrultusunda farklı akademisyenler tarafından çeşitli biçimlerde geliştirilmiştir. Jonathan Goldberg, bu yaklaşımı cinsiyet çalışmalarıyla harmanlamış ve Yeni Tarihselciliğin toplumsal cinsiyet bağlamında nasıl genişletilebileceğini ortaya koymuştur. *Queering the Renaissance* (1994) adlı eserinde, Elizabeth dönemi İngiltere’inde eşcinselliğe dair temsilleri analiz eden Goldberg, aynı zamanda feminist bir perspektif geliştirmeye de çalışmaktadır. Örneğin, “Kadınların kendi Rönesansları oldu mu?” sorusunu sorarak (Goldberg,1994), Yeni Tarihselci bakış açısının cinsiyet odaklı yönlerini sorgular. Ayrıca, *James I and the Politics of Literature* adlı eserinde, dönemin edebi eserleri üzerinden iktidarın ve ideolojinin nasıl temsil edildiğini analiz eder. Goldberg’in çalışmaları, Greenblatt’ın tezlerini büyük ölçüde destekler niteliktedir; her iki düşünür de edebiyatın toplumsal anlam sistemlerine bağımlı olduğunu savunur.

Yeni Tarihselcilik kuramı, eleştirel düşünceye katkıda bulunmasına rağmen, çeşitli eleştirilere de maruz kalmıştır. Brook Thomas, *The New Historicism and Other Old-Fashioned Topics* (1991) adlı eserinde, Yeni Tarihselcilik anlayışının, tarihsel bilgiye dair aşırı relativist tutumunu sorgular. Marksist eleştirmenlerin, Yeni Tarihselciliği tarihsel materyalizmin yerine geçebilecek güçlü bir kuram olarak görmediklerini ve bu nedenle Yeni Tarihselciliği eleştirdiklerini belirtir. Thomas’a göre (1991), anekdotlara dayalı tarih anlayışı yerel bilginin güvenilirliğini sorgulanabilir hale getirir ve Yeni Tarihselcilik, postyapısalcılıkla olan bağımlı yeterince netleştirememiştir.

Buna karşın, Thomas, Yeni Tarihselciliğin edebiyat eleştirisine hiçbir katkı sunmadığını savunmaz. Aksine, kuramın çok yönlü ve katmanlı okuma biçimlerini teşvik etmesini önemli bir kazanım olarak değerlendirir. Bununla birlikte, Yeni Tarihselciliğin toplumları monolitik yapılar olarak ele alma eğilimini ve feminist teoriyle yeterince bütünleşememiş olmasını eleştirir. Frank Lentricchia (1983) da benzer bir biçimde, Greenblatt’ın Marksist teoriyi yanlış yorumladığını ve Foucault’nun kuramının bireylere direnme alanı tanımayan bir çerçeve sunduğunu öne sürerek bu iki düşünürü eleştirir.

“Yeni” sıfatı, bu kuramın birçok açıdan sorgulanmasına neden olmuştur. Eleştirileri göz önüne alan Greenblatt, Yeni Tarihselcilik terimi yerine “Kültürel Poetika” kavramını önermeye başlamıştır. Bu terim, edebi metinleri yalnızca estetik

yapılar olarak değil, aynı zamanda tarihsel ve kültürel bağlamlarıyla birlikte değerlendirmeyi mümkün kılar (Greenblatt, 1990). *Resonance and Wonder* adlı makalesinde, geçmişin yankılarını ve tuhaflıklarını hissetme çabası olarak tanımladığı bu yeni yönelim, edebi eleştiride duyuşal ve deneyimsel boyutlara dikkat çeker.

Greenblatt (1990), *Towards a Poetics of Culture* başlıklı makalesinde, Jean-François Lyotard ve Fredric Jameson'ın kapitalizmi açıklama çabalarını desteklerken, sanatın toplumsal süreçlerle etkileşimini tek bir kuramsal çerçeveye açıklamamanın yetersiz olduğunu vurgular. Ayrıca hem Greenblatt hem de Louis Montrose, postyapısalcılığın edebi ve edebi olmayan metinler arasındaki sınırları ortadan kaldırmadaki rolünü kabul ederler. Greenblatt, “rezonans” kavramını geçmişten gelen anlamların şimdiki zamanda yeniden üretilmesi olarak tanımlar ve bu kavramı “merak” ile birlikte temsilin sınırlarını aşma girişimi olarak kullanır.

Yeni Tarihselci eleştirmenler, yalnızca monarşiler arasındaki güç mücadelelerine değil, aynı zamanda bireyin içselleştirdiği ideolojilere ve bu ideolojilerin birey üzerindeki etkilerine de odaklanırlar. Güç, yalnızca baskı yoluyla değil; bireyin toplumsal normları içselleştirmesiyle de işler. Bu bağlamda, Foucault'nun (1981) “güç her yerdedir; her şeyi kapsadığı için değil, her yerden geldiği için” ifadesi, Yeni Tarihselciliğin güç anlayışını özetler. Greenblatt (1992) ise “güç devrilmelidir, aksi takdirde kendini haklı çıkarma fırsatı bulamaz” diyerek, iktidarın görünür kılınması gerektiğini savunur.

Serpil Oppermann (2006), Yeni Tarihselcilik kapsamında dört temel temayı öne çıkarır: metinsellik, metinler arası etkileşim, tarihsellik ve bağlamsallaştırma. Bu unsurlar, tarihin yalnızca olaylar dizisi olarak değil, aynı zamanda dilsel temsiller aracılığıyla şekillenen bir yapı olduğunu gösterir. Louis Montrose'un (1997) “metinlerin tarihselliği ve tarihin metinselliği” şeklindeki ifadesi, bu çerçevede kritik önemdedir. Oppermann (2006), tarihçilerin geçmişi nesnel bir biçimde aktaramayacağını, tarihsel anlatıların kaçınılmaz olarak öyküleştirmeye içerdiğini savunur. Bu da, edebi metinlerin analizinde tarihin nasıl yazıldığını sorgulamanın gerekliliğini ortaya koyar (Erdemir, 2020).

1980'li yıllarda edebiyat profesörü Stephen Greenblatt öncülüğünde gelişen Yeni Tarihselcilik, edebi metin analizlerine yeni bir boyut kazandırmıştır.

Greenblatt'ın *Renaissance Self-Fashioning: From More to Shakespeare* (1980) adlı eserinde bu kavramı kullanması, edebiyat eleştirisine tarihsel ve kültürel bağlamları da içerecek şekilde farklı bir yön vermiştir. Greenblatt, özellikle Rönesans dönemi tiyatrosuna ilişkin incelemelerinde, Avrupa'nın sömürgeci politikalarını analiz ederek okuyucunun dikkatini toplumda ötekileştirilmiş, bastırılmış gruplara yönlendirmektedir. Bu yaklaşımda, edebi metinler yalnızca estetik birer ürün olarak değil, aynı zamanda tarihsel belgelerle ilişkilendirilerek analiz edilmekte ve tarihsel bağlam içinde değerlendirilmektedir (Öztürk, 2015).

Yeni Tarihselcilik, geçmişin günümüzden farklı ve bizler için “yabancı” olduğunu savunur ve edebiyatın baskı, sömürgeleştirme, kapitalist yapılar ve egemenlik ilişkileri içerisinde nasıl bir rol oynadığını gözler önüne sermeye çalışır. Bu bağlamda, iktidarın etkisinin kaçınılmazlığı vurgulanır ve söylemin bireyin kimliğini nasıl şekillendirdiği tartışılır. Direnişin ve özgürlüğün dahi iktidarın bir yansıması olduğu kabul edilir. Yeni Tarihselcilik, edebi metinlerin ideolojik yönlerini, üretildikleri tarihsel bağlamı ve içerdikleri söylemleri analiz eder. Metinler, yalnızca iktidar yapılarının izlerini taşımaz; aynı zamanda bu yapıları yeniden üreten bir işlev de görür. Bu nedenle metinler, kültürel düzenin kurulmasına ve sürdürülmesine katkıda bulunur. Kültür, bu yaklaşıma göre bir baskı ve denetim sistemi olup bireyler, yaşadıkları dönemin sosyal yapısının birer ürünü olarak değerlendirilir. Tarihçiler de kendi çağlarının ideolojik etkilerinden bağımsız düşünülemez; onlar da birer tarihsel öznedir (Geçikli, 2016).

Yeni Tarihselcilikten önce etkin olan Yeni Eleştiri kuramı, edebi metinleri tarih, sosyoloji ve psikoloji gibi disiplinlerden bağımsız olarak ele almış; metnin iç yapısını öncelikle estetik bir bütünlük içinde değerlendirmiştir. Buna karşın Yeni Tarihselcilik, edebi eserlerin tarihsel ve kültürel bağlamdan koparılmadan incelenmesi gerektiğini savunur. Bu kuram, edebi metinlerin yalnızca tarihsel olaylardan etkilenmediğini; aynı zamanda o dönemin sosyal yapısı, ideolojik iklimi ve yazarın bireysel psikolojisi tarafından da şekillendirildiğini ileri sürer. Edebi metin ile tarih arasında güçlü bir etkileşim olduğunu öne süren Yeni Tarihselcilik, edebi metinlerin aynı zamanda tarihsel belgeler olarak işlev görebileceğini savunur.

Yeni Tarihselcilik, “metnin tarihselliği” ve “tarihin metinselliği” kavramları üzerinden, Yeni Eleştiri'nin metni kendi içinde anlamlandırma çabalarına karşı bir

eleştiri geliştirir. “Metnin tarihselliği” kavramı, bir edebi eserin yalnızca kendi iç dinamikleriyle değil, yazıldığı dönemin toplumsal, kültürel ve siyasal koşullarıyla birlikte değerlendirilmesi gerektiğini ifade eder. Öte yandan, “tarihin metinselliği” kavramı ise tarihin dilsel ve anlatısal bir yapı olduğunu; dolayısıyla tarihsel anlatıların da öznel ve yorumlanabilir yapılar içerdiğini ortaya koyar. Bu bağlamda tarih, yalnızca “gerçeklerin” anlatıldığı bir alan değil, aynı zamanda yazınsal bir kurgu süreci olarak değerlendirilir. Geçmişin kendisi değil, o geçmişe dair yazılmış metinler bizlere ulaşır. Bu nedenle edebi bir metin, yalnızca tarihsel bağlamda değil, aynı zamanda diğer metinlerle olan ilişkileri çerçevesinde de analiz edilmelidir. Bu diğer metinlerin türü fark etmeksizin; roman, mektup, mahkeme kaydı ya da tapu belgesi olabilir (Gündoğdu, 2013).

Tüm bu yaklaşımına rağmen Yeni Tarihselcilik, tarihsel bilinç unsurunu edebi metin analizine dahil etmesi bakımından önemli bir katkı sağlamaktadır. Ancak kuramın sınırlı kaldığı noktalar da bulunmaktadır. Bunlardan biri, okuyucunun tarihsel konumunun ve estetik deneyiminin göz ardı edilmesidir. Metnin tarihselliği ve tarihin metinselliği gibi kavramlara yoğunlaşan Yeni Tarihselcilik, okurun tarihsel kimliğini ve okuma sürecindeki özgünlüğünü yeterince dikkate almaz. Greenblatt’ın da ifade ettiği üzere, Yeni Tarihselcilik geleneksel tarih anlayışının evrensel ve zamansız “ideal insan” tasarımını terk eder. Bu anlayışa göre birey, belirli bir tarihsel ve mekânsal bağlam içinde konumlanan bir özne olarak değerlendirilmelidir. Ancak insan, estetik deneyimini kendi çağının koşulları içinde gerçekleştirir; geçmişe tümüyle geri dönmek mümkün değildir (Geçikli, 2016).

Özetle, Yeni Tarihselcilik; edebi metin ile tarih arasındaki ilişkiyi yeniden tanımlarken, bir yandan da iktidar, söylem, kültürel yapı ve birey arasındaki ilişkileri sorgular. Ancak okuyucunun tarihselliğine odaklanma konusunda yetersiz kalması, kuramın sınırlayıcı yönlerinden biri olarak değerlendirilebilir. Bu nedenle metinlerin yalnızca üretim bağlamı değil, aynı zamanda alımlanma (reception) bağlamı da dikkate alınmalıdır.

Oppermann’a göre, Yeni Tarihselcilik akımında metni yorumlamanın tarihselliğinden çok, metin üzerinde birbirinden farklı pek çok tarihsel okuma yapılabilmektedir. Bu bağlamda her eleştirel okumanın tarihselliği, metnin edebiliğinden ayrı düşünülemez. Böylece, edebiyat ve tarih ilişkisinde sınırlar

ortadan kalkmaktadır. Yeni Tarihselcilik, edebî metinlerin tarihsel bir belge gibi okunmasını savunmasının yanı sıra, tarihsel belgelerin de bir edebî metin gibi analiz edilmesini öngörür. Oppermann'a (akt. Arseven, 2015) göre, Yeni Tarihselciliğin edebiyatı tarihselleştirip tarihi edebîleştirmesi, yeni tarih yazımı ve eleştiri kuramları çerçevesinde süregelen tartışmaların odak noktasını oluşturmaktadır. Her edebî metnin her yeniden okunuşunda ortaya çıkan yorum tarihseldir ve her eleştirel okuma bu tarihsel eylemin izlerini taşıyabilir.

Tarihsel bir metinde kullanılan anlatı yapısının nasıl kurulduğu, anlatının hangi yöntem ve tarihsel yaklaşım içerisinde yazıldığı, bunun ideolojik yansımaları ve iletmeye çalışılan mesaj gibi sorular, tarihsel doğruluk kavramını gündeme getirmektedir. Bu sorular aynı zamanda gerçeklik kavramının yorum ve bakış açısıyla olan ilişkisini de gözler önüne serer. Her ne kadar Yeni Tarihselcilik 1980'li yıllardan sonra gündeme gelmiş olsa da, edebiyat ile tarih arasındaki sınırların nasıl olması gerektiğine dair tartışmalar çok daha eski dönemlere uzanmaktadır.

Bu noktada, Yeni Tarihselcilik'in en sorunlu yönlerinden biri ortaya çıkmaktadır. Her ne kadar edebî eserlerin ayrıcalıklı konumunu ortadan kaldırarak tarihe ve tarihçiliğe yenilikçi ve eleştirel bir yaklaşım sunsa da, Yeni Tarihselcilik tarih-edebiyat ikiliğinin yüzyıllardır süregelen geriliminden tamamen uzaklaşamaz. Edebî deneyime duyulan küçümseme, edebî eserin estetik ve kurgusal işlevini ihlal eder. Bu durum, Yeni Tarihselci yaklaşımın tarihsel analizine zarar verir.

Edebî metnin somutlaştırılması, artık tarihi karşılaştırmak için başvurulabilecek özgün bir metinsellikten mahrum bırakır. Belki de Yeni Tarihselciliğin en büyük açmazlarından biri, doğası gereği kurgusal olan, hayal gücünü tetikleyen ve kolayca tüketilemeyen edebî metni, diğer tarihsel metinlerle aynı düzeye indirgeyerek, onun zamanlar ötesi kavrayış kapasitesini göz ardı etmesidir. Şiir ya da edebiyat gittiğinde, “şiir kadar belirsiz tarih” (poetic uncertainty of history) paralelliği de ortadan kalkar.

Yeni Tarihselcilik, yazınsal eserlerin estetik üstünlüğünü savunarak yazınsal olmayan belgeleri arka planda tutan geleneksel tarih anlayışına bir tepki olarak doğmuştur. Bu yeni yaklaşım, tarih ve kültür kavramlarını yeniden sorgulamış ve yorumlamıştır. Yeni Tarihselciler, edebiyat ile tarih arasındaki ilişkiyi değerlendirirken, edebî eserin yalnızca ait olduğu kültürel yapının bir yansıması

olarak görülmesine karşı çıkmaktadır. Bunun yanında, edebiyatın yalnızca estetik ve güzellik ölçütleriyle değerlendirilmesine de itiraz etmektedirler (Arseven, 2015).

Yeni Tarihselcilikte hem edebiyatın hem de tarihin yeniden değerlendirilmesi oldukça önemlidir. Bu kuram, edebî metinlerin yorumlanması ve incelenmesinde geleneksel tarih anlayışından belirgin bir biçimde ayrılır. Geleneksel tarih anlayışına göre, bir eserin doğru bir şekilde yorumlanabilmesi için, o eserin yazıldığı dönemin toplumsal koşullarına, inanç sistemine, gelenek ve göreneklerine hâkim olmak gerekir. Bu sebeple okuyucunun eseri, o dönemdeki bireylerin bakış açısıyla değerlendirmesi beklenir. Ayrıca geleneksel tarihselci yaklaşımda, araştırmacılar yazarın biyografisine, edebiyat tarihçilerinin çalışmalarına ve geçmiş kaynaklara sıklıkla başvururlar.

Buna karşılık, Yeni Tarihselciler anlama odaklanır; onlar için önemli olan, metnin işlevi ve tarihsel bağlamla olan etkileşimidir. Geleneksel tarih anlayışı, tarihin nesnel ve değişmez bilgilerden oluştuğunu savunurken, Yeni Tarihselcilik bu görüşe karşı çıkar. Bu kurama göre tarih ve edebiyat yazımı öznel; tarih, mutlak doğruların ve nesnel gerçekliğin değil, yorumların ve söylemlerin alanıdır. Bu durum, Yeni Tarihselciliğin değişen ideolojilere, kültürel ve politik görüşlere açık yapısından kaynaklanır.

Yeni Tarihselcilere göre, edebî metinler sürekli bir değişim içerisindeki kültürel oluşumlardır. Bu yöntemin temel amacı, tarihî ve edebî metinleri geçmişin ideolojik ve kültürel bağlamı içinde değerlendirmek ve bu eserlerin hangi anlamları taşıdığı ya da gelecekte hangi anlamlara bürünebileceğini tartışmaktır. Dolayısıyla, edebî bir eser hem üretildiği dönemin koşulları bağlamında hem de sonraki dönemlerde değişen kültürel ve ideolojik çerçeveler içinde yorumlanmalıdır.

2. EDEBİ ESERİN TARİHSELLİĞİ

1960'lar ve 1970'ler boyunca postyapısalcı entelektüel devrim, geleneksel tarihçiliğe birçok cepheden itiraz etmiş ve yeni bir varsayım çerçevesi oluşturmuştur. Bu anlayışa göre tarih, sürekli olarak "anlatılır" ve geçmiş yalnızca "temsiller" olarak var olur. Bu durum, geçmişin nesnel bir gerçeklik olarak sunulamayacağını ve yorumlara bağlı olduğunu göstermektedir. Ayrıca, tekil bir "tarih" anlayışı yerine parçalanmış, çelişkili "tarihler" söz konusudur. Geçmiş, somut bir varlık değil, belirli tarihsel ilgilere göre yorumlanan önceden var olan metinlerden türetilmiş bir yapıdır. Bu yaklaşıma göre tarih, geçmiş olayların anlatımını oluşturan bir söylemdir; bu söylem, birçok metni metinlerarasılık içinde değerlendirir ve edebi eserleri de diğer metinler arasında görür.

Modern tarihçiliğin perspektifine göre, edebiyat tek bir bireyin ürünü değil, çoklu bilinçleri içeren karmaşık bir toplumsal ve kültürel sürecin sonucudur. Bu nedenle, bir eseri tam olarak anlamak, onu doğuran medeniyetin perspektifinden bakmayı gerekli kılar. Edebi eserler, bireysel çabalar olmaktan ziyade geçmişin yorumları olarak değerlendirilir. Tarih ise çağlar ve bireyler arasında meydana gelen kopuşların ardışıklığıdır; dolayısıyla evrensel bir insan doğası fikri, tarihsel olarak geçersiz sayılır. İnsan, toplumsal bir yapıdır ve bu nedenle eleştirmen de kendi tarihselliğinden kaçamaz. Yeni tarihçiler, bütün yazılı metinlerin üretildikleri bağlamı yansıtan ve etkileyen sosyal belgeler olduğunu savunurlar. Tek bir belge ile yetinmek eksik bir tablo sunar; bir bütün olarak yorum oluşturmak için farklı belgeler bir araya getirilmelidir. Edebiyat, hem kültürü yaratan hem de kültür tarafından yaratılan bir üründür. Bu bağlamda, söylemler arasındaki çatışma, örtüşme ve etkileşimler analiz edilmelidir. Edebi yorumlama, bir eserin sosyal bağlamını, normlarını, kurumlarını, uygulamalarını ve yazarın bireysel deneyimlerini göz önünde bulundurmaya gerektirir.

Yeni tarihçi eleştirmenler, bir edebi metni anlamının yolunun, yazıldığı dönemin kültürel, siyasi, ekonomik ve sosyal yapısını incelemekten geçtiğini savunurlar. Edebiyat aracılığıyla kültürel yapı analiz edilir. Politik olmayan eserler

bile dönemin kültürü üzerinde etkili olabilir ve bunun tersi de geçerlidir. Edebiyat ile kültür arasındaki ilişki ayrılmaz niteliktedir; dolayısıyla metinleri bağlamından kopararak yorumlamak olanaksızdır. Yeni tarihçi eleştirmenler, özellikle bir kültürün güç yapısını analiz etmekle ilgilenirler. Bir metindeki olaylar, dönemin ideolojik sorunlarını yansıtacak şekilde bağlamsallaştırılmalıdır. Yeni Tarihselcilik'e göre hiç kimse, geçmişi nesnel olarak kavrayabilmek için kendi ideolojik ve kültürel perspektifinin dışına çıkamaz. Bu nedenle, günümüz okuyucusu bir eseri, yazıldığı dönemdeki okuyucunun anlayışıyla değerlendiremez. Bu bağlamda edebi eleştiri, bir kültürün "ideolojisini" anlamak için hem metni hem de dönemin diğer kültürel ürünlerini incelemeyi amaç edinir. Yeni tarihçiler, tarihin teleolojik bir yapıya sahip olmadığını öne sürerler. Olaylar nedensel bir çizgide ilerlemez ve ilerleme düşüncesi her kültürde aynı anlamı taşımaz. Bu nedenle tarihin ilerleme anlatısı sorgulanmalıdır. Örneğin, Roma İmparatorluğu'nun barbar olarak adlandırılan halklar tarafından yıkılması, bu görüşü destekler.

Yazar, bilinçaltı süreçlerin etkisiyle dilin kontrolünü tam olarak sağlayamaz; bu durum dekonstrüksiyoncu yaklaşımın temelidir. Bu bağlamda, hiçbir metin diğerinden doğal olarak üstün kabul edilmez ve edebi ya da tarihsel bir "kanon"un mutlaklığı sorgulanır. Örneğin, Stanford Üniversitesi ve Modern Dil Derneği'nde yaşanan tartışmalar, kanonik eserlerin Batı merkezli ve ayrımcı bir yaklaşımın ürünü olduğunu göstermektedir. Kanona yönelik eleştiriler, evrensel yorum fikrine de karşı çıkmaktadır. Yeni tarihselci bir bakış açısı, edebiyatı durağan bir yansıma olarak değil, dinamik bir medeniyetin aktif bir parçası olarak değerlendirir. Edebiyat, toplumsal reformların önünü açma potansiyeli taşıyan bir unsurdur. Güç dinamiklerinin yeniden yapılandırılması ve bastırılmış grupların tanınmasını kolaylaştırır. Bu anlayışla eleştirmen, hem eserin üretildiği çağdaki hem de sonraki dönemlerdeki söylemlerin edebi yorumu nasıl etkilediğini analiz eder. Her dönemin kabul edilebilirlik ölçütleri farklı olduğundan, okuyucu kendi kültürel önyargılarının farkında olmalıdır. Yeni Tarihselciler, edebi metinleri ideolojik ve politik birer kültürel söylem olarak görürler. Bu nedenle, yazar ve okuyucunun kültürel arka planı büyük önem taşır. Abrams (akt. Erdemir, 2018), bu durumu şöyle açıklar: Yazma ve okuma eylemleri, “kendilerini üreten kültürün empoze ettiği değerler ve alışkanlıklardan tümüyle bağımsız değildir.” Montrose da metinlerin tarihselliğiyle

ilgili olarak şunu ifade eder: “Metinlerin tarihselliğinden kastım; yalnızca eleştirmenlerin inceledikleri metinlerin değil, onları incelediğimiz metinlerin de kültüre bağımlı oldukları toplumsal köklerin bulunduğu.”

Çoğunluğu edebiyat araştırmacısı olan yeni tarihçiler, klasik tarihçiliğin varsayımlarını reddederler. Belirli bir dönemde neyin tam olarak olduğunu bilebilmenin imkânsız olduğunu savunurlar. Tarih, güçlü bireylerin kültürel geçmişine göre yazılmış bir anlatıdır ve güçsüzlerin hikâyeleri çoğu zaman dışlanmıştır. Geleneksel tarih yazımında yalnızca güçlü figürlerin yer alması, tarih anlayışını kısıtlar. Buna karşın, yeni tarihçiler dışlanan sesleri duyurmayı ve çoklu bakış açılarına yer vermeyi hedeflerler. "Bir çağın ruhu" kavramını reddederler; çünkü kültürler çoğul ve karşıt unsurlardan oluşur. Bu nedenle, homojen bir dünya görüşü anlayışı gerçekçi değildir. Farklı kurumlar ve toplumsal sınıflar çeşitli anlatılar üretir. 16. yüzyıl İngiltere’inde VIII. Henry’nin sarayındaki siyasi söylem, kırsal köylülerin söyleminden oldukça farklıdır. Dolayısıyla sadece sarayın ya da kilisenin bakış açısına odaklanmak, dönemin bütünü kavramaya yetmez.

Bressler’e (2011) göre bir metni Yeni Tarihselci bir bakışla yorumlamak, yazarın toplumsal kaygılarını, tarihsel bağlamını ve kültürel yönelimlerini anlamayı gerektirir. Bu yaklaşım, sadece kanonik kaynaklara değil, aynı zamanda dönemin sosyal, kültürel ve politik yapılarına da yönelerek farklı yorum kapıları aralamaktadır. Yeni Tarihselcilik’e göre edebiyat ile ideoloji arasında güçlü bir ilişki vardır ve bu bağ, sanatın ve söylemlerin ardına gizlenmiştir. Bu nedenle, bir metni anlamaya çalışırken, yazarın doğrudan dile getirmediği sessizliklere de dikkat edilmelidir. Tarih boyunca köleler, kadınlar, işçiler ve diğer dışlanmış gruplar var olmuştur. Bu gerçeklik, tarihin nesnelliğini ciddi biçimde tartışmalı hale getirmiştir. Yeni Tarihselcilik, bu nedenle geleneksel tarih anlayışına karşı çıkar; çünkü geleneksel tarih yalnızca seçkin kişilere, devlet adamlarına, savaşımlara ve zaferlere odaklanmıştır. Buna karşılık, Yeni Tarihselcilik, tarih sahnesinde görünmez kılınmış kişi ve toplulukları merkeze alır (Erdemir, 2018). Toplumda baskılanmış ve görmezden gelinmiş grupları inceleme çabası, edebiyat araştırmalarında yeni bir perspektif kazandırmıştır. Geleneksel tarihin yalnızca görünür güç odakları tarafından inşa edilmesi, onun nesnelliğini sorgulanabilir kılarken, Yeni Tarihselcilik bu eleştirinin odağında yer almaktadır (Dalar, 2020).

3. YENİ TARİHSELÇİLİKTE TARİH YAZIMI

Roman türünün kapsamı içinde gelişen çeşitli alt türler incelendiğinde, her birinin yalnızca tematik ve yapısal değil, aynı zamanda yaratıcı, düşünsel ve kültürel referansları bakımından da kendine özgü bir söylem geliştirdiği açıktır. Romanın edebî gelişimi boyunca kazandığı bu çeşitlilik, yalnızca biçimsel farklılıkları değil; aynı zamanda ideolojik, tarihsel ve epistemolojik düzeyde de önemli ayrımları beraberinde getirmiştir. Bu bağlamda roman türleri, hem yazınsal estetik açısından hem de temsil ettikleri toplumsal, tarihsel ve bireysel katmanlar açısından farklı işlevlere sahiptir. Her alt tür, belirli bir tarihsel ve kültürel bağlamda ortaya çıkmış ve bu bağlamla etkileşim içinde kendi anlatı stratejilerini geliştirmiştir (Bakhtin, 1981).

Roman türlerinin işlevsel analizine geçmeden önce, genel olarak romanın tarihsel süreçte üstlendiği rolü değerlendirmek gerekir. Roman, modern toplumun ortaya çıkışıyla doğrudan ilişkilidir. Roman türü, Aydınlanma düşüncesiyle birlikte şekillenen bireycilik, tarih bilinci, toplumsal yapıdaki dönüşüm gibi kavramların anlatısal bir uzantısı olarak ortaya çıkmıştır. Ian Watt (2001), romanın yükselişini bireyin ve gündelik yaşamın temsil alanına taşınmasıyla ilişkilendirir. Bu bağlamda roman, yalnızca bireysel yaşamın temsiline değil; aynı zamanda toplumun tarihsel dinamiklerinin, değer sistemlerinin ve ideolojik yapılanmalarının da bir anlatı biçimi hâline gelmesine aracılık etmiştir.

Tüm bu çerçevede, roman türlerinin okuyucu üzerinde etkide bulunma, yönlendirme, bilinç oluşturma ya da dönüştürme gibi işlevler üstlendiği açıktır. Ancak, bu işlevsellik tüm alt türlerde aynı biçimde tezahür etmez. Bazı roman türleri, özellikle de belirli tarihsel, politik ya da kültürel süreçlere odaklananlar, çok daha belirgin ve etkin işlevsel yapılara sahiptir. Bu türler arasında tarihsel roman önemli bir yer tutar. Tarihsel roman, yalnızca geçmiş konu edinmekle kalmaz; aynı zamanda geçmişin nasıl temsil edildiğini, hangi söylemsel araçlarla kurgulandığını ve hangi ideolojik amaçlara hizmet ettiğini de sorunsallaştırır (De Groot, 2010).

Tarihsel roman, genel olarak dört ana başlık altında sınıflandırılabilir: klasik tarihî roman, çağdaş tarihî roman, biyografik tarihî roman ve postmodern tarihî roman. Bu ayrım, yalnızca tematik farklılıkları değil; aynı zamanda anlatı

stratejilerini, tarih anlayışını ve kurmaca ile gerçeklik arasında kurulan ilişkinin niteliğini de içerir. Klasik tarihî roman, genellikle 19. yüzyıl roman geleneği içinde gelişmiştir ve Walter Scott'ın eserleriyle temellenmiştir. Bu türde tarih, gerçeklik iddiası taşıyan, genellikle ulusal kimliğin inşasına hizmet eden, kahramanlık temalarıyla örülmüş dramatik bir bağlamda sunulur (Lukács, 1962). Özellikle ulus-devletlerin inşa sürecinde klasik tarihî romanlar, geçmişin belirli bir ideolojik çerçevede yeniden kurgulanması ve kolektif bir tarih bilinci oluşturulması açısından işlevsel olmuştur.

Bu tür romanlar, tarihsel olayları bireylerin yaşam öyküleriyle iç içe geçirerek, okuyucunun yalnızca olayların dışsal seyrine tanık olmasını değil; aynı zamanda bireysel psikoloji ve toplumsal dönüşüm üzerinden tarihsel deneyimi duygusal olarak içselleştirmesini amaçlar. Dolayısıyla, klasik tarihî romanın en belirgin işlevlerinden biri, geçmişi bugüne taşıma ve okuyucuda bir “tarihsel empati” geliştirme arzusudur. Bu empati, çoğu zaman tarihsel bilincin ideolojik bir düzlemde biçimlenmesini beraberinde getirir. Özellikle sömürgecilik sonrası edebiyatta ve ulusal tarih yazımlarında klasik tarihî romanların bu yönü belirgin biçimde ortaya çıkar (Rigney, 2001).

Bununla birlikte, klasik tarihî romanın tarih anlayışı, sıklıkla “tekil”, “doğrusal” ve “mutlak” bir zaman tasarımı dayandır. Geçmiş, değiştirilemez, sabit ve tek bir yorumla temsil edilir. Bu durum, tarihî romanın ideolojik araçsallığını pekiştirse de, aynı zamanda tarihsel gerçekliğin karmaşıklığını ve çoğul doğasını göz ardı etme riskini taşır. Postmodern tarihî romanlar tam da bu noktada klasik tarihî romanın tarih anlayışını sorgulayan bir yaklaşım geliştirir. Bu tür romanlar, geçmişi sabit bir gerçeklik olarak değil; söylemsel, parçalı ve çoğul anlatılar bütünü olarak ele alır. Böylece tarihî olan, artık temsil edilecek bir gerçeklik değil; yorumlanacak, yeniden yazılacak ve sorgulanacak bir kurmaca hâline gelir (White, 1973).

Özellikle postmodern tarihî romanlar, “geçmişin temsil edilemezliği” sorununu merkezî bir tartışma konusu yapar. Bu bağlamda metinler, geçmişi doğrudan anlatmak yerine, tarih yazımının doğasını, anlatı kurgusunu ve belleğin güvenilirliğini problematize eder. Bu tutum, klasik tarihî romanın lineer anlatısına ve kahraman merkezli tarih tasarımı karşı radikal bir eleştiridir. Böylece tarihî roman,

yalnızca edebiyat içinde değil; aynı zamanda tarih yazımı, kolektif bellek ve kültürel kimlik üzerine yürütülen tartışmalarda da kritik bir rol üstlenir.

Diğer bir alt tür olan biyografik tarihî roman ise, tarihî figürlerin bireysel yaşamlarını kurmaca düzlemde inşa ederek, birey ve tarih arasındaki etkileşimi ön plana çıkarır. Bu türde tarih, bireyin deneyimleri aracılığıyla yeniden anlamlandırılır. Tarihî olaylar yalnızca arka plan değil; bireyin iç dünyası, psikolojik dönüşümü ve kişisel kırılmalarıyla birlikte sunulur. Bu yaklaşım, tarih ile birey arasındaki ilişkiyi daha derinlemesine ve çok katmanlı bir düzlemde ele alır.

Çağdaş tarihî romanlar ise genellikle daha yakın dönemleri konu edinir ve tarih ile güncel toplumsal sorunlar arasındaki ilişkiyi irdelemeyi amaçlar. Bu tür romanlar, geçmişin bugünkü toplumsal yapılar üzerindeki etkilerini sorgular. Toplumsal travmalar, kolektif bellek, kimlik politikaları, cinsiyet ve sınıf meseleleri çağdaş tarihî romanların odağını oluşturur. Bu bağlamda, tarihî roman yalnızca geçmişe dair bir anlatı değil; aynı zamanda bugünün tarihsel katmanlarını çözümlemeye yönelik bir düşünme biçimi olarak da işlev görür.

Roman türleri arasında tarihsel roman, özellikle işlevsel yönüyle diğer türlerden ayrıışan özgün bir yapıya sahiptir. Klasik tarihî romanlar, özellikle ulusal bilinç, toplumsal değerler ve ideolojik yönlendirme bağlamında etkin bir araçken; postmodern, çağdaş ve biyografik tarihî romanlar tarihsel anlatının doğasına dair eleştirel sorular sorarak bu işlevselliği dönüştürmektedir. Romanın bir edebî tür olarak tarihî olanla kurduğu ilişki, yalnızca bir geçmiş tasarımı sunmakla sınırlı değildir; aynı zamanda bu geçmişi nasıl anladığımızı, nasıl hatırladığımızı ve nasıl yorumladığımızı belirleyen güçlü bir söylem üretimidir. Bu nedenle tarihî roman türü, hem yazınsal hem de kültürel söylem düzeyinde çok katmanlı bir temsil alanı sunar ve bu yönüyle eleştirel tarih bilincinin geliştirilmesine önemli katkılar sağlar.

Bu bağlamda, edebiyatın toplumsal, kültürel ve bireysel yaşamla kurduğu ilişki göz önüne alındığında, pek çok edebî metnin temelinde yer alan okur merkezli yaklaşımın, tarihî romanlar açısından farklı bir işlevselliğe evrildiği görülmektedir. Özellikle modern kurmaca anlayışı çerçevesinde şekillenen tarihî romanlar, yalnızca estetik bir edebî anlatı sunmanın ötesine geçerek, toplumun kolektif hafızasının inşasında etkin bir rol üstlenirler. Bu doğrultuda, tarihî romanların işlevselliğini yalnızca edebî kriterlere göre değerlendirmek yerine, birey ve toplum üzerinde

oluşturdukları zihinsel, kültürel ve tarihsel etkiler açısından ele almak, çok daha nitelikli ve derinlikli analizlerin kapısını aralayacaktır (Aynacı, 2020).

Tarihî romanlar, sosyo-kültürel belleğin yeniden üretimi ve aktarımı sürecinde önemli bir araç olarak kabul edilmelidir. Bu nedenle, tarihî romanların işlevlerini sağlıklı biçimde analiz edebilmek için öncelikle “sosyo-kültürel bellek” kavramı açıklanmalı; bu kavramın tarih bilimiyle olan ilişkisi ve tarih yazımının bu noktadaki sorumlulukları tartışılmalıdır. Ardından, tarihsel roman biçiminin ortaya çıkış nedenleri ile tarihî romanların bu sosyo-kültürel bellekle kurduğu çok katmanlı ilişkiler incelenmelidir. Söz konusu inceleme süreci, tarihî romanların yalnızca hayal gücüyle şekillendirilmiş kurgusal metinler olmadığını, aynı zamanda bireylerin kimlik inşasına katkıda bulunan, toplumsal aidiyet duygularını pekiştiren ve kültürel sürekliliği sağlayan yazınsal araçlar olduklarını göstermeyi amaçlamaktadır.

Ayrıca, anlatı öğeleri olan kişi, zaman, mekân ve olayların tarihsel romanlarda nasıl işlendiği, bu öğelerin sosyo-kültürel belleğin oluşumuna nasıl katkı sunduğu da dikkate değerdir. Yazarların tarihsel gerçeklikleri yansıtırken göstermesi gereken etik sorumluluklar da bu noktada kritik öneme sahiptir. Çünkü tarihî romanlarda tarihî gerçeklik, yalnızca bilgi verici bir unsur değil; aynı zamanda kurmaca yapının bütünlüğünü sağlayan, eserin inandırıcılığını pekiştiren bir temeldir. Bu nedenle, tarihî roman yazarları, anlatı içinde tarihsel doğruluğu korumakla birlikte, yaratıcı özgürlüklerini de etik sınırlar çerçevesinde kullanmalıdırlar (Opperman, 2024).

Tarihî romanların doğuş süreci, yalnızca edebî ihtiyaçlarla değil; aynı zamanda tarihsel, ideolojik ve sosyolojik dönüşümlerle de doğrudan ilişkilidir. Aydınlanma düşüncesi, Fransız Devrimi, milliyetçilik akımları ve ulus-devlet inşâ süreçleri, tarihsel bilincin yaygınlaşmasını ve buna bağlı olarak tarihî anlatılara olan ilginin artmasını beraberinde getirmiştir. Bu dönemde yazılan tarihî romanlar, çoğunlukla halk anlatıları, destanlar ve efsaneler gibi sözlü kültür unsurlarından etkilenecek şekilde şekillenmiş; bu kaynakları edebî bir forma dönüştürerek tarihsel belleğin taşıyıcısı haline gelmiştir. Böylece tarihî romanlar, hem tarihsel bilgi üretiminin bir aracı hem de kültürel aktarımın bir parçası olmuşlardır.

Bu doğrultuda, tarihî roman türü, yalnızca geçmişî anlatan bir kurmaca türü olmaktan çıkmış; aynı zamanda “kurgusal gerçeklik”, “hakikat kurmacası” ve

“ideolojik yansıtım” gibi kavramlarla birlikte düşünülmesi gereken çok boyutlu bir yazınsal tür haline gelmiştir. Tarihî olayların sanatsal formlar içinde yeniden kurgulanması, bu olaylara dair yeni anlam katmanları oluşturulmasını sağlar. Böylece romanlar, yalnızca tarihsel birer belge değil; aynı zamanda toplumsal hafızayı şekillendiren ve ideolojik formasyonlara zemin hazırlayan eserler olarak da değerlendirilmelidir (Çelik, 2022).

Tarihî roman türünün gelişiminde, Walter Scott’un katkıları özel bir yere sahiptir. Scott’un *Waverley* (1814) adlı eseri, genellikle modern tarihî roman türünün başlangıcı olarak kabul edilmektedir. Bu romanda, 1745’teki Jakoben İsyanı’nı konu alan tarihsel olaylar, kurmaca karakterler aracılığıyla yeniden yapılandırılmıştır. Scott, İskoç halk kültürüne ait efsane, halk hikâyesi ve folklorik unsurları tarihsel anlatılarla harmanlamış ve böylece edebiyat, tarih ve eğitim ekseninde işlevsel bir yapı ortaya koymuştur. Bu yapı, tarihî romanların yalnızca geçmişi anlatmakla kalmayıp, ulusal kimliğin inşasında da etkin bir araç olduğunu ortaya koymaktadır.

Charles Dickens ise tarihî romanın sosyal gerçekçilik boyutunu güçlendiren önemli bir yazardır. *A Tale of Two Cities* (1859) adlı eseri, Fransız Devrimi’ni konu edinmekle birlikte, tarihî olayların bireyler üzerindeki etkisini dramatik bir anlatımla gözler önüne sermektedir. Dickens, bu eserinde Thomas Carlyle’ın *The French Revolution* adlı tarih çalışmasından doğrudan etkilenmiş ve romanının tezlerini büyük ölçüde Carlyle’ın ahlaki yargıları üzerine kurmuştur. Bu durum, tarihî romanın yalnızca edebî değil; aynı zamanda tarihsel, ideolojik ve felsefi tartışmalara açık bir tür olduğunu da göstermektedir.

William M. Thackeray’ın *Henry Esmond* (1852) adlı romanı ise 18. yüzyıl İngiltere’sinin siyasal ve kültürel yapısını ayrıntılı biçimde ele alarak tarihî roman türünün bir başka önemli örneğini sunar. Goethe’nin tarihsel romanla olan ilişkisi ise doğrudan klasik çizgiyle örtüşmese de, onun “Genesis Roman” anlayışı, tarihî sürecin bireysel ve metafizik boyutunu ön plana çıkararak tarihsel anlatıya farklı bir perspektif kazandırır. Amerikan edebiyatında tarihî romanın önemli temsilcilerinden biri olan James Fenimore Cooper, *The Last of the Mohicans* (1826) adlı eserinde Amerikan yerli halkı ile Avrupalı göçmenler arasındaki çatışmaları konu edinmiş, ancak bu anlatımı beyaz üstünlükçü ve milliyetçi bir bakış açısıyla kurgulamıştır.

Roman, bir anlamda “yeni dünya”nın tarihini meşrulaştırma çabasıyla yazılmış ve bu yönüyle tarihî romanın ideolojik işlevine dikkat çekmiştir.

Benzer biçimde, Arap edebiyatında tarihî roman türünün gelişimi de ulus inşa süreçleriyle doğrudan ilişkilidir. Corci Zeydan (1861–1914), hem bir tarihçi hem de tarihî roman yazarı olarak bu alanda öncü isimlerden biri olmuştur. Arap ulusal bilincinin şekillenmeye başladığı dönemde yazdığı tarihî romanlar, geçmişin yüceltilerek hatırlanmasını sağlamış; halkın tarihsel kimliğini pekiştiren bir araç işlevi görmüştür. Bu da tarihî romanın yalnızca geçmişin anlatımı değil; aynı zamanda geleceğin kurgulanması için bir zemin olduğu fikrini güçlendirmektedir.

Osmanlı İmparatorluğu’nda tarihî roman türünün ortaya çıkışı, yalnızca estetik bir tercih değil; aynı zamanda modernleşme sürecinin ve uluslaşma çabalarının bir parçası olarak değerlendirilmelidir. Tanzimat’tan itibaren edebiyatın işlevi, bireyi eğitme, toplumun ilerlemesine katkı sağlama ve geçmişi anlamlandırarak kolektif bir kimlik inşa etme yönünde genişlemiştir. Bu bağlamda, hem Osmanlı hem de Arap edebiyatlarında tarihsel konulara dayanan romanların aynı dönemlerde ortaya çıkması, rastlantısal değil; ortak modernleşme süreçlerinin kültürel yansımalarıdır.

Arap edebiyatında tarihî roman türünün öncüsü olan Corci Zeydan’ın romanları, 1930’lu yıllardan itibaren Türkçeye çevrilmiş ve özellikle İslam tarihine dair sunduğu anlatılarla ilgi görmüştür (Zeydan, 2018; Zeydan, 2020). Bu romanlar, tanıtım metinlerinde sıklıkla “İslam tarihinin en kanlı ve en irdeleyici sayfaları tarafsız bir kalem tarafından resmedilmiştir.” şeklindeki ifadelerle sunulmuş, böylece yazarın tarihsel olaylara nesnel bir yaklaşım sunduğu vurgulanmıştır. Ancak bu tür anlatılar, belirli tarihî olayları seçerek yapılandırdıkları için aslında kaçınılmaz olarak ideolojik bir yön taşımaktadır. Zeydan, romanlarında tarihsel malzemeyi sadece bilgi vermek amacıyla değil; aynı zamanda bu bilgileri bir kimlik inşası çerçevesinde işleyerek okuyucuda tarih bilinci uyandırmayı hedeflemiştir.

Benzer bir yaklaşım Osmanlı edebiyatında da Ahmet Mithat Efendi’de görülmektedir. Yazar, özellikle *Dürdane Hanım* ve *Yeniçeriler* gibi romanlarında tarihsel arka planı kullanarak hem geçmişi öğretme hem de bireyi eğitme amacı gütmüştür. Ahmet Mithat’a göre, halkın tarihsel olayları anlaması ve geçmişinden ders çıkarabilmesi için bu bilgilerin ilgi çekici ve anlaşılır biçimde sunulması gerekir;

bu da en iyi şekilde roman türü aracılığıyla mümkündür (Mithat, 1874). Bu anlayış, tarihî romanı bir eğlence unsuru olmaktan çıkarıp toplumsal eğitim aracı haline getirir.

Osmanlı ve Arap tarihî romanlarının erken örneklerinde, özellikle Alexandre Dumas etkisinin belirgin olduğu görülmektedir. Bu etki, sadece anlatım biçiminde değil, tematik düzlemde de kendini göstermektedir. Kahramanlık, ihanet, aşk, intikam gibi evrensel temalar tarihsel olaylarla iç içe sunulmuş ve bu yaklaşım Doğu toplumlarında da etkili olmuştur. Dumas'ın tarihsel olayları dramatize ederek geniş kitlelere hitap eden anlatı tarzı, Arap ve Osmanlı yazarları için ilham kaynağı olmuştur (Şahin, 2019). Bu yolla tarih, halkın gündelik hayatına dâhil edilmiş ve geçmişle kurulan ilişki daha geniş kitlelere aktarılmıştır.

Tarihî roman türü, ulusal kimliğin inşasında önemli bir araç haline gelmiştir. Benedict Anderson, romanın ulusun hayalî bütünlüğünü inşa etmedeki rolünü vurgular ve tarihî romanları bu sürecin temel bileşenlerinden biri olarak görür. Anderson'a göre, romanlar aracılığıyla insanlar ortak bir geçmiş, dil ve kültür etrafında birleşerek "hayalî cemaatler" oluşturur (Anderson, 2006). Bu bağlamda tarihî romanlar, yalnızca geçmiş anlatmakla kalmaz; aynı zamanda ulusun kolektif hafızasını biçimlendirerek bugünü ve geleceği şekillendirir.

Avrupa'da 19. yüzyılda tarihî roman anlayışı, realizm akımının etkisiyle daha nesnel ve toplumsal yapıların çözümlemesine odaklı bir biçimde gelişmiştir. Lukács, tarihî romanın bireylerin kaderini tarihsel süreçlerin içinde ele alması gerektiğini ve bu romanların çağın sosyal yapısını da yansıtmaları gerektiğini savunur (Lukács, 1962). Bu düşünceye göre, tarihî roman yalnızca kişisel ya da olay odaklı değil; aynı zamanda tarihsel bağlamla birlikte okunması gereken çok katmanlı bir türdür. Bununla birlikte, 20. yüzyılda tarih yazımı ve tarihî anlatılar, post-yapısalcı kuramların etkisiyle daha fazla sorgulanmaya başlamıştır. Hayden White, tarihsel anlatıların da romanlar gibi belirli retorik yapılarla inşa edildiğini ve bu nedenle tarihin "mutlak gerçeklik" olmadığını belirtir. White'a göre, tarihî anlatılar, seçilen olaylar, kullanılan dil ve anlatım biçimi yoluyla kurgulanır ve bu durum tarih yazımını da edebiyatla aynı düzlemde konumlandırır (White, 1973). Bu görüş, tarihî roman ile tarih yazımı arasındaki sınırların ne denli geçirgen olduğunu ortaya koyar.

Sonuç olarak, hem Osmanlı hem de Arap edebiyatında tarihî romanın ortaya çıkışı ve gelişimi, sadece edebiyatın içsel bir evrimi olarak değil; aynı zamanda toplumsal değişimlerin ve ideolojik yönelimlerin bir sonucu olarak değerlendirilmelidir. Corci Zeydan ve Ahmet Mithat gibi yazarlar, tarihî romanı geçmişî öğretmenin, bugünü anlayanın ve geleceği inşa etmenin bir yolu olarak kullanmışlardır. Bu bağlamda tarihî roman, yalnızca edebî bir tür değil; aynı zamanda ideolojik, didaktik ve politik bir araç olarak da işlev görmüştür. Dolayısıyla tarihî roman türü, edebiyat ile tarih arasında kurulan çok katmanlı ilişkinin önemli bir göstergesi olarak hem kültürel belleğin hem de ulusal kimliğin inşasında merkezi bir rol oynamaktadır.

3.1 Yeni Tarihselcilik Bağlamında “Öteki” Kavramı ve Tarih Yazımına Yansımaları

Geleneksel tarih anlatılarında “öteki” olarak konumlandırılan topluluklar çoğunlukla yer bulamamış; bu topluluklar uzun yıllar boyunca tarih sahnesinden silinmiş ya da görmezden gelinmiştir. Tekil bir kültürel bakış açısına dayanan gelenekselci tarih anlatımları, toplumun egemen kesimlerinin tarihini merkeze almış ve bu bağlamda tarih, yalnızca siyasi liderlerin, kahramanların ve savaşların çevresinde şekillendirilmiştir. Bu tür bir tarih yazımı, iktidarın sürekliliğini sağlama amacına hizmet etmiş; karşıt, marjinal ya da “öteki” olarak görülen birey ve grupları tarihsel kayıtlardan dışlamıştır.

Yeni Tarihselcilik kuramı ise, geleneksel tarih anlatılarına radikal bir eleştiri getirerek “öteki” kavramına odaklanmış, tarih yazımındaki dışlayıcı söylemlere karşı çıkmıştır. “Öteki”, genellikle egemen kültürün merkezine alınmayan, dolayısıyla kültürel, politik ya da toplumsal olarak dışlanan birey ya da toplulukları ifade eder. Bu kavram, özellikle güç ve kimlik teorileri bağlamında önemli bir yere sahiptir. Ötekileştirme, “ben” ve “biz” gibi kapsayıcı kimliklerin dışında bırakılan bireylerin, olumsuz biçimde algılanmasına ve toplumsal hayatta marjinalleştirilmesine neden

olur. Ötekileştirilenler yalnızca dışlanmakla kalmaz, aynı zamanda kimliksizleştirilerek tarihsel özne olmaktan da uzaklaştırılır (Briannigan, 1998).

Bu durumun karşısında yer alan Yeni Tarihselcilik, kimlik oluşum süreçlerinde toplumsal gücün etkisini sorgular. Toplumda egemen olan gücün bir kimliği vardır ve bu kimlik, kendi normlarına uyanı “biz” olarak tanımlar, uymayanları ise “öteki” olarak dışlar. Dolayısıyla ötekileştirme, dışlanan birey ya da toplulukların kendilerinden değil; onları dışlayan baskın güçten kaynaklanır. “Öteki”, kendiliğinden ortaya çıkan bir konum değil; egemen ideolojilerin ve kültürel yapının yarattığı bir konumdur. Kimliksizleştirilip tarih dışına itilen bireylerin tarih sahnesine çıkışı, Yeni Tarihselcilik ile mümkün hâle gelmiştir.

Geleneksel tarih yazımı, çoğunlukla savaş, kahramanlık, krallar ve büyük zaferler gibi erkek egemen anlatılarla şekillenirken; Yeni Tarihselcilik, bu büyük anlatıların ardında kalan, görünmezleştirilmiş grupları gün yüzüne çıkarmaya çalışır. Kadınlar, köleler, işçiler, yerliler, azınlıklar, deliler ve suçlular gibi tarihsel kayıtlarda uzun süre görünmez kılınan figürler, bu kuram sayesinde tarihsel özne konumuna taşınmıştır (Briannigan, 1998). Bu yaklaşım yalnızca geçmişin yeniden inşasını değil; aynı zamanda iktidar ilişkilerinin edebî temsiller aracılığıyla nasıl kurulduğunun da sorgulanmasını içerir.

Yeni Tarihselcilik, sadece geleneksel anlatıların temalarını değil; bu anlatıların biçimsel ve ideolojik yapılarını da eleştirir. Özellikle Avrupalı, erkek, aristokrat ve egemen sınıfa ait kahramanların merkeze alınması, tarih yazımının tek yönlü ve sınırlayıcı doğasını gözler önüne serer. Bu çerçevede Yeni Tarihselcilik, sınıflaşma kavramına da eleştirel yaklaşır. Çünkü sınıfsal ayrımlar da tıpkı cinsiyet ve etnisite gibi tarihsel öznenin temsiline müdahale eder. Sınıfın tarih üzerindeki belirleyici etkisi göz önüne alındığında, geleneksel tarih anlatılarının büyük ölçüde baskın güçlerin hâkimiyetinde olduğu söylenebilir ve bu da tarih yazımını sorgulama gerekliliğini doğurur (Erdemir, 2018).

Yeni Tarihselciler, “öteki” kavramının, toplumda egemen olan kesimlerin kendilerini tanımlamak ve konumlandırmak için başvurdukları bilinçli bir araç olduğunu savunurlar. Bu bağlamda baskın gruplar, kendileriyle aynı olmayan bireyleri “yanlış”, “sapma” ya da “tehlike” olarak tanımlayarak meşruiyetlerini pekiştirirler. Bu strateji, iktidarın ve sosyal düzenin yeniden üretimini sağlar. Bu

yaklaşımı benzer şekilde, bireylerin kendi kimliklerini tanımlama sürecinde, “öteki” ile olan karşıtlık da belirleyici olur. Benliğin sınırlarını çizmek için birey, ötekinin kimliğini referans alır ve kendi kimliğini onunla karşılaştırarak kurar.

Edebiyat, Yeni Tarihselci yaklaşıma göre bu sürecin en etkili araçlarından biridir. Çünkü edebiyat, yalnızca bireylerin kimliklerini oluşturmaya katkı sunmakla kalmaz, aynı zamanda baskın kültürün kendini yeniden üretmesinde de rol oynar. Kültürel kodlar, ideolojik yapılar ve egemen söylemler, edebî metinler aracılığıyla aktarılır ve meşrulaştırılır. Bu nedenle Yeni Tarihselcilik, kültürün ve toplum ideolojisinin edebiyatta nasıl temsil edildiğini ve bu temsilin kimlik, güç ve tarih aktarımı üzerindeki etkilerini sorgular. Geçikli’nin (2010) ifade ettiği gibi, edebiyatın hizmet ettiği tarihsel anlatılar, kültürün bireyler üzerinde değil; özneler üzerinden işlediğini ortaya koyar. Bu anlayış, tarihsel anlatıların yeniden düşünülmesini ve kültürel temsillerin dönüştürülmesini gerekli kılar.

4. YENİ TARİHSELÇİLİKTE KÜLTÜR, TOPLUM, İDEOLOJİ

Bir milletin olayları algılama biçimi, ortaya attığı fikir ve düşünceler, toplum içinde sergilediği davranışlar, ortaya çıkan yenilikler, ürettiği bilgi birikimi, kültürel ve ahlaki değerleri, sosyal yapısı, dini inançları, ahlak kuralları, hukuku, ekonomisi ve kendi varlığı hakkında ulaştığı tarih bilgisi gibi pek çok etmen, o topluluğun veya milletin belirli bir zaman diliminde yaşadığı gerçekliklerin sonucudur. Tarih araştırmaları yapılırken kültürlerin odağa alınması ve değişen kültürel yapılar üzerinde durulması, tarih ile kültür arasındaki doğal ilişkiyi ortaya koymuştur. Bu durumun temel sebeplerinden biri, insan ve toplum kavramlarına tek bir açıdan bakmanın yetersizliği ve tarihi, sadece belirli sınırlandırmalar içinde anlamının mümkün olmaması nedeniyle disiplinlerarası yaklaşımlara ihtiyaç duyulmasıdır. Böylece tarih, tek başına ele alınamayacak bir disiplin haline gelmiş, kültür ve toplumsal ideoloji gibi kavramlar da tarih çalışmalarında göz önünde bulundurulmaya başlanmıştır (Yücel & Yediyıldız, 1988).

Yeni tarihçi teorisyenler, toplumun bireylerin kimliğinin şekillenmesinde son derece önemli bir rolü olduğunu savunurlar. Bireysel kimliklerin, özgür iradede çok, içinde bulunulan toplum ve kültür tarafından şekillendirildiği düşünülmektedir.

Bu bağlamda Stephen Greenblatt'ın "kendini şekillendirme" (self-fashioning) kavramı, bireylerin kendi benliklerini oluştururken toplumun sunduğu fırsatlardan yararlandığını ifade eder. İnsanlar, ideallerini doğuştan miras almaz; aksine sosyal ortam ve kültürel normlar doğrultusunda kimliklerini inşa ederler (Greenblatt, 1980).

Toplumların yapısıyla doğrudan ilişki içerisinde bulunan Yeni Tarihselecilik, tarih araştırmalarında toplumların kültürel yapılarına odaklanmanın önemini vurgulayan bir yaklaşım olarak ortaya çıkar. Bu yaklaşım, geleneksel tarih anlatılarında sıklıkla işlenen savaşlar, hükümdarlar, krallar ve kahramanlık öyküleri gibi temaların yerine; toplumların kültürlerini doğrudan yansıtan evlilikler, dini inançlar, eğlence ve yas törenleri, gelenekler, görenekler ve aile gibi gündelik yaşam pratiklerini tarihsel anlatının merkezi haline getirmiştir. Bu bakış açısıyla kültür, Raymond Williams'ın da belirttiği gibi "sıradan bir kavram" olmakla birlikte, bu sıradanlığın oluşumunda gelenekselci anlayışların sıradışı gördüğü birçok olgu ve olay etkili olmuştur. Yeni Tarihselecilik, baskın olanın değil, sıradanın ve

ötekileştirilenlerin yanında olmayı tercih ederek, tarih anlatılarında gerçek yaşamı merkeze koymuştur (Williams, 1983; Colebrook, 1997).

Yeni Tarihselcilik, mükemmel, kahramanlaştırılmış tarih anlatımlarının yerine, toplumda var olan gerçeklerin ve gündelik hayatın tarihsel incelemesini savunur. Tarih araştırmaları yapılırken, kültür kavramının toplumun en temel unsurlarından biri olduğu kabul edilmiştir. Kùltürlerin, Yeni Tarihselcilik ile birlikte tarih anlatılarında yer alması, toplumda farklı seslerin yükselmesine olanak sağlamış ve kùltür ile toplum ideolojisinin tarihsel anlatılardaki rolünü güçlendirmiştir (Colebrook, 1997).

Bu bağlamda, Yeni Tarihselcilik, tarihsel olayların yorumlanmasında kùltürün, ideolojinin ve toplumsal yapıların göz ardı edilmemesi gerektiğini; bu unsurların tarihin yazımında ve anlaşılmasında belirleyici olduğunu ileri sürer. Böylelikle tarih, sadece olayların kronolojik aktarımı olmaktan çıkıp, toplumsal ilişkilerin, güç dinamiklerinin ve kùltürel kodların içinde anlam kazanan çok boyutlu bir disiplin haline gelir (Yücel & Yediyıldız, 1988; Greenblatt, 1988).

4.1 Toplum ve Edebiyatın Karşılıklı Etkileşimi

Toplum ve edebiyat arasında derin ve çok yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Edebiyat, toplumsal gerçekliklerin yansıması olmanın ötesinde, aynı zamanda toplumun kùltürel, ideolojik ve tarihsel yapılarının şekillendirilmesinde aktif bir rol oynar. Toplumun değerleri, normları ve gündelik yaşam pratikleri, edebi metinlerin içerik ve biçimini etkilerken; edebiyat da bu değerleri ve normları yeniden üreterek veya eleştirerek toplumsal değişim süreçlerine katkı sağlar (Eagleton, 2005). Bu karşılıklı etkileşim, özellikle Yeni Tarihselcilik kapsamında daha belirgin hale gelir. Yeni Tarihselcilik, edebiyatı yalnızca estetik bir ürün olarak görmekten öte, toplumsal ideolojilerin, kimliklerin ve güç ilişkilerinin açığa çıkarıldığı bir alan olarak değerlendirir (Greenblatt, 1991).

4.2 Toplumun Edebiyatın İçeriğine Yansıması

Toplumun kültürel ve sosyal yapısı, edebiyatın konularını ve anlatı stratejilerini doğrudan belirler. Örneğin, toplumsal sınıflar, etnik kimlikler, cinsiyet rolleri gibi unsurlar, edebi metinlerde hem tematik hem de biçimsel olarak kendini gösterir (Bhabha, 1994). Edebiyat, toplumdaki baskın ve marjinal kimlikler arasındaki mücadelelerin, ötekileştirme süreçlerinin ve direniş biçimlerinin sahnesi haline gelir. Bu anlamda, edebiyat eserleri, toplumsal yapıların iç yüzünü açığa çıkaran birer araç olarak işlev görür (Hall, 1997). Yeni Tarihsevciler, bu süreçte edebiyatın hem tarihsel gerçekliği yeniden üretmek hem de sorgulamak için kullanıldığını vurgularlar.

4.3 Kimlik, Güç ve Edebiyat

Toplumsal kimliklerin oluşumunda ve yeniden üretiminde edebiyatın oynadığı rol oldukça önemlidir. Kimlik, yalnızca bireysel bir fenomen olmaktan ziyade, toplumsal güç ilişkileri ve ideolojiler çerçevesinde şekillenen dinamik bir kavramdır. Edebiyat, kimliklerin inşasında hem araç hem de alan görevi görür (Hall, 1996). Baskın kültürlerin kimlik tanımlamaları, edebi metinler aracılığıyla yaygınlaşırken, marjinalize edilen gruplar da kendi kimliklerini edebi direniş ve temsil biçimleriyle yeniden inşa ederler. Bu durum, toplumsal güç dengeleri ve hegemonya kavramları ile doğrudan ilişkilidir (Gramsci, 1971).

Edebiyat, toplumsal değişim süreçlerinde de bir katalizör görevi üstlenir. Eleştirel edebiyat, mevcut toplumsal yapıları sorgulayarak, ötekileştirilen seslere alan açar ve alternatif tarih ve kimlik anlatılarının gelişmesini sağlar (Briannigan, 1998). Yeni Tarihsevciliğin öne çıkardığı gibi, edebiyat aracılığıyla ezilen, dışlanan veya görünmez kılınan toplumsal grupların deneyimleri ve perspektifleri görünür kılınır. Böylece, edebi metinler, yalnızca geçmişin yeniden kurgulanması değil, aynı zamanda toplumsal adalet ve eşitlik arayışının da bir parçası olur (Geçikli, 2010).

5. TOM AMCA'NIN KULÜBESİ'NİN YENİ TARİHSELÇİLİK BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

5.1 Harriet Beecher Stowe'un Hayatına Kısa Bir Bakış

Harriet Beecher Stowe 14 Haziran 1811'de ABD, Litchfield, Connecticut'de doğdu. O dönemin dikkat çekici ailelerinden birine doğan Beecher'in babası önde gelen rahiplerden biriydi. Dindar Kalvinist bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen Harriet, kiliseye bağlı büyüdü. Kardeşleri Catherine, Henry Ward ve Edward ile katı ve disiplinli bir ahlaki eğitim aldı. Beş yaşındayken annesi vefat eden Harriet'i ablası Catherine Beecher Stowe büyüttü. On üç yaşındayken Hartford Kız Semineri'ne giden Harriet, kız kardeşinin başkanlığını yaptığı bir kurumda dilbilim, beşeri bilimler, okuma yazma gibi o dönemde kızların eğitim alamadığı alanlarda akademik eğitim aldı. Daha sonra babasıyla birlikte Lane İlahiyat Semineri'nin başkanı olarak köle ticaretinin çok sık yapıldığı bir yer olan Cincinnati, Ohio'ya taşındı. Bu bölgede kölelerle, köle satıcılarıyla tanıştı. The Liberator ve New York Evangelist gibi gazeteler tarafından ulusal olarak yayımlanan birçok dergide kölelik üzerine yazılar yazdı. Bunun yanı sıra uzun bir süre okullarda öğretmenlik yapan Stowe, edebiyat alanında önemli çalışmalar yapmaya öğretmenlik yaptığı dönemlerde başladı. Bu süreçte edebiyat alanında önemli edebi çalışmalar yaptı ve yerel dergilere öykü yazdı. Edebiyatla yoğun bir şekilde ilgilenmeye başladığı dönem kendisi gibi muhafazakar bir ailede büyümüş olan din adamı ve ilahiyat profesörü Calvin Ellis Stowe ile evlendi.

Kaçak Köle Yasası'nın kabul edilmesinin ardından kölelerin maruz kaldıkları trajik durumları kaleme alma kararı aldı. 1851 Haziranında *Tom Amca'nın Kulübesi* eseri National Era'da yayımlandı. 1 Nisan 1852'ye kadar kitabın tüm bölümleri yayımlandı. Kitap ilk yayımlandığında 5.000 adet baskısı yapılan kitabın baskıları büyük bir hızla yayıldı. Kitap Amerika Birleşik Devletleri'nde popülerlik kazandığı gibi Britanya'da da büyük yankı uyandırdı. Kitap yayımlandıktan sonra kitaba yönelik eleştiriler zamanla arttı ve Güneyliler eseri kölelik kurumu için bir tehdit olarak algıladılar. Hatta kitabı okuyanlar için hapis cezası verilecek kadar sert bir yaklaşım sergilendi. *Tom Amca'nın Kulübesi*'nden sonra Stowe, *İç Savaş'a Giden*

Drek, A Tale of The Great Dismal Swamp gibi beş eseri daha kaleme aldı. Ancak yazarın en çok yankı uyandıran eseri *Tom Amca'nın Kulübesi* oldu. İç Savaş'ın ilk dönemlerinde Stowe Washington'a gitti ve Başkan Abraham Lincoln ile bir araya geldi ve *Tom Amca'nın Kulübesi*'nin İç Savaş üzerindeki etkileri hakkında konuştu. İç Savaş bittikten sonra Harriet Beecher Stowe Florida'ya taşındı ve 1868 yılında kadınlara hitap eden *Hearth and Home* adlı derginin editörlüğünü yaptı. 1870'li yıllarda kocası ile birlikte Connecticut'a dönen Stowe, Hartford Üniversitesi'nde göreve devam etti.

1868'de kocası Calvin Ellis Stowe vefat ettikten sonra Alzheimer hastalığına yakalandı ve 1896 yılında Alzheimer hastalığının komplikasyonları nedeniyle vefat etti. Harriet, *Tom Amca'nın Kulübesi*yle ünlü olsa da toplamda bir şiir kitabı, yirmi bir kurgu olmayan kitap, on beş kurgu kitap, kırk üç kısa hikaye ve birçok makale yazdı. Harriet, kalemin kılıçtan daha güçlü olduğunu kanıtladığı eseri *Tom Amca'nın Kulübesi* eseriyle günümüzde adından söz ettirmeye devam etmektedir.

5.2 *Tom Amca'nın Kulübesi*'ne Genel Bir Bakış

Harriet Beecher Stowe'un *Tom Amca'nın Kulübesi* (*Uncle Tom's Cabin*, 1852) adlı eseri, yalnızca Amerikan edebiyatının değil, aynı zamanda Batı dünyasının toplumsal ve siyasal tarihinin dönüm noktalarından biri olarak kabul edilmektedir. 19. yüzyılın ortalarında, Amerika Birleşik Devletleri'nde kölelik karşıtı hareketlerin yoğunlaştığı bir dönemde yayımlanan bu roman, edebiyatın toplumsal değişim yaratma gücünü somut biçimde ortaya koyan başlıca örneklerden biri olmuştur. Stowe'un bu eseri, içerdiği güçlü ahlaki söylem, karakter temsilleri ve anlatı yapısıyla dönemin vicdanını yansıtan bir metin olarak tarihsel bir sorumluluk üstlenmiştir.

Roman, ilk kez bir dizi hâlinde *The National Era* adlı kölelik karşıtı gazetede yayımlanmış, ardından 1852 yılında kitap hâlinde basıldığında beklenmedik bir başarı elde ederek ilk yılında 300.000'den fazla satmıştır. Bu olağanüstü ilgi, eserin yalnızca edebi değil, aynı zamanda sosyo-politik bir fenomen haline gelmesini sağlamıştır. Stowe, kölelik kurumunu yalnızca politik bir tartışma konusu olarak değil, insanlık onurunu ve ahlaki değerleri tehdit eden bir sistem olarak ele almış; bu

yönüyle eser, dönemin okuyucusu üzerinde güçlü bir vicdani etki yaratmıştır (Reynolds, 2011).

Romanın yapısal özellikleri de dikkat çekicidir. *Tom Amca'nın Kulübesi*, realizmle romantizmin iç içe geçtiği bir anlatı biçimine sahiptir. Yazar, olay örgüsünü dramatik gerilimlerle örerken aynı zamanda okuyucunun empatik tepkisini tetikleyecek biçimde duygusal sahnelerle anlatıyı yoğunlaştırmıştır. Özellikle Tom, Eliza, Eva ve Ophelia gibi karakterler üzerinden hem köleliğin bireysel düzeydeki yıkıcı etkileri gösterilmiş, hem de farklı ahlaki ve ideolojik yaklaşımlar çatışmalı bir biçimde karşılaştırılmıştır. Bu anlatım tarzı, romanın hem geniş bir okuyucu kitlesine ulaşmasını hem de edebiyat eleştirmenleri tarafından çeşitli yönleriyle tartışılmasını beraberinde getirmiştir (Tompkins, 1985).

Tematik açıdan roman, kölelik kurumunun eleştirisini merkezine alırken; din, aile, fedakârlık, direniş ve vicdan gibi temalar etrafında örülmüştür. Özellikle Hristiyanlık temelli bir ahlaki söylem aracılığıyla köleliğe karşı insani bir bilinç geliştirmeyi hedefleyen Stowe, okuyucunun dini duygularını harekete geçirerek siyasal bir meseleye kişisel bir sorumluluk duygusu kazandırmayı başarmıştır. Bu durum, eseri salt bir kölelik karşıtı propaganda metninden öte, ahlaki bir alegori hâline getirmiştir (Douglas, 1977).

Tom Amca'nın Kulübesi, yayımlandığı andan itibaren yalnızca Amerika'da değil, Avrupa'da da büyük yankı uyandırmış, kısa sürede farklı dillere çevrilerek uluslararası bir dikkat çekmiştir. Bu yaygınlık, eserin yalnızca ulusal bir bağlamda değil, evrensel ölçekte de yankı bulduğunu göstermektedir. Özellikle İngiltere'de Viktorya dönemi okuyucuları tarafından büyük bir ilgiyle karşılanan eser, kölelik karşıtı kamuoyunun oluşmasına katkı sağlamıştır. Söz konusu etki, romanın tiyatro uyarlamaları, resimli baskıları ve çocuklara yönelik sadeleştirilmiş versiyonlarıyla da desteklenmiş; böylece eser farklı sosyal sınıflar ve yaş gruplarına ulaşabilmiştir.

Roman, aynı zamanda Amerikan İç Savaşı öncesinde yaşanan politik gerilimleri derinleştirmiştir. Abraham Lincoln'ün 1862 yılında Harriet Beecher Stowe ile yaptığı görüşmede söylediği iddia edilen "Bu küçük hanım bu büyük savaşı başlattı." sözü, her ne kadar tarihsel doğruluğu kesin olmasa da, eserin dönemin siyasal atmosferi üzerindeki etkisini simgesel düzeyde göstermektedir

(Blight, 2018). Bu bağlamda *Tom Amca'nın Kulübesi*, edebiyat ile politika arasındaki ilişkinin canlı bir örneğini sunmaktadır.

Bugün, *Tom Amca'nın Kulübesi*, hem Amerikan edebiyatının klasiklerinden biri olarak hem de edebiyatın toplumsal değişim yaratma potansiyelini gösteren tarihi bir belge olarak değerlendirilmektedir. Eser, 19. yüzyıl Amerikan toplumunun çelişkilerini, ahlaki çatışmalarını ve sosyal yapısını anlamak açısından vazgeçilmez bir referans noktası oluşturmakta; hâlâ akademik tartışmaların ve kültürel çözümlemelerin merkezinde yer almaktadır. Edebiyat, tarih, politika ve din gibi farklı disiplinlerin kesişiminde konumlanan bu roman, çok boyutlu bir okuma pratiğine olanak tanımaktadır.

Tom Amca'nın Kulübesi, köleliğin Amerikan toplumundaki yerini ve bu sistemin bireyler üzerindeki yıkıcı etkilerini gözler önüne sermek amacıyla yazılmıştır. Harriet Beecher Stowe, romanı yazarken özellikle 1850 tarihli Kaçak Köle Yasası'ndan derin şekilde etkilenmiştir. Bu yasa, kaçan kölelerin sahiplerine iadesini zorunlu kılmakla kalmamış, aynı zamanda onlara yardım eden kişilerin cezalandırılmasını da öngörmüştür. Bu durum, kölelik karşıtı düşüncelerin yoğunlaştığı kuzey eyaletlerinde büyük bir öfkeye yol açmıştır (Reynolds, 2011). Stowe'un amacı yalnızca bir roman kaleme almak değil, toplumsal adalet çağrısında bulunmak ve Hristiyan inancına sahip Amerikalıların vicdanına seslenmektir. Kendisi bu süreci, Tanrı'nın ona verdiği bir görev olarak tanımlamıştır (Hedrick, 1994). Bu yönüyle eser, edebi olmaktan çok daha öte, etik bir çağrının metinsel ifadesi hâline gelmiştir.

5.2.1 Kurgu, Temalar ve Anlatım Stratejisi

Romanın kurgusal yapısı, çeşitli karakterler ve olay örgüleri üzerinden köleliğin farklı boyutlarını ortaya koyacak şekilde çok katmanlı biçimde inşa edilmiştir. Baş karakter Tom, dindar, sabırlı ve teslimiyetçi tutumuyla kölelik sistemine karşı manevi bir direnişi temsil ederken; Eliza ve George Harris karakterleri, özgürlüğü uğruna mücadele eden siyah bireylerin aktif direnişini temsil etmektedir. Bu çift yönlü temsiller, eserin tekdüze bir mesaj vermektense, farklı karakterler üzerinden çok yönlü bir toplumsal eleştiri sunmasını sağlamaktadır (Tompkins, 1985).

Anlatıcı, olaylara hâkim olan her şeyi bilen bir üçüncü şahıs olarak yer alır. Ancak anlatım sık sık doğrudan okuyucuya hitap eden paragraflar içerir. Bu strateji, okuyucunun hikâyeye yalnızca tanık olmakla kalmamasını, aynı zamanda anlatıcının yönlendirmesiyle ahlaki bir muhakeme yapmasını sağlar. Stowe'un bu anlatım tekniği, dönemin edebi geleneğine aykırı şekilde okuyucuyu eyleme geçmeye davet eder. Özellikle kuzeyli Hristiyan okuyucular, kendi inançları ile kölelik arasındaki çelişkiyi sorgulamaya yönlendirilmiştir (Fishkin, 2001).

5.2.2 Hristiyanlık, Ahlak ve Vicdan

Eserin temelini oluşturan temalardan biri, Hristiyanlık inancı doğrultusunda şekillenen ahlak anlayışıdır. Stowe, kölelik kurumunu yalnızca ekonomik veya hukuki bir mesele olarak değil, aynı zamanda Hristiyanlıkla bağdaşmayan bir günah olarak tanımlar. Tom karakteri, bu bağlamda Mesih benzeri bir figürdür: zulme uğrar, acı çeker, affeder ve sonunda inancını kaybetmeden ölür. Bu figüratif yapı, Hristiyan okuyucuların duygusal katılımını derinleştirmek için özellikle seçilmiştir (Smith, 2004).

Eva karakteri ise masumiyetin, sevginin ve ilahi merhametin sembolü olarak yer alır. Eva'nın ölüm sahnesi, dramatik bir doruk noktası oluşturur ve okuyucunun duygusal tepkisini en üst seviyeye çıkarır. Stowe, bu duygusal anlarla okuyucuyu pasif bir izleyici olmaktan çıkarıp, etik ve vicdani bir pozisyon almaya zorlamaktadır (Stowe, 1852/2011). Bu anlatım tarzı, dönemin “duygusal edebiyatı” (sentimental novel) geleneği ile birebir örtüşür.

5.2.3 Toplumsal Etki ve Siyasi Yankılar

Romanın yayımlanmasının ardından ABD'de geniş çaplı tartışmalar yaşanmıştır. Özellikle güney eyaletlerinde Stowe ağır biçimde eleştirilmiş, romanın gerçek dışı, abartılı ve propaganda amaçlı olduğu iddia edilmiştir (Reynolds, 2011). Ancak eserin yalnızca ilk yıl içinde 300.000'den fazla satması ve ardından Avrupa'da da büyük ilgi görmesi, romanın ulaştığı geniş kitleyi göstermektedir. Abraham Lincoln'un Stowe ile karşılaştığında söylediği rivayet edilen “Bu büyük savaşı başlatan küçük hanım siz misiniz?” sözleri (Hedrick, 1994), eserin Amerikan İç Savaşı'na giden süreçte nasıl bir toplumsal bilinç yarattığını açıkça ortaya koyar.

Roman, yalnızca köleliğe karşı kamuoyunu şekillendirmekle kalmamış, aynı zamanda kadın yazarların toplumsal meselelerde söz sahibi olabileceğini de göstermiştir. Bu yönüyle feminist literatürde de öncü bir yere sahiptir.

5.2.4 Irk, Kimlik ve Eleştiriler

Her ne kadar eser kölelik karşıtı bir duruş sergilese de, zaman içinde bazı eleştirilere maruz kalmıştır. Özellikle Tom karakterinin aşırı sabırlı ve boyun eğici tavrı, daha sonra “Uncle Tom” teriminin aşağılayıcı bir biçimde kullanılmasına neden olmuştur. Bu terim, kendi çıkarı için baskıcı bir sisteme sadakat gösteren siyahi bireyleri tanımlamak için kullanılmaya başlanmıştır (Gates, 1987).

Ayrıca bazı eleştirmenler, Stowe’un siyahi karakterlerini romantize ettiğini ve onları gerçekçi bireyler olarak değil, ahlaki semboller olarak sunduğunu savunmuştur. Bu durum, romanın siyah karakterlerin öznel deneyimlerini tam anlamıyla yansıtamadığı eleştirisini doğurmuştur (Fishkin, 2001). Ancak buna karşın roman, köleliğin kötücüllüğünü teşhir etme açısından tarihsel bağlamı içinde hâlâ güçlü bir duruş sergilemektedir.

5.2.5 Kültürel Miras ve Modern Yorumlar

Tom Amca’nın Kulübesi, yayımlanmasının ardından tiyatro sahnelerinde, sinemada, televizyonda ve çizgi romanlarda defalarca uyarlanmış, böylece Amerikan kültürünün ortak belleğine yerleşmiştir. Özellikle 19. yüzyıl sonları ve 20. yüzyıl başlarında Tom Shows adı verilen tiyatro uyarlamaları aracılığıyla halk arasında tanınmaya devam etmiştir (Reynolds, 2011). Modern akademik çalışmalar, eseri yalnızca bir edebiyat metni olarak değil, kültürel ve tarihsel bir belge olarak da ele alır. Roman, günümüzde Amerika’daki ırkçılık, sistematik eşitsizlik ve dini söylemlerin politik işlevleri gibi konularla ilişkilendirilerek yeniden değerlendirilmektedir. Bu bağlamda *Tom Amca’nın Kulübesi*, yalnızca bir dönemin değil, bugünün de sorularına yanıt arayan yaşayan bir metin niteliği taşımaktadır.

6. *TOM AMCA'NIN KULÜBESİ'NE GENEL BİR BAKIŞ*

6.1 Eserin Yazılış Amacı ve Tarihsel Arka Planın Edebî Üretime Etkisi

Harriet Beecher Stowe'un *Tom Amca'nın Kulübesi* (1852) adlı eseri, sadece bir edebî metin olmanın ötesinde, 19. yüzyıl Amerikan toplumunun vicdanına seslenen güçlü bir politik ve ahlaki bildiri niteliğindedir. 1850 yılında yürürlüğe giren Kaçak Köle Yasası (Fugitive Slave Act), kölelik kurumuna karşı duyulan toplumsal tepkiyi derinleştirmiştir. Bu yasa, köle olarak kaçan bireylerin, özgür eyaletlerde dahi yakalanıp sahiplerine iade edilmesini zorunlu kılarak köleliğe karşı verilen mücadeleyi zorlaştırmıştır (Masur, 2001). Stowe, bu yasanın yol açtığı trajedilere karşı bir cevap olarak eseri kaleme almış, özellikle kadınları, anneleri ve aile değerlerini merkeze alarak okuyucularının empati duygusunu harekete geçirmeyi amaçlamıştır.

6.2 Romandaki Ana Temalar: Kölelik, Ahlak ve Din Üzerine Bir Sorgulama

Roman, temelinde kölelik karşıtı bir ahlaki çağrı barındırır. Tom karakteri Hristiyan değerleriyle donatılmış, sabırlı ve inançlı bir figür olarak, zalimliğe karşı pasif direnişin temsilcisidir. Stowe'un roman boyunca vurguladığı ana tema, Hristiyan ahlakının kölelik gibi bir kurumu asla meşrulaştıramayacağıdır (Stowe, 1852/2005). Roman, kölelik sisteminin sadece ekonomik ya da politik değil, derinlemesine ahlaki bir çöküntüye de neden olduğunu gösterir. St. Clare ve Simon Legree gibi karakterler, köleliğin farklı biçimlerini temsil ederken, Eliza ve George Harris karakterleri özgürlüğe ulaşma mücadelesiyle eserin ahlaki boyutunu güçlendirir. Dinî motifler, karakterlerin eylemleri ve ruhsal dönüşümleriyle iç içe geçerek didaktik bir yapıya bürünür.

6.3 Anlatı Teknikleri ve Yazarın Okuyucuya Doğrudan Seslenişi

Stowe'un anlatı tarzı, geleneksel üçüncü şahıs anlatıcısının ötesine geçerek okuyucuya doğrudan hitap eden bir yazar sesi sunar. Özellikle romanın son

bölümlerinde yazar, okuyucuları “Amerika’nın kadınları ve erkekleri” şeklinde doğrudan seslenişlerle toplumsal sorumluluğa davet eder. Bu teknik, okuyucunun yalnızca bir hikâyeyi izleyen konumda kalmasını değil, ahlaki ve toplumsal bir özne olarak harekete geçmesini sağlar (Tompkins, 1985). Stowe, okuyucuya hitap ederken retorik araçları etkili biçimde kullanarak duygu yoğunluğu yüksek bir söylem kurar. Bu sayede roman, salt kurgu sınırlarını aşarak kamu vicdanını şekillendiren bir araç haline gelir.

6.4 Karakterler Aracılığıyla Toplumsal Eleştiri ve Sınıf İlişkileri

Eserdeki karakterler, sadece bireysel figürler değil; aynı zamanda 19. yüzyıl Amerikan toplumunun sınıfsal, kültürel ve ahlaki yapılarının temsilleridir. Tom, Hristiyan ideallerin; Eliza, anne figürünün ve aile değerlerinin; Legree ise kölelik sisteminin acımasız yüzünün simgesidir. St. Clare’in kölelik karşıtı söylemleri ve çelişkili eylemleri, Amerikan elit sınıfının liberal görüşleriyle ekonomik çıkarları arasındaki ikilemi ortaya koyar. Bu bağlamda, Stowe’un karakter yaratımı sadece roman estetiğiyle değil, toplumsal eleştiri kapasitesiyle de dikkat çeker (Kaplan, 1991).

6.5 Romanın Siyasal ve Toplumsal Etkileri: İç Savaş Öncesi Amerika’da Bir Barometre

Harriet Beecher Stowe’un *Tom Amca’nın Kulübesi* (1852) adlı eseri, yayımlandığı ilk yılda yalnızca Amerika Birleşik Devletleri’nde 300.000’den fazla kopya satarak olağanüstü bir ticari başarı elde etmiştir (Reynolds, 2011). Bu yüksek satış rakamları, romanın yalnızca edebî bir ürün olarak değil, aynı zamanda bir siyasal söylem aracı ve toplumsal dönüşüm katalizörü olarak işlev gördüğünü ortaya koymaktadır. Özellikle Amerika’daki kölelik meselesi etrafında şekillenen bu eser, dönemin kamuoyu üzerinde ciddi etkiler yaratmış, politik kutuplaşmaları derinleştirmiştir.

Kuzey eyaletlerinde roman, kölelik karşıtı hareketi destekleyenler tarafından büyük bir coşku ve destekle karşılanmış; köleliğin ahlaki çelişkileri, bireysel dramlar

üzerinden güçlü bir şekilde tasvir edilerek okuyucunun duygusal tepkisini harekete geçirmiştir (Robbins, 2007). Kitap, özellikle ev içi kadın okuyucular üzerinde güçlü bir etki yaratmış ve kölelik karşıtı davaya daha geniş bir halk desteği kazandırmıştır. Öte yandan, Güney eyaletlerinde eser ağır bir eleştiriyi karşılamış, bölgedeki köle sahipleri ve muhafazakâr çevreler tarafından “kışkırtıcı” ve “yanıltıcı” olarak nitelendirilmiştir. Bu tepkiler, eserin yalnızca bir edebiyat eseri olmanın ötesinde, dönemin siyasal gerilimlerini ve toplumsal fay hatlarını gözler önüne seren bir metin olduğunu göstermektedir.

Romanın etkisi sadece Amerika ile sınırlı kalmamış, Avrupa’da da özellikle İngiltere’de büyük yankı uyandırmıştır. Viktorya dönemi İngiliz kamuoyu, Stowe’un romanı aracılığıyla Amerikan kölelik sistemine karşı ciddi bir ahlaki tepki geliştirmiştir. Bu bağlamda, *Tom Amca’nın Kulübesi*, yalnızca bir roman değil, aynı zamanda uluslararası bir vicdan muhasebesinin tetikleyicisi haline gelmiştir (Smith, 2005). Eserin İngiltere’de çeşitli tiyatro uyarlamaları yapılmış ve kölelik karşıtı hareketin Avrupa ayağına ideolojik destek sağlanmıştır. Amerika’da kölelik karşıtı hareketin gelişiminde önemli bir dönüm noktası olan bu eser, siyasal liderler üzerinde de etkili olmuştur. Abraham Lincoln’un Harriet Beecher Stowe ile 1862 yılında Beyaz Saray’da gerçekleştirdiği görüşme sırasında sarf ettiği ve Stowe’a atfedilen “Demek bu küçük hanım bu büyük savaşı başlattı.” (So this is the little lady who made this big war.) sözleri, romanın sembolik gücünü ve İç Savaş öncesi Amerikan toplumundaki ideolojik kutuplaşmalara katkısını vurgular niteliktedir (Blight, 2018). Her ne kadar bu sözün kesinliği tarihsel olarak tartışmalı olsa da, halkın ve siyasi aktörlerin esere atfettiği önem dikkate değerdir.

Sonuç olarak, *Tom Amca’nın Kulübesi*, yalnızca köleliğin ahlaki boyutunu gözler önüne seren bir anlatı değil, aynı zamanda 19. yüzyılın ortalarında Amerika’da yaşanan toplumsal ve siyasal kırılmaların edebiyat aracılığıyla dışavurumudur. Bu yönüyle roman, İç Savaş öncesi Amerikan toplumunun sosyo-politik iklimini yansıtan bir barometre işlevi görmüş; edebiyatın tarihsel olaylar üzerindeki dönüştürücü gücünü açıkça ortaya koymuştur.

6.6 Eleştiriler, Tartışmalar ve Romanın Edebî Mirası

Harriet Beecher Stowe'un *Tom Amca'nın Kulübesi* adlı eseri, yayımlandığı 1852 yılından itibaren hem yoğun övgü hem de sert eleştirilerle karşılanmış; bu ikili tepki, romanın hem döneminde hem de sonraki yüzyıllarda süregelen etkisini pekiştirmiştir. Romanın kölelik karşıtı duruşu, Amerika Birleşik Devletleri'nde özellikle köleliğin kaldırılmasından önceki dönemde geniş yankı uyandırmış ve sosyal adalet mücadelesinin simgesel metinlerinden biri hâline gelmiştir. Ancak bu güçlü etki, eseri farklı ideolojik, estetik ve tarihsel açılardan değerlendiren çok sayıda tartışmayı da beraberinde getirmiştir.

Edebiyat eleştirmenlerinden bazıları, romanın ajitatif (kışkırtıcı ve propagandaya yakın) yapısını eleştirmiş, eserin duygu sömürüsüne dayanan bir anlatı geliştirdiğini öne sürmüştür. Özellikle romanın dramatik kurgusu, okuyucunun duygularını hedef alması ve siyasal mesajını bu yolla iletmesi, edebî derinlik açısından sorgulanmıştır. Bu çerçevede Ann Douglas (1977), romanın duygusal yapısını “kadınsı bir ahlâkçı ideolojinin taşıyıcısı” olarak değerlendirmiş ve eseri, 19. yüzyıl Amerikan edebiyatında erkek egemenliğine karşı şekillenen bir kültürel muhalefetin ürünü olarak konumlandırmıştır.

Güneyli yazarlar ve muhafazakâr eleştirmenler ise eserin tarihsel gerçeklikten uzak, abartılı ve ideolojik bir kurguya dayandığını savunmuşlardır. Onlara göre *Tom Amca'nın Kulübesi*, Güney'in sosyo-ekonomik yapısını çarpıtarak köleliği olduğundan daha zalim ve sistematik bir baskı aracı gibi göstermektedir. Bu eleştiriler, romanın Güney'de sansürlenmesine, hatta yakılmasına kadar varan tepkilere neden olmuştur (Gossett, 1985). Bununla birlikte, bu tepkiler eserin etkisini azaltmamış, aksine daha da görünür hâle getirmiştir.

Öte yandan, feminist edebiyat eleştirisi romanı farklı bir bağlamda değerlendirmiştir. Birçok feminist kuramcı, *Tom Amca'nın Kulübesi*'ni 19. yüzyıl kadın yazarlığının önemli bir örneği olarak görmüş; özellikle kadın karakterlerin sabır, şefkat ve inançla yürüttükleri direnişin, patriyarkal yapıya karşı pasif ama etkili bir mücadele biçimi sunduğunu ileri sürmüştür (Tompkins, 1985). Bu bakış açısına göre Stowe, kadınların ahlaki gücünü ve aile içindeki merkezî rollerini yücelterek hem kadının sesini hem de edebiyatın dönüştürücü gücünü öne çıkarmıştır.

Roman, aynı zamanda ırk temsilleri açısından da eleştirilmiştir. Özellikle 20. yüzyılın ortalarından itibaren Afrika kökenli Amerikalı yazar ve eleştirmenler, eserdeki Siyah karakterlerin stereotipleştirilmiş ve edilgen olarak sunulmasını tartışmaya açmışlardır. Bu eleştirilerde Tom Amca karakteri, fazla uysal ve teslimiyetçi bir figür olarak görülmüş, bu da “Uncle Tom” teriminin zamanla alaycı ve aşağılayıcı bir söyleme dönüşmesine neden olmuştur (Morrison, 1998). Buna karşın bazı akademisyenler, karakterin Hristiyan fedakârlığı ve pasif direniş biçimiyle farklı bir güç alanı yarattığını ve Stowe’un bu figür üzerinden hem beyaz hem de siyah okuyuculara evrensel bir ahlâk mesajı sunduğunu savunmuştur (Gates, 2002).

Bugün *Tom Amca’nın Kulübesi*, Amerikan edebiyatı tarihinde bir dönüm noktası olarak kabul edilmekte; hem içerdiği politik söylem hem de kadın yazarlığına getirdiği yenilikçi katkılar nedeniyle hâlâ çok sayıda akademik çalışmanın merkezinde yer almaktadır. Eser, edebiyat ile ideoloji, duygusallık ile politik bilinç, geleneksel değerler ile toplumsal dönüşüm arasındaki karmaşık ilişkiyi gözler önüne sermektedir. Bu yönüyle roman, yalnızca tarihsel bir belge değil, aynı zamanda edebiyatın etik ve estetik sınırlarını sorgulayan çok katmanlı bir metin olarak değerlendirilmektedir.

6.7 *Tom Amca’nın Kulübesi*’nde Dönemin Politikasının Yansımaları: Roman Üzerinden Bir İnceleme

Harriet Beecher Stowe’un *Tom Amca’nın Kulübesi* adlı eseri, yalnızca duygusal bir kölelik karşıtı anlatı değil, aynı zamanda 19. yüzyılın ortasında Amerika Birleşik Devletleri’ni kuşatan politik gerilimlerin, toplumsal ayrışmaların ve ideolojik çatışmaların edebi bir yansımasıdır. Romanda çizilen karakter portreleri, olay örgüsü ve mekânsal yerleşim; bireylerin karşı karşıya kaldığı ahlaki ikilemleri ve bu ikilemlerin beslendiği siyasal bağlamı gözler önüne sererken, dönemin politikalarını doğrudan ve dolaylı biçimlerde sorgular. Özellikle kölelik sisteminin yalnızca hukuki bir düzenleme değil, aynı zamanda bir kültürel ideoloji ve ekonomik yapı olduğu fikri eserin tamamına sinmiştir.

Romanda köleliğin yasalarla meşrulaştırılmış olması, bireyleri etik değerler ile yasal yükümlülükler arasında bir çatışmaya sürükler. Mr. Shelby, köleliğe gönülden bağlı olmamasına karşın, ekonomik kaygılar nedeniyle Tom'u satmak zorunda kalır. Bu durum, özellikle 19. yüzyıl Güney'inde yaşayan beyaz Amerikalıların çoğunun içine düştüğü bir ikilemi temsil eder: Bir yanda sistemin dayattığı ekonomik gerçeklikler, diğer yanda vicdanî ve ahlaki sorumluluklar (Stowe, 1852/2005). Shelby'nin davranışı, bireyin dönemin baskın politik ve ekonomik yapıları karşısında ne denli edilgen kalabileceğini dramatik bir şekilde ortaya koyar. Stowe burada yalnızca bireysel bir zayıflığı değil, aynı zamanda dönemin politik atmosferinin birey üzerindeki yapısal baskısını tasvir eder.

Kölelik kurumunun eleştirisi yalnızca beyaz karakterler üzerinden değil, siyah karakterlerin davranış ve duruşları üzerinden de yapılır. Tom karakteri, sisteme karşı doğrudan bir fiziksel başkaldırı gerçekleştirmez; ancak pasif direnişi, manevi bütünlüğü ve ahlaki kararlılığı sayesinde, sisteme karşı güçlü bir etik duruş sergiler. Tom'un, zalim efendisi Legree'nin kendisinden diğer kölelere işkence etmesini istemesine karşı direnmesi, onun fiziksel güce değil, inanç ve vicdana dayalı bir direnişi temsil ettiğini gösterir (Stowe, 1852/2005). Tom'un bu tavrı, köleliğin yalnızca bedenleri değil, zihinleri ve ruhları da tutsak etmeye çalışan yapısına karşı manevi bir isyan niteliğindedir.

Stowe'un romanı, yalnızca bireysel ahlaki seçimleri değil, aynı zamanda toplumsal cinsiyet rollerinin politik boyutlarını da irdeleyen bir yapıdadır. Özellikle Eliza'nın çocuğunu kurtarmak amacıyla giriştiği kaçış, yalnızca bir annenin doğal refleksi olarak değil, aynı zamanda siyasal bir eylem olarak okunabilir. Eliza'nın kararlılığı ve yasal düzenlemeleri ihlal etme cesareti, kölelik sistemine karşı kadın bedeninin ve annelik kimliğinin politik bir direniş aracı haline gelmesini sağlar. Stowe burada kadınların, dönemin toplumsal normlarının ötesine geçerek ahlaki özneler haline geldiğini gösterir. Bu bağlamda Eliza'nın kaçışı, yalnızca bireysel bir kurtuluş çabası değil, aynı zamanda baskıcı sistemlere karşı geliştirilen sessiz bir direnişin sembolüdür (Stowe, 1852/2005).

Eserin coğrafi bağlamı da dönemin politik gerçekliklerini yansıtmaya açısından önemli bir işleve sahiptir. Romanın önemli bir kısmı Kentucky'de geçer. Bu eyalet, tarihsel olarak köleliğin yaygın olduğu bir bölge olmasına rağmen, Amerikan İç

Savaşı sırasında Konfederasyon ve Birlik arasında kararsız kalmış, dolayısıyla da sembolik bir kırılma noktası haline gelmiştir. Kentucky'deki beyaz halk, bir yandan kölelikten yana tutum sergilerken, diğer yandan federal hükümetin koruyuculuğuna da bağlı kalmak istemiştir. Bu ikircikli tutum, roman boyunca karakterlerin yaşadığı içsel çatışmalarla paralellik gösterir. Kentucky'nin tarihsel arka planı, Stowe'un karakterleri üzerinden kurduğu ahlaki ve politik çatışmaları daha da anlamlı hale getirir (Blight, 2001).

Stowe'un romanı, kölelik sistemine karşı geliştirilen direnişin yalnızca bireysel değil, toplumsal ve kültürel bir zeminde de var olduğunu vurgular. Özellikle Tom karakterinin Hristiyanlık inancına sıkı sıkıya bağlı kalması ve İncil'den ilham alarak yaşadığı direniş, köleliğe karşı geliştirilen ahlaki söylemin dini referanslarla nasıl güçlendirildiğini gösterir. Hristiyanlık, Stowe'un anlatısında, kölelik sistemini destekleyen kurumsal din anlayışına karşı çıkar; İncil'in gerçek mesajı, tüm insanların eşit yaratıldığı fikrine dayanır. Bu anlamda Tom'un ölümü, bir mağlubiyet değil, ahlaki bir zafer olarak sunulur. Ölümünden sonra bile diğer karakterler üzerinde bıraktığı etki, Stowe'un siyasal mesajını doruğa ulaştırır: Gerçek kurtuluş, bedensel değil, ruhsal özgürlükle mümkündür (Stowe, 1852/2005).

Romanda, kölelik sistemine karşı geliştirilen tepkiler yalnızca bireyler düzeyinde kalmaz; aynı zamanda kültürel hafıza ve kamusal alanlar üzerinden de şekillenir. Stowe'un romanı yayımlandıktan sonra toplumda yarattığı infial, dönemin politik kutuplaşmasının da bir yansımasıdır. Özellikle Güney eyaletlerinde roman büyük bir tepkiyle karşılanırken, Kuzey'de kölelik karşıtı hareketin simgesel metinlerinden biri haline gelmiştir. Böylece *Tom Amca'nın Kulübesi*, edebi bir yapıt olmanın ötesinde, toplumsal belleğin şekillenmesinde önemli bir rol oynayan politik bir araç haline gelmiştir (Gates, 2012).

Sonuç olarak, *Tom Amca'nın Kulübesi* adlı eser, yalnızca kölelik karşıtı bir roman değil, aynı zamanda 19. yüzyıl Amerika'sının politik ve sosyal yapılarının kapsamlı bir eleştirisidir. Karakterlerin psikolojik derinliği, mekânsal yerleşimlerin tarihsel anlamları ve dini referansların politik kullanımı, eseri çok katmanlı bir anlatıya dönüştürmektedir. Stowe'un eseri, kölelik sistemine karşı geliştirilen bireysel ve toplumsal tepkileri gösterdiği kadar, bu sistemin yarattığı tarihsel, kültürel ve ahlaki kırılmaları da gözler önüne serer. Bu yönüyle roman, yalnızca

edebiyat tarihinde deęil, Amerikan politik dūřuncesi ve kūltūrel belleęinde de önemli bir yere sahiptir.

6.8 *Tom Amca'nın Kulūbesi*'nde Irk, Kimlik ve Toplumsal Hiyerarřı: Kölelik Kurumunun Edebi Yansımaları

Harriet Beecher Stowe'un *Tom Amca'nın Kulūbesi* romanı, Amerikan toplumunda 19. yūzyılda derinleřen ırkçı yapıları, kimlik politikalarını ve toplumsal hiyerarřıyı edebi bir bakıř açısıyla inceler. Roman, kölelik kurumunun sadece ekonomik veya hukuki bir sistem deęil, aynı zamanda sosyal ve kūltūrel normları belirleyen karmařık bir yapı olduęunu ortaya koyar. Bu baęlamda eser, ırk kimlięinin inřası ve siyasal iktidarın sūrdūrūlmesinde dil, mekān ve bireylerin yařantıları ūzerinden nasıl iřledięini gözler nūne serer.

Roman, özellikle kölelerin insanlıklarını ve bireyselliklerini yitirmemeleri ūzerine odaklanırken, ırksal hiyerarřının ve beyaz ūstūnlūęının nasıl kurumsallařtıęını detaylı řekilde anlatır. Tom karakteri, siyah kimlięinin onurlu ve dirençli bir temsili olarak, baskı altında bile kendi ahlakını ve inancını koruyabilen nadir figūrlerden biridir. Buna karřılık, Legree gibi figūrlar, ırksal ötekileřtirmenin řiddet ve zulūm yoluyla nasıl sūrdūrūldūęunu simgeler.

Stowe'un anlatımı, dönemin toplumunda kölelięin sadece fiziksel deęil, aynı zamanda psikolojik ve kūltūrel boyutlarını da ele alır. Özellikle kölelerin aile baęlarının sistematik olarak parçalanması, kimliklerinin parçalanmasına yol açan trajik bir sūre olarak sunulur. Eliza'nın kaçıř hikāyesi, anne-kız baęının ırk ve sınıf hiyerarřisine raęmen korunmaya çalıřılan gūlū bir baę olduęunu gösterir. Eliza, kölelięin acımasızlıęına raęmen kendi insanlıęını ve annelik rolūnū savunur: "Oęlumu benden ayırmalarına izin vermem. Onunla birlikte zgūrlūęe doęru yol alacaęım."

Roman, ayrıca ırksal kimlik ve toplumsal statū arasındaki etin ilişkiye de dikkat çeker. Kentucky gibi sınır eyaletlerinde beyazların da kölelik sistemine bağlılıkları ve kendi içerindeki sınıf farklılıkları, ırksal yapıların ne kadar karmaşık ve çok katmanlı olduğunu gösterir. Beyaz köle sahipleri, ekonomik çıkarlar ūęruna köleliği savunurken, aynı zamanda siyasal konumlarını ve ūstūnlüklerini bu sistemin

sürdürülmesiyle korumaya çalışırlar. Bu noktada, Stowe'un romanı, ekonomik ve politik çıkarlarla örülen ırkçılığın bireysel trajediler üzerindeki etkisini dramatik biçimde ortaya koyar.

Romandaki dil ve anlatım biçimi, ırkçılığa ve köleliğe karşı etik bir duruşu yansıtmakla kalmaz, aynı zamanda dönemin okuyucularını etkilemeyi ve bilinçlendirmeyi amaçlayan didaktik bir işlev taşır. Stowe, siyahların insanlık dışı muameleye rağmen erdemli ve inançlı bireyler olduğunu göstererek, dönemin yaygın ırkçı stereotiplerine meydan okur. Bu, özellikle Tom'un karakteri üzerinden verilen güçlü bir mesajdır: "Tanrı hepimizin yaratıcısıdır. Irkımız ne olursa olsun, herkesin ruhu kutsaldır."

Dolayısıyla, *Tom Amca'nın Kulübesi*, ırk, kimlik ve toplumsal hiyerarşi temalarını merkeze alan çok katmanlı bir yapıya sahiptir. Roman, kölelik kurumunun bireyler üzerindeki yıkıcı etkisini gözler önüne sererken, aynı zamanda direniş, insanlık ve adalet arayışını da edebi bir biçimde dile getirir. Bu yönleriyle eser, Amerikan tarihinin karanlık bir dönemine ışık tutmakla kalmaz, aynı zamanda çağdaş kimlik politikalarının ve toplumsal yapıların anlaşılmasında da önemli bir kaynak olarak değerlendirilebilir.

6.9 *Tom Amca'nın Kulübesi*'nde Aile, Cinsiyet Roller ve Din Temalarının Toplumsal Eleştirisi

Harriet Beecher Stowe'un *Tom Amca'nın Kulübesi* romanı, kölelik karşıtı bir duruş sergilemekle kalmayıp aynı zamanda 19. yüzyıl Amerikan toplumunun aile yapısı, cinsiyet rolleri ve din anlayışına dair derin bir eleştiri ve çözümleme sunar. Bu temalar, eserin toplumsal ve kültürel bağlamını anlamada anahtar işlev görür ve dönemin ideolojik yapısını açıklamada önemli ipuçları verir. Romanın en çarpıcı yanlarından biri, aile kurumunun hem beyaz hem de siyah toplumdaki farklı tezahürlerini ele almasıdır. Stowe, kölelik sisteminin aile bağlarını nasıl parçaladığını anlatırken, beyaz aile ideallerini yücelterek dönemin toplumsal normlarına da göndermeler yapar. Tom'un ailesiyle olan ilişkisi, eserin duygusal çekirdeğini oluşturur ve aile bağlarının kutsallığını vurgular: "Tom'un kalbindeki sarsılmaz sevgi,

zincirlerden çok daha güçlüydü; ailesine olan bağlılığı onun insanlığının en belirgin göstergesiydi.”

Bu bağlamda aile, eserde sadece bir toplumsal birim değil, aynı zamanda dayanışmanın, insanlık onurunun ve direnişin simgesi olarak işlev görür. Buna karşılık, köle sahiplerinin aile yapısı çoğu zaman parçalanmış ve yozlaşmış bir tablo olarak sunulur. Legree’nin evi, şiddet ve korkunun egemen olduğu, aile olgusunun çarpıtıldığı bir mekandır.

Cinsiyet rolleri ise romanda hem kadın karakterler aracılığıyla hem de genel toplumsal yapıyla işlenir. Stowe, özellikle kadınların dönemin sosyal yapısındaki iki yönlü rolüne dikkat çeker: bir yandan aileyi ve ahlaki değerleri koruyan “melek” olarak idealize edilirler, diğer yandan ise siyasal ve toplumsal yaşamda sınırlı rollerle kuşatılmışlardır. Baş karakterlerden Eliza ve Ophelia, farklı sosyal sınıflar ve ırklar arasındaki kadın rollerinin çeşitliliğini gösterir. Eliza’nın cesareti ve annelik fedakarlığı, kölelik karşıtı direnişin sembolü haline gelirken, Ophelia’nın eğitilmiş ve dindar kişiliği, Kuzeyli beyaz kadının idealize edilen rolünü yansıtır: “Ophelia, vicdanın ve ahlakın sesi olarak, sadece ailesini değil, tüm toplumun ruhunu temsil ediyordu.” Bununla birlikte, kadınların toplumsal konumu, Stowe’un eserinde eleştirel bir gözle sunulur; zira kadınlar genellikle erkeklerin kararları ve toplumsal baskılarla sınırlanmış bir yaşama mahkûm edilirler. Bu durum, eserin kadın karakterleri üzerinden dönemin ataerkil yapısının sorgulanmasına zemin hazırlar.

Din teması ise romanda merkezi bir konuma sahiptir ve Stowe’un kişisel inançlarından beslenir. Hristiyanlık, özellikle metodist ve protestan ahlakı, eserin ahlaki çerçevesini oluşturur ve karakterlerin davranışlarını şekillendirir. Tom karakteri, dini inancını ve ahlaki değerlerini kaybetmeyen, sabırlı ve fedakar bir figür olarak sunulur: “Tom’un duaları, zincirlerinden daha güçlüydü; imanıyla zulme karşı direnişin simgesiydi.” Din, sadece bireysel bir inanç olarak kalmayıp aynı zamanda toplumun adalet ve merhamet anlayışının temel taşı olarak gösterilir. Ancak romanda aynı zamanda dinin yozlaştırılmış biçimleri de eleştirilir; özellikle Legree gibi karakterler, dini kullanarak zulmü meşrulaştırmaya çalışır. “Legree’nin şiddeti, sahte dindarlığın ve inanç istismarının karanlık yüzünü açığa vuruyordu.” Bu açıdan bakıldığında *Tom Amca’nın Kulübesi*, dinin hem toplumsal kurtuluşun hem de baskının aracı olabileceğini göstererek, dönemin dini tartışmalarına ışık tutar.

Dolayısıyla, Harriet Beecher Stowe'un eseri sadece kölelik karşıtı bir manifesto değil, aynı zamanda 19. yüzyıl Amerikan toplumunun aile, cinsiyet ve din gibi temel sosyal kurumlarını derinlemesine sorgulayan ve eleştiren kapsamlı bir yapıt olarak öne çıkar. Bu temalar üzerinden roman, dönemin toplumsal yapısının ideolojik kodlarını çözerek, okuyucuyu tarihsel gerçekliğin çok katmanlı boyutlarıyla yüzleştirir.

6.10 Harriet Beecher Stowe'un *Tom Amca'nın Kulübesi* Romanında Hristiyanlık Temalarının Sosyo-Kültürel ve Ahlaki Yansımaları

Harriet Beecher Stowe'un 1852 yılında yayımlanan *Tom Amca'nın Kulübesi* adlı eseri, yalnızca kölelik karşıtı bir roman olarak değil, aynı zamanda Hristiyanlık temalarının ahlaki, kültürel ve toplumsal bağlamlarda nasıl işlenebileceğini gösteren önemli bir edebi metin olarak değerlendirilir. Stowe, dönemin Amerikan toplumundaki dini değerlerin, özellikle de Hristiyan inancının hem bireylerin etik kararlarında hem de toplumsal düzenin sorgulanmasında nasıl bir rol oynadığını irdeleyen çok katmanlı bir anlatı kurar. Roman, Hristiyanlığın evrensel ahlak ilkeleriyle kölelik sisteminin çelişkisini gözler önüne sererken, bireysel kurtuluş ve toplumsal eleştiriyi bir arada barındırır.

Romanın başkarakteri olan Tom, Hristiyan ahlakının ve İncil'de öğretilen değerlerin somutlaşmış hâli olarak kurgulanmıştır. Onun sabırlı, bağışlayıcı, sadık ve her durumda Tanrı'ya bağlı kalan yapısı, eserin merkezî ahlaki yapısını şekillendirir. Tom, kölelik sisteminin tüm baskı ve zulmüne rağmen inancından sapmaz ve ruhunu korur. Simon Legree'nin zulmü karşısında sarf ettiği "Beni öldürmek senin elinde olabilir, ama ruhumu asla teslim etmeyeceğim." (Stowe, 1852) ifadesi, onun Tanrı'ya olan sarsılmaz bağlılığının ve ruhsal direnişinin güçlü bir göstergesidir. Bu anlamda Tom, Hristiyanlığın İsa Mesih figürünü temsil eden bir tür "şehit" karakterine dönüşür; o, yalnızca acı çeken bir figür değil, aynı zamanda fedakârlığıyla başkalarına ilham veren ahlaki bir örnektir. Tom'un Tanrı'ya yönelişi ve dua etme alışkanlığı da onun içsel gücünün kaynağı olarak sunulur. "Tanrım, beni gücendirip kırma, sabır ver bana." (Stowe, 1852) şeklindeki duaları, onun adalet ve bağışlama duygularıyla hareket ettiğini, yaşadığı adaletsizliğe karşı manevi bir direnç

gösterdiğini ortaya koyar. Burada Stowe, Hristiyanlığın pasif bir teslimiyet değil, bilakis ahlaki bir mücadele ve içsel direniş sağlayan bir inanç sistemi olduğunu vurgular.

Bununla birlikte, Stowe yalnızca Hristiyanlık inancının olumlu yönlerine odaklanmaz; aynı zamanda inancın nasıl araçsallaştırılabileceğine de dikkat çeker. Romanın antagonisti Simon Legree karakteri, dini kendi çıkarları doğrultusunda kullanan, Tanrı'nın adını baskı kurmak için istismar eden bir figür olarak tasvir edilir. "Legree, Tanrı'nın korkusunu kendi emelleri için kullanıyordu; onun kutsal kitabı, kölelerin zincirleriydi." (Stowe, 1852) sözleri, dinin bir sömürü aracı hâline getirilebileceğini açıkça gösterir. Bu yönüyle Stowe, Amerikan toplumunda köleliği meşrulaştırmak için kullanılan dini argümanlara karşı güçlü bir ahlaki eleştiri getirir. Romanın bir diğer dikkat çekici yönü ise, siyah kölelerin Hristiyanlık yoluyla geliştirdikleri umut, topluluk ruhu ve ruhsal direniştir. Tom'un çevresindeki köleler onun inancından güç alır, Tanrı'nın sevgisi sayesinde yaşadıkları zorluklara rağmen ayakta kalmaya çalışırlar. "Tom Amca, Tanrı'nın sevgisini bize öğretiyor; ne olursa olsun, umutlarımızı kaybetmeyeceğiz." (Stowe, 1852) gibi ifadeler, inancın bir direnç ve dayanışma aracı hâline geldiğini ortaya koyar. Bu bağlamda Stowe, Hristiyanlığın yalnızca bireysel değil, kolektif bir direniş bilinci oluşturabileceğine de dikkat çeker.

Tom Amca'nın Kulübesi, Hristiyanlık temasını hem bireylerin ahlaki yolculuğu hem de kölelik sistemine karşı geliştirilen ideolojik bir söylem olarak işler. Eserin bu yönüyle taşıdığı önem, dini inancın hem kurtarıcı hem de sorgulayıcı bir potansiyel barındırabileceğini göstermesidir. Tom'un fedakârlığı, teslimiyeti ve affediciliği, Hristiyan etiğinin idealize edilmiş hâliyken; Legree'nin dini araçsallaştırması ise bu inancın yozlaştırılmış bir versiyonunu temsil eder.

Sonuç olarak, Stowe'un romanı, Hristiyanlık temalarını Amerikan kölelik sisteminin vicdani, ahlaki ve kültürel bağlamda eleştirildiği bir yapı içerisinde işler. Bu anlatı, dönemin okuyucularını yalnızca duygusal değil, aynı zamanda etik bir hesaplaşmaya davet eder. Dolayısıyla *Tom Amca'nın Kulübesi*, hem dini hem de toplumsal bir bilinç uyandırmaya yönelik edebi bir müdahale olarak değerlendirilebilir.

7. TOM AMCA'NIN KULÜBESİ'NİN YENİ TARİHSELÇİLİK BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

Harriet Beecher Stowe'un 1852 yılında yayımlanan *Tom Amca'nın Kulübesi* adlı romanı, Amerikan edebiyatında ve tarihinin tartışmalı bir dönemi olan kölelik kurumunun ele alınmasında kritik bir eser olarak öne çıkar. Roman, sadece bir edebi metin olmanın ötesinde, Amerikan toplumunun sosyal, politik ve kültürel dokusunu şekillendiren ve dönüştüren çok katmanlı bir söylem alanı olarak değerlendirilmelidir. Bu çok katmanlı yapıyı anlamak için, roman Yeni Tarihseleçilik kuramı çerçevesinde analiz edildiğinde, eserin tarihsel bağlam ile edebi metin arasındaki etkileşimli ilişki ortaya konur.

Yeni Tarihseleçilik, edebiyat metinlerini salt estetik ürünler olarak değil, tarihsel ve kültürel süreçlerin iç içe geçtiği söylemsel yapılar olarak ele alır. Stephen Greenblatt tarafından 1980'lerde geliştirilip popülerleşen bu yaklaşım, metinlerin ortaya çıktığı tarihsel bağlamla metinlerin birbirini karşılıklı olarak inşa ettiğini savunur (Greenblatt, 1988). Bu bağlamda *Tom Amca'nın Kulübesi* yalnızca 19. yüzyıl Amerika'sındaki kölelik pratiğini yansıtmakla kalmaz, aynı zamanda o dönemdeki iktidar mekanizmalarını, toplumsal normları ve direniş biçimlerini yeniden üretir ve sorgular.

Romanın temel temalarından biri olan kölelik, Yeni Tarihseleçilik perspektifinde yalnızca bir ekonomik veya yasal sistem değil; aynı zamanda söylem yoluyla inşa edilen ve meşrulaştırılan bir güç yapısı olarak incelenir. Stowe, beyaz köle sahiplerinin siyah köleler üzerindeki hâkimiyetini sürdürmek için kullandığı hem yasal hem de dini söylemleri etkili biçimde eleştirir. 1850 Kaçak Köle Yasası, romanın geçtiği dönemin tarihsel gerçeklerinden biridir ve bu yasa, kölelerin özgürlük mücadelesini ciddi biçimde engelleyen, onları “mal” konumunda gören bir hukuk sistemini temsil eder. Stowe'un metninde bu yasa ve benzeri güç mekanizmaları, köleliğin insan haklarına ve ahlaki değerlere aykırı olduğu vurgusuyla çelişkili bir biçimde tartışılır.

Yeni Tarihseleçilik, söylemi (discourse) toplumsal gerçekliği şekillendiren temel araç olarak görür. Bu bağlamda Stowe'un romanında da çok sayıda söylem katmanı bir aradadır: hukuk söylemi, dinî söylem, ırk ve cinsiyet söylemi gibi.

Özellikle dini söylem, eserin merkezinde yer alır. Stowe, Hristiyanlık öğretisini kölelik kurumunu kınamak için kullanırken, dönemin bazı beyaz din adamlarının İncil'den alıntılar yaparak köleliği meşrulaştırma çabalarına da dolaylı biçimde gönderme yapar. Romanın dindar karakterleri, özellikle Bayan Ophelia ve masumiyetiyle sembolleşen Eva, Hristiyan sevgi, eşitlik ve insanlık temalarını güçlü biçimde vurgular. Bu karakterler aracılığıyla Stowe, köleliğin teolojik açıdan kabul edilemez olduğunu dile getirir ve köleliğin kaldırılması gerektiğini savunur. Ancak Yeni Tarihselcilik, tarihin ve metinlerin tek bir anlamının olmadığını; farklı sosyal grupların ve güç ilişkilerinin çeşitli anlatılar ürettiğini vurgular (Tyson, 2006). Bu bağlamda, *Tom Amca'nın Kulübesi* romanı sadece kölelik karşıtı beyaz bakış açısını değil, aynı zamanda siyah kölelerin deneyimlerini, acılarını ve direnişlerini de seslendirmeye çalışır. Bu durum, eserin dönemin hakim ırksal ve sınıfsal yapısına karşı alternatif anlatılar sunduğunu gösterir. Stowe, romanında kölelerin insanlıklarını ön plana çıkararak onları pasif nesneler olmaktan çıkarır ve bu sayede azınlıkların tarihini görünür kılar.

Romanın yayımlandığı tarihsel dönem göz önüne alındığında, *Tom Amca'nın Kulübesi* Amerikan toplumunda kölelik karşıtı hareketin kitlesel coşkuyla desteklenmesine katkı sağlamıştır. Karcher'in ifadesiyle, eser "bir dava için kitlesel coşkuyu alevlendirmeyi başaran" ve kölelik karşıtı kamuoyunun oluşumunda etkin rol oynayan bir prototip olarak görülür (Karcher, 2004). Bu, romanın hem tarihsel bağlamdan beslendiğini hem de tarihsel koşulları etkileyen aktif bir edebi metin olduğunu ortaya koyar. Yeni Tarihselcilik ayrıca, edebi metnin sosyal değişim için bir araç olabileceğini vurgular. Stowe'un eseri, hem dönemin egemen güç ilişkilerini eleştiren hem de değişimi mümkün kılan kolektif bilinçlenmeyi teşvik eden politik bir araçtır. Bu nedenle *Tom Amca'nın Kulübesi*, sadece bir tarih anlatısı değil; aynı zamanda tarihsel koşulları dönüştürme amaçlı bir direniş metni olarak da okunmalıdır.

Sonuç olarak, Yeni Tarihselcilik perspektifinden bakıldığında, *Tom Amca'nın Kulübesi* romanı tarih ile edebiyatın kesiştiği bir noktada durur ve 19. yüzyıl Amerika'sının kölelik sorununu çok boyutlu olarak ortaya koyar. Roman, tarihsel gerçeklikleri ve toplumsal güç dinamiklerini edebi biçimlerle yeniden üretirken; aynı

zamanda bu güç ilişkilerine karşı eleştirel bir duruş sergiler. Böylece hem tarihsel koşullara ışık tutar hem de toplumsal dönüşüme katkı sağlar.

Hikaye, Hristiyanlığı küresel sevgiye dayalı olarak sunar. Bununla birlikte herkes bu fikri izlerse, bir grubun diğerine baskı yapmasının ve boyunduruk altına almasının imkansız olacağını savunur. Hristiyanlık ve kölelik uyumlu değildir, ancak kölelikle mücadele etmek için de kullanılabilir. Stowe, Hristiyanlığın kölelikle doğrudan çeliştiğine inanıyordu. Stowe, İncil'deki yankıları kullanır. Eliza'nın Mısır'dan kaçıışı ve donmuş nehri geçmesi, İsraililerin Kızıldeniz'i geçmesini anımsatmaktadır. İkinci söylem, belirli bireylerin başkalarına hizmet etmek için yaratıldığını ve bu nedenle aşağı olduklarını savunmak için İncil ayetlerini kullanır. Kölelik yanlısı bazı beyaz din adamları kölelere İncil'i öğretti. Bu rahipler kölelere öğretti ve onları köleliğin İncil öğretilerine dayandığına ikna etti.

Modern bir tarihçi için, "edebi metin ve ortaya çıktığı tarihsel durum eşit derecede önemlidir çünkü metin (edebi eser) ve bağlam (onu üreten tarihsel koşullar) karşılıklı olarak etkileşim içerisinde ve bu etkileşim her iki disiplinin oluşumunda da oldukça önemlidir. Bir durumu iyileştirmeyi amaçlayan metin de bundan etkilenebilir. Lodge, anlamlı bir kitabın hem hakim kodları yansıtabileceğini hem de meydan okuyabileceğini savunmaktadır. Ortaya çıktığı dönemin izlerini taşıyan roman aynı zamanda içerisinde bulunduğu dönemi de önemli ölçüde etkilemiştir. Bu bakımdan romanın tarihsel bağlamda incelenmesi oldukça önemlidir. Bununla birlikte kölelik olgusunun da sorgulanmasına öncülük eden bir eser olmasıyla da edebiyatın tarih üzerindeki etkili rolünün gücünü gözlemlemek mümkündür.

Roman boyunca, bir yandan fiziksel güç ve ahlaki zayıflık, diğer yandan da manevi ve ahlaki güç arasında bir bağ vardır. Tom'un masumiyeti romanda bir zayıflık olarak algılanabilecek noktada olsa da toplumda daha güçlü görünen, ancak ahlaki olarak daha zayıf olan Legree'den ahlaki ve ruhsal olarak üstün bir karakter olarak yansıtılmaktadır. Haley ve Mr. Shelby arasında Tom'la alakalı şu konuşmalar geçer; "Önemli olan şu Haley Tom çok özel biridir ve o parayı nerede olsa alır, akıllı başında, dürüst ve yeteneklidir, çiftliğimi saat gibi tıkır tıkır işletiyor."(10)

Eser erken dönem feminizmini örneklemektedir. Bagabas, Woolf için bir model olarak Stowe'u göstererek bunu feminist bir eser olarak tanımlamaktadır. Eserde yaptığı tasvirlerle ve kadın karakterlerin özellikle Eliza karakterinin tasviriyle

yalnızca ırkçılık sorununu değil aynı zamanda kadın sorununu de ele almaktadır. Stowe, Berkson, romanın, esas olarak anneliğin kurtarılabılır gücüne odaklanan kadınsı bağılılığın doğrulanmasına inanır. Stowe, kadınların kocalarını etkili bir şekilde etkilediğini sunarak sömürülenler için umut ifade etmektedir. Ayrıca, ezilen bir grubun bu güç gösterisinin diğerinin boyunduruk altına alınmasını hafifletmeye nasıl yardımcı olabileceğini göstermektedir.

Beyaz kadınlar güçlerini, oy kullanma ayrıcalığına sahip olan kocalarını köleliğin kötülüğü konusunda etkilemek için kullanabilirler. Al-Sarrani'nin yazdığı gibi, birçok kadın okuyucu, kendilerini romandaki kadın karakterlerle özdeşleştirerek, kendi alanlarında sosyal reforma ve köleliğin kaldırılmasına katılabileceklerini hissetmişlerdir. Roman boyunca okuyucu, ahlaki açıdan aşağılık kocaları veya oğulları için kurtuluş bulmaya çalışan harika anneler ve eşler gibi idealize edilmiş kadınlığın birçok örneğini görür. Örnekler arasında Bayan Bird, St. Clare'in annesi, Legree'nin annesi ve Bayan Shelby yer almaktadır. Böylesine "utanç verici, kötü, iğrenç bir yasanın" çıkarılabilmesine şaşırın Mary, John'a, sahip olduğu yasal ve siyasi otoritenin, kölelikle bu suç ortaklığında içerilen ahlaki kötülük karşısında hiçbir meşruiyetinin olmadığını söyler. Mary, zulmüne bakmaksızın herhangi bir yasaya uyacak pasif bir karakter olarak değil, yasayı çiğnemeyi isteyen aktif bir karakter olarak tasvir edilmiştir. *Tom Amca' nın Kulübesi*, özgür ve beyaz ya da siyah ve köle, güçlü kadın karakterleri tasvir ederek kadın haklarını desteklemiştir. Beyaz kadınlara ek olarak, siyah kadınlar da çok olumlu bir mücadelede tasvir edilmiştir. Özellikle Eliza karakterinde görüldüğü gibi, genel olarak siyah kadınlar güçlü, korkusuz ve yetenekli olduklarını kanıtlamışlardır. Metin, karakterinde "bazı annelerin toplumu sosyal ihtiyaçlara ve beklentilere uymak yerine annelik ihtiyaçlarına ve beklentilerine uymaya zorladığını" çarpıcı bir şekilde ortaya koymuştur. Siyah kadın için mutfak, sıcak, rahat ve güvenli bir yer olarak tasvir edilmiştir. Ev içi söylemin ipliklerini romana ören yazar, eşleri ve anneleri ahlaki ve manevi liderler olarak temsil etmiştir. Stowe, orta sınıf kadınların ezilmesine değinmek için evcimenliği kullanmıştır. Ev ve daha geniş toplumu yönetmesi gereken değerlerin örnekleri ve aşılایıcıları olan Stowe'un kadınları, ailenin kutsallığını korumak ve dünyayı kapılarının ötesinde yeniden şekillendirmekle görevlidir. Hedrick, kadınları ve siyahları "kurtuluş tarihinin

araçları" olarak tasvir etmektedir. İki kadın köle karakterin, Chloe ve Eliza'nın cüretkar mücadeleleri aracılığıyla, roman, siyah köle kadınların kölelikle savaşıma ve aile üyeleri ve kendileri için özgürlüğe ulaşmaya katkıda bulunma yeteneğine sahip oldukları gibi, beyaz özgür kadınların da köleliği ortadan kaldırabildiklerini doğrulamıştır.

Diğer taraftan eser kadınlık tasviri kurtarıcı olasılıkları sınırlandırıyor gibi görünüyor. Kadınlar evdeki sorumlulukları annelik ve eş rolleriyle tanımlanıyor. Foucault'ya göre tüm tanımlar, yönetim otoriteleri tarafından kontrolü korumak için kullanılan sosyal yapılardır. Cumhuriyetçi eş ve annelik ideali, kadınların savaş öncesi Amerika'da kamusal hayata katkıda bulunma yeteneklerini sınırlamaktadır. Roman, ataerkil kültürün metni nasıl tanımladığını ve bağlamın onu nasıl şekillendirdiğini örneklemektedir.

8. TOM AMCA'NIN KULÜBESİ'NDE IRK KAVRAMI

Harriet Beecher Stowe'un *Tom Amca'nın Kulübesi* (*Uncle Tom's Cabin*, 1852) adlı eseri, Amerikan edebiyatı tarihinde yalnızca edebi bir başarı değil, aynı zamanda sosyal, politik ve teolojik bir müdahale olarak kabul edilmektedir. Eserin temelinde yer alan ırkçılık meselesi, dönemin kölelik kurumuyla doğrudan ilişkili olarak işlenmiş, bu bağlamda ırkçılığın yalnızca bireysel bir önyargı değil, yapısal bir tahakküm biçimi olduğu vurgulanmıştır. Stowe, kölelik karşıtı ideolojisini Hristiyan ahlakı ve duygusal söylemle harmanlayarak beyaz okur kitlesini vicdani bir uyanışa çağırırken, aynı zamanda dönemin ırkçılık anlayışlarını da yeniden üretmekten tamamen kurtulamamıştır (Gossett, 1965; Otter, 2003).

Stowe'un eserde kullandığı “sömürgeleştirme” fikri, siyah Amerikalıların özgürleştirilmesinin ardından Afrika'ya geri gönderilmesini bir çözüm olarak görmesi açısından oldukça dikkat çekicidir. Eserin sonunda George Harris, Eliza ve çocuklarıyla birlikte Liberya'ya göç eder ve burada bir Hristiyan cumhuriyeti kurma hayalini dile getirir. George'un bu ideali, “Kendime ait bir ülke istiyorum. Afrika ırkının, Anglosaksonlarınkıyla aynı olmasa da ahlaki açıdan üstün olabilecek benzersiz özelliklere sahip olduğuna inanıyorum” (Stowe, 1852) sözleriyle ifadesini bulur. Bu söylem, dönemin kolonyalist eğilimleriyle paralellik gösterirken, Stowe'un özgürleştirme pratiğinin beyaz merkezli bir vizyonla sınırlı olduğunu ortaya koymaktadır (Levine, 1997).

Stowe'un ırkçılığa yaklaşımında dinsel temalar belirleyicidir. Ortodoks Hristiyan gelenekle yetişmiş olan yazar, eseri boyunca İncil'den alınan referanslarla kölelik kurumunun Tanrı'nın iradesine aykırı olduğunu savunur. Bununla birlikte, Stowe'un ırk teorilerinde Alexander Kinmont'un Swedenborgçu fikirlerinden etkilenmiş olması, onun siyah bireyleri “kadınsı,” “duygusal,” ve “pasif” figürler olarak tasvir etmesine yol açmıştır (Frederickson, 1971). Bu durum, Tom karakterinde de açıkça görülmektedir. Tom'un sabırlı, itaatkâr ve Hristiyan değerlerine bağlı bir figür olarak sunulması, bazı eleştirmenlerce ırkçı stereotiplerin yeniden üretimi olarak değerlendirilmiştir (Baldwin, 1955; Yarborough, 2004).

Roman boyunca kölelerin hukuksal statüsüzlüğü özellikle vurgulanır. Güney eyaletlerinin yasaları, köleleri “mal” olarak tanımlar; bu da onların mahkemede

tanıklık edememesi, evliliklerinin geçerli sayılmaması gibi sonuçlara yol açar (Otter, 2003). Stowe, Tom'un şهادette bulunamaması gibi sahnelerle yasanın insanlık dışı yönlerini gözler önüne serer. Ancak toplumsal gerçeklik, yasanın ötesinde işler: Ohio Senatörü Bird gibi karakterler, yasal görevle insani duygular arasında kalır; George Harris'in eski patronu Bay Wilson ise hem George'un kaçışını onaylar hem de statükoya bağlı kalmakta zorlanır. Bu ikilikler aracılığıyla Stowe, hukuki rasyonalite ile vicdani sorumluluk arasındaki çatışmayı dramatize eder.

Stowe'un köle sahiplerini betimleyişi de sistemin çelişkilerini sergilemek üzere yapılandırılmıştır. Bay Shelby, Tom'u sattıktan sonra evden uzaklaşarak suçluluğuyla yüzleşmekten kaçır; Augustine St. Clare, köleliğe karşı eleştirel bir bilinç geliştirmeye çalışsa da toplumsal baskılar ve bireysel kararsızlık nedeniyle pasif kalır; Simon Legree ise sistemin mutlak kötülüğünü temsil eder. Bu üç karakter, kölelik kurumunun birey üzerindeki etkilerini farklı boyutlarda açığa çıkarır (Tompkins, 1985).

Roman, köleliği meşrulaştıran dini ve yasal söylemleri hedef alırken, Yeni Tarihselcilik açısından değerlendirildiğinde, aynı zamanda bu söylemlerin bir parçası haline gelir. Tyson'a (2006) göre söylem, ideolojinin dilsel uzantısıdır ve edebi metinler bu söylemleri hem üretir hem de onlara direnir. *Tom Amca'nın Kulübesi*, bir yandan köleliğe karşı Hristiyan ahlakı temelli bir karşı duruş sergilerken, öte yandan "iyi" beyaz kurtarıcı figürünü merkezde tutarak siyah karakterleri edilgen konumda bırakır. Bu da Stowe'un eserinin dönemin beyaz reformist söylemini pekiştirdiğini göstermektedir.

Stowe'un çalışması, dönemin dini söylemleri arasında da bir mücadele alanı yaratır. Bir yanda köleliği İncil ile bağdaştıran muhafazakâr yorumlar yer alırken, diğer yanda Stowe'un temsil ettiği, köleliğin Tanrı'nın buyruklarıyla bağdaşmadığını savunan ilerici bir teoloji vardır. *A Key to Uncle Tom's Cabin* adlı çalışmasında Stowe, kölelik karşıtı pozisyonunu hukuki ve teolojik örneklerle savunur. North Carolina'daki *The State v. Mann* (1829) ve Virginia'daki *Souther v. The Commonwealth* (1851) davalarını örnek göstererek kölelik kurumunun yasal düzlemde de adaletsizliğe dayandığını ortaya koyar (Weinstein, 1998).

Stowe'un oğlu Charles Edward Stowe, annesinin bu mücadeleyi kişisel bir öfke ve adalet arayışıyla yürüttüğünü belirtir: "Onun ruhu, köle gücünün masum ve

savunmasız insanlara yapacağı bu yeni aşağılama ve haksızlığa öfkeyle yanıyordu” (Stowe, 1889). Bu bağlamda eser, yalnızca duygusal değil, aynı zamanda ideolojik bir protesto olarak değerlendirilmelidir.

Stowe’un kölelik karşıtı mesajı, zaman zaman paternalist bir dil üzerinden aktarılır. Özellikle Mammy, Uncle ve Aunt gibi unvanlarla anılan karakterler, beyaz aile yapısına metaforik biçimde entegre edilir. Stowe, Eva St. Clare gibi figürler aracılığıyla siyah ve beyazların aynı Tanrısal kaynaktan geldiği mesajını verir. Ancak bu yaklaşım, kimi eleştirmenlerce beyaz üstünlükçü bir çerçeve içinde “iyi” siyahların ödüllendirilmesi, diğerlerinin ise dışlanması olarak değerlendirilmiştir (Douglas, 1994).

Sonuç olarak, *Tom Amca’nın Kulübesi*, 19. yüzyıl Amerika’sında ırkçılık, din, hukuk ve ahlak söylemlerinin kesişim noktasında yer alır. Stowe’un amacı, toplumu dini bir ahlak anlayışı temelinde harekete geçirmek olsa da, eseri hem dönemin ideolojik yapılarına karşı çıkar hem de bu yapıların bazı öğelerini yeniden üretir. Bu bağlamda, roman hem kölelik karşıtı bir metin olarak hem de Yeni Tarihselci bağlamda tartışmalı bir söylemsel alan olarak okunmalıdır.

Harriet Beecher Stowe’un *Tom Amca’nın Kulübesi* adlı eseri, yalnızca kölelik karşıtı bir vicdan çağrısı olmakla kalmaz, aynı zamanda güç ilişkilerinin çok boyutlu bir biçimde sergilendiği toplumsal bir analiz sunar. Romanda güç, yalnızca fiziksel bir zorlama biçimiyle sınırlı değildir; ekonomik yapılar, ideolojik aygıtlar, dilsel söylemler ve toplumsal cinsiyet ilişkileri aracılığıyla çok katmanlı bir şekilde işler. Bu çok yönlü güç mekanizmaları, hem bireylerin birbirleri üzerindeki tahakkümünü hem de kurumların bireyleri nasıl şekillendirdiğini gözler önüne serer.

9. *TOM AMCA'NIN KULÜBESİ'NDE GÜÇ UNSURLARI*

Romanda en açık biçimiyle gözlemlenen güç kullanımı, köle sahiplerinin köleler üzerinde uyguladığı fiziksel şiddettir. Simon Legree'nin Tom'a yönelik sistematik işkenceleri, iktidarın bedeni kontrol altına alarak disipline etme stratejisine örnek teşkil eder. Michel Foucault'nun (1977/2021) bedenin iktidar ilişkilerinde bir hedef hâline geldiği yönündeki görüşü, bu bağlamda eserde doğrudan yansımalarını bulur. Tom'un bedenine uygulanan şiddet, onun ruhsal direncini kırmaya yönelik bir girişimdir; ancak Tom'un inançları doğrultusunda direnmesi, yalnızca bireysel bir kararlılığı değil, aynı zamanda iktidarın karşısında alternatif bir ahlaki güç odağının da mümkün olduğunu gösterir.

Romanda işlenen bir diğer güç biçimi, ekonomik ilişkiler aracılığıyla şekillenir. Kölelerin birer insan olarak değil, ekonomik birer nesne olarak değerlendirilmesi, kapitalist sistemin insanlık dışı yönünü gözler önüne serer. Bay Haley gibi köle tüccarlarının köleleri fiyatlandırma ve kar-zarar hesabı yaparak satma biçimleri, Marx'ın (1867/2020) meta fetişizmi kavramı ile örtüşür. Burada insan, piyasanın bir nesnesine indirgenmiştir; bu da kölelik sisteminin sadece yasal değil, aynı zamanda ekonomik bir güç düzeni olduğunu ortaya koyar. Ekonomik güç, kölelerin hayatlarını pazarlanabilir varlıklar hâline getirerek hem bireylerin kaderlerini belirler hem de toplumsal yapıyı köle sahiplerinin çıkarları doğrultusunda yeniden üretir.

Dinî inançlar da romanda önemli bir iktidar aracıdır. İncil'in kölelik düzenini meşrulaştıracak biçimde yorumlanması, Louis Althusser'in (1971/2022) ideolojik aygıtlar kuramı kapsamında değerlendirilebilir. Simon Legree gibi karakterler, dini kendi iktidatlarını sürdürmek amacıyla araçsallaştırırken; Tom gibi karakterler, dini inancı bir direniş biçimi olarak kullanır. Tom'un Hristiyan inancı, onu fiziksel şiddete karşı ruhsal bir direnç göstermeye sevk ederken, okuyucuda da ahlaki bir sorgulama yaratır. Bu ikili yapı, dinin hem mevcut düzenin devamını sağlayan hem de ona karşı bir alternatif oluşturan bir güç kaynağı olduğunu gösterir.

Söylem ve dil de güç ilişkilerinin kurulduğu önemli alanlardandır. Eserde kullanılan dil, toplumsal hiyerarşileri yeniden üretir. Köle karakterler, çoğu zaman stereotipik biçimlerde temsil edilirken, anlatıcının müdahaleleri bu kalıp yargıları kırmak üzere kurgulanmıştır. Stowe'un okuyucuda empati yaratmaya çalışması, egemen söyleme karşı bir tür anlatısal direniş niteliği taşır. Bu bağlamda

Foucault'nun (1972/2021) bilgi, söylem ve iktidar arasındaki ilişkiyi açıklayan kuramı dikkate değerdir; çünkü romanda hangi bilginin nasıl sunulduğu, okuyucunun kölelik kurumuna dair algısını doğrudan etkilemektedir.

Toplumsal cinsiyet ilişkileri de güç yapılarının önemli bir parçasıdır. Kadın karakterler –özellikle Mrs. Shelby, Eva ve Ophelia köleliğe doğrudan müdahale edemeseler de, ahlaki değerler aracılığıyla bu sisteme karşı dolaylı bir direnç gösterirler. Kadınların özel alanda kurduğu vicdani otorite, kamusal güçten yoksun olmalarına rağmen etkili bir iktidar biçimi olarak kendini gösterir. Judith Butler'ın toplumsal cinsiyetin performatifliği üzerine ortaya koyduğu fikirler bağlamında değerlendirildiğinde, kadınların bu ahlaki eylemleri, hem mevcut cinsiyet rollerini yeniden üretir hem de onları sessizce dönüştürür. Böylece kadın karakterler, görünüşte pasif rollerine rağmen, anlatının en güçlü etik figürleri olarak karşımıza çıkar.

Son olarak, romanda özellikle Tom karakteri üzerinden sergilenen sessiz direniş, güç kavramının yeniden tanımlanmasını sağlar. Tom'un fiziksel güce karşı gösterdiği ruhsal dayanıklılık, görünürde edilgen bir duruş gibi görünse de, aslında iktidarın en temel araçlarını boşa düşüren bir direniş biçimidir. Bu duruş, sadece bireysel bir kararlılığın değil, aynı zamanda mevcut düzene karşı bir ahlaki duruşun da ifadesidir. Böylece güç, sadece egemenin uyguladığı bir baskı değil, mazlumun gösterdiği direnç yoluyla da açığa çıkar. Dolayısıyla, *Tom Amca'nın Kulübesi* adlı romanda güç; fiziksel, ekonomik, ideolojik, dilsel ve toplumsal cinsiyet temelli mekanizmalar aracılığıyla çok katmanlı biçimde ele alınmaktadır. Stowe, bu güç yapılarının işleyişini gözler önüne sererken aynı zamanda direnişin de mümkün olduğunu vurgular. Romanda güç, yalnızca zorlama ya da baskı biçiminde değil; ahlak, inanç ve vicdan yoluyla kurulan alternatif ilişki biçimlerinde de kendini gösterir. Bu çok boyutlu güç okuması, romanı yalnızca tarihsel bağlamda değil, kuramsal düzeyde de zengin bir metin hâline getirir.

10. TOM AMCA'NIN KULÜBESİ'NDE DİNİN ALGILANIŞ BİÇİMİ

Harriet Beecher Stowe'un *Tom Amca'nın Kulübesi* adlı eseri, Hristiyan inancı ile kölelik karşıtlığını iç içe geçirerek dönemin ahlaki ve dini çelişkilerini derinlemesine gözler önüne sermektedir. Dindar bir aileden gelen Stowe, Hristiyanlığın özünde insan haklarına ve eşitliğe dayandığını savunarak köleliğin bu temel değerlere aykırı olduğunu ortaya koymuştur (Greeson, 2010). Ona göre kölelik, yalnızca bir toplumsal adaletsizlik değil; aynı zamanda ilahi öğretilere karşı bir günah olarak değerlendirilmelidir.

Amerikan toplumunda kölelik karşıtı hareketlerin dini temelleri, Protestan kiliselerinin içindeki mezhepsel ayrışmalarla yakından ilişkilidir. Özellikle 19. yüzyılda Kuzey ve Güney eyaletlerindeki kiliseler, kölelik meselesine dair farklı tutumlar sergilemiştir. İncil'in köleliği meşrulaştırıp meşrulaştırmadığı üzerine yapılan tartışmalar, din adamları ve teologlar arasında uzun süredir sürmektedir. Başlangıçta birçok Güneyli Hristiyan, İncil'in köleliği desteklediğini savunsa da zamanla bu görüş yerini daha eleştirel ve insan merkezli bir yoruma bırakmıştır (Forbes, 2007). Stowe da bu yeni anlayışı destekleyerek Hristiyanlık öğretisinin kölelik gibi bir zulme göz yummayacağını savunmuştur.

Stowe'un dini vurgusu, yalnızca retorik bir araç değil; aynı zamanda stratejik bir ikna biçimi olarak da değerlendirilmelidir. 1850'li yıllarda kölelik karşıtlığı, toplumun yalnızca küçük bir kesimi tarafından desteklenmekteydi. Dolayısıyla Stowe'un eserinde Hristiyanlık değerlerini ön plana çıkarması, köleliğe karşı kamuoyu desteğini artırma niyetinin bir yansımasıdır. Roman boyunca kullanılan dini motifler, okuyucunun vicdanına hitap etmekte ve köleliğin Hristiyanlığa aykırı olduğunu vurgulamaktadır. Bu bağlamda Stowe, köleliğin kaldırılmasını yalnızca politik değil; dini bir zorunluluk olarak sunmaktadır (Stowe, 1852/2005).

Romanda Tom karakteri, Hristiyanlığın erdemlerini temsil eden ideal bir figürdür. Tom'un sevgi, sabır, fedakârlık ve bağışlayıcılık gibi erdemleri içselleştirmesi, onu adeta bir İsa figürü hâline getirir. Özellikle Eva ile kurduğu duygusal bağ, Stowe'un siyah bireylerin de Hristiyan kardeşlik topluluğuna ait olabileceğini göstermek istemesinin bir yansımasıdır. Eva'nın, Tom'a duyduğu sevgi

ve saygı, toplumda var olan ırksal sınırların aşılabileceğini ve Hristiyan ahlakı temelinde bir arada yaşanabileceğini göstermektedir (Kaplan, 1990).

Roman boyunca İncil'den yapılan alıntılar ve dini metinlere yapılan göndermeler, Stowe'un dini duyarlılığının bir göstergesidir. Tom'un maneviyatı yüksek bir birey olarak tasvir edilmesi, kölelik karşıtı mesajın duygusal etkisini artırmaktadır. Tom, okumayı bilmemesine rağmen İncil'in öğretilerini içselleştirmiştir; bu durum, dinin yalnızca entelektüel bir bilgi değil, yaşamsal bir inanç biçimi olduğunu ortaya koymaktadır. Tom'un bu derin dini inancı, özellikle Bay Legree'nin baskıcı ve acımasız rejimi karşısında sınanmakta; ancak Tom inancını kaybetmemektedir. Onun bu direnci, okuyucuda güçlü bir ahlaki bilinç oluşturmayı hedeflemektedir (Douglas, 1977).

Stowe'un romanında din yalnızca siyah karakterler için değil; beyaz karakterler açısından da önemli bir dönüştürücü güç olarak yer almaktadır. Bayan Shelby gibi karakterler, dini bağlılıkları nedeniyle köleliğe karşı duyarlılık geliştirmiştir. Öte yandan Ophelia gibi kuzeyli karakterler, köleliğe karşı entelektüel düzeyde karşı olsa da siyah bireylerle kişisel ilişkiler kurmakta zorlanmaktadır. Bu ikilik, dönemin kuzeyli Hristiyanlarının da ırksal önyargılar taşıdığını gözler önüne sermektedir (Ammons, 1990).

Quaker'lar ise romanın en tutarlı dini figürleri olarak karşımıza çıkar. George, Eliza ve Harry'ye yardım eden bu topluluk, dini yükümlülüklerini yalnızca sözle değil; eylemleriyle de yerine getirir. Onlar için yardımseverlik, Hristiyanlığın bir gereği olup; siyahlara yardım etmek Tanrı'ya karşı bir görev olarak görülmektedir. Stowe, bu bağlamda dini yalnızca kişisel inanç değil; toplumsal sorumluluk olarak da ele alır. Eserdeki diğer karakterlerden Cassy ve Emmeline'in kurtuluşu da Tom'un fedakârlığı sayesinde mümkün olur. Tom, onları korumak için canını feda ederken, Hristiyan ahlakının en yüce erdemi olan "başkası için kendini feda etme" ilkesini somutlaştırır. Bu yönüyle Tom'un ölümü, bir şehadet olarak değerlendirilmekte; onun İsa'nın acı çekerek kurtuluş getiren figürüne benzerliği vurgulanmaktadır (Bellin, 1998).

Stowe'un eserde dini bu denli ön plana çıkarması, dönemin bazı eleştirmenleri tarafından olumsuz karşılanmıştır. Özellikle dini argümanların kölelik karşıtı mücadelede yeterince etkili olmadığını savunan eleştirmenler, Stowe'un anlatısını

duygusal bulmuş ve eserin sorunu çözmeye katkı sunmadığını ileri sürmüşlerdir (Joswick, 1994). Buna rağmen Stowe'un amacı, tek başına bir çözüm üretmek değil; kamuoyunu harekete geçirmek için ahlaki bir duyarlılık yaratmak olmuştur.

Sonuç olarak, *Tom Amca'nın Kulübesi*, Hristiyanlık öğretisini merkeze alarak kölelik karşıtı bir söylem üretir. Stowe'un dindar kimliği ve İncil'e olan bağlılığı, romanın hem tematik hem de yapısal yönlerini şekillendirmiştir. Eserde yer alan karakterler aracılığıyla dinin bireysel ve toplumsal düzeyde nasıl etkili olabileceği gösterilmekte; kölelik karşıtı mesajlar bu dini yapı üzerinden aktarılmaktadır. Bu bağlamda Stowe'un romanı, hem bir edebi eser hem de dini ve ahlaki bir manifestodur.

11. ŞİKAGO MEZBAHALARI'NIN YENİ TARİHSELÇİLİK BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

11.1 Upton Sinclair'in Hayatına Kısa Bir Bakış

1878 yılında Baltimore'da doğan Sinclair, oldukça yoksul bir aileye doğmuştur. Kazandığı tüm parayı alkol için harcayan alkolik bir babası vardı. Annesi Priscilla Harden ise babasının aksine, Püriten, muhafazakâr ve iradeli bir kadındı. Sinclair'in yoksul bir çocukluk hayatı geçirmiş olması, yazarın kaleme aldığı eserlere doğrudan yansımıştır. Yazarlık hayatına, para kazanmak için sattığı fıkralarla çok küçük yaşlarda başlayan Sinclair, 1897-1900 yılları arasında Columbia Üniversitesi'nde gençlik öyküleri yazarak gelir elde etmiştir.

1904'te *Manassas* isimli romanını yayımlayan yazar, bir plantasyon sahibinin oğlunun zaman içerisinde değişime uğrayarak kölelik karşıtı bir insan hâline gelmesini anlatan bir hikâyeden oluşmaktadır. 1905 yılında yazılarını yazdığı *Appeal to Reason* isimli derginin, Şikago'daki mezbahaları gözlemlemeye gönderilmesiyle yazarlık hayatının parlak dönemlerine hazırlık yapan Sinclair, burada iki yıl işçi olarak çalışmıştır. Yazarın iki yıllık gözlemlerinin sonucu olarak ortaya çıkan Şikago Mezbahaları, çok büyük hayal ve umutlarla Amerika'ya gelip Şikago Mezbahaları'nda çalışmak zorunda kalan Litvanyalı bir ailenin hayal kırıklıklarıyla dolu öyküsünü anlatmaktadır. Yazarın bu hikâyeyi yazmasındaki amaç, kapitalizmin korkunç yüzünü insanlara aktarmaktır. Ancak Sinclair'in gözlemleri sonucunda et ürünlerinin temizlik ve sağlık koşullarına dikkat edilmeksizin işlenmesine eserde yer vermesi, toplumda daha fazla yankı uyandırmıştır. Eser yayımlandıktan sonra Amerikan Hükûmeti bir komisyon görevlendirerek mezbahaların denetlenmesi konusunda adımlar atmış, bununla birlikte mezbahalardaki hijyen kurallarına uyulması noktasında sert yasalar çıkarmıştır. Sinclair bu durumu, "Kamuoyunun yüreğine nişan almıştım ama midesini vurdum." sözüyle değerlendirmiştir.

Sinclair, romanlarından kazandığı parayla sosyalist bir komün niteliği taşıyan Helicon Home adında bir çiftlik kurmuştur. Ancak Sinclair'in büyük umutlarla kurduğu bu çiftlik, 1908 yılında yanmıştır. Oldukça üretken bir yazar olan Sinclair, 1913 yılında hayatını üretkenliği üzerinde büyük katkıları olan Mary

Kimborough ile birleştirdi. Eserlerinde farklı alanlarda çalışan işçi sınıfının sorunlarını dile getiren yazar, kaleme aldığı *Kömür Kralı* adlı eserinde işçilerin maruz kaldıkları problemleri ele almış, madencilerin iş hayatında karşılaştıkları sorunları eleştirmiştir. Romanın arka planında, maden işçilerinin bir grev vesilesiyle sendikal örgütlenme yapmak için ileri sürdükleri istekleri yer almaktadır. Bu konuyu daha yakından gözlemlemek için grev sözcüsü olarak görev almak istemiştir. Diğer bir eseri olan Jimmy Higgins'te genç bir sosyalistin deneyimlerini ve hayat hikyesini anlatan Sinclair, Birinci Dünya Savaşı'nda Alman ordusuna karşı mücadele eden bir delikanlının devlet kurumları tarafından maruz kaldığı mobbingi işlemiştir. Sinclair yalnızca kapitalist sisteme ya da militarizme karşı çıkmamış, bunlarla birlikte kiliseye de ciddi eleştirilerde bulunmuştur. *Dinin Kazançları* adlı kitabıyla bazı kesimlerin tepkisini üzerine çeken Sinclair, 1920 yılında kendi adını taşıyan bir dergi çıkar mış ve bu süreçten sonra kendi kitaplarının yayıncısı olmuştur.

Sinclair, 1920'li yıllarda kaleme aldığı *The Brass Check*'te satılık gazeteciliği; *Kaz Adımı* adlı eseriyle de Amerikan kolejlerini ve üniversitelerini eleştirmiştir. *Oil Sacco* adlı eseriyle ise petrol sahalarındaki çalışma koşullarını ele almıştır. Diğer bir önemli eseri olan *Boston*'da, Vanzetti davasını odağa almış ve eleştirilerde bulunmuştur. Sinclair, eserlerinde gözlemlerine ve yaptığı araştırma sonuçlarına dayanarak İtalyan anarşistlere ve göçmenlere karşı uygulanan siyasal ahlaksızlıklar üzerine yoğunlaşmıştır. Yazarın bu yapıtları, Amerika'da büyük çalkantılara sebep olmuştur. 1930'lu yıllarda birtakım siyasal aktivitelere yoğunlaşmış, 1934'te siyasal olarak kamuda görev almak istemiş fakat yeterince oy alamamıştır. Otomobil Kralı Ford adlı romanında ise bir otomobil fabrikasının yükselişini ve çöküşünü kaleme almıştır. 1940'ta Lanny Bud isimli kahramanın başından geçen olayları konu alan roman dizisiyle büyük beğeni toplamış ve romanları satış rekoru kırmıştır. Bu roman dizisi, Amerikalı bir gencin Versay Antlaşması'nı ve Kore Savaşı da dhil olmak üzere birçok önemli olayı yaşamasını konu almıştır. Roman, okuru hem siyasal hem de olayların arkasında yatan nedenleri sorgulamak açısından aydınlatmıştır. Romanlar, Sinclair'in komünist karşıtı bir insan olduğu noktasında da önemli detaylar içermektedir. 1962 yılında otobiyografisini yayımlayan Sinclair, 1968 yılında Bound Brook'ta vefat etmiştir.

11.2 Şikago Mezbahaları'na Genel Bir Bakış

Şikago Mezbahaları İngilizce balta değmemiş orman anlamına gelen *The Jungle* Upton Sinclair tarafından yazılan Amerika'daki işçi sınıfının maruz kaldıklarını çarpıcı bir şekilde anlattığı eserdir. Sinclair iki yıl Amerika'daki et mezbahalarında çalıştıktan sonra mezbahalarıda işçi sınıfının maruz kaldıklarını ve deneyimlerini yazma kararı almıştır. Roman ilk olarak 1906 yılında bir sosyalist dergisi olan *Appeal to Reason*'da yayımlandı.²⁸ Şubat 1906 yılında ise roman formuna dönüştürülerek Doubleday Page Company tarafından basılmıştır. Eser yayımlandıktan sonra Amerika'da büyük yankı uyandırmış ve milyonlarca satış yapılmıştır.

Upton Sinclair'in kitabı yazmasındaki amaç o dönem Amerikan Rüyasıyla birlikte ortaya çıkmış olan kapitalist düzeni eleştirmektir. O dönemde yaşanan Sanayi Devrimi ve makinalaşma toplumsal düzeni olumsuz yönde etkilemiş sadece Amerika'da yaşayan insanlara değil yurt dışında yaşayan insanlar için de Amerika'ya göç etme ve zengin olma arzusu ortaya çıkmıştır. Bu da Amerikan toplumunu bir cangıla dönüştürmüş ve herkesi bu kapitalist sistemin içerisinde ayakta kalmaya zorlamıştır. Para kazanma arzusunun sonucu olarak ortaya çıkan bencillik, ahlaksızlık, yolsuzluk ve rekabet toplumda ciddi bir yozlaşmaya sebebiyet vermiştir. Toplumsal çöküşün yaşandığı bu süreçte hayatı devam ettirmek için güçlü olmak oldukça önemlidir. Kapitalist düzenle birlikte patronların ahlaksızlıklarla yürüttükleri iş hayatlarında işçi sınıfı mağdur olmuş ve birçok mağduriyete maruz kalmışlardır.

Sinclair kapitalist düzenin sonuçlarının bariz bir şekilde gözlemlendiği et mezbahalarını iki yıl kadar bir süre incelemiş ve burada tecrübeler edinmiştir. Yalnızca kapitalist sisteme değil dönemin gıda sanayisine de eleştiri niteliğinde yazılmış roman yayımlandığı dönem et mezbahaları konusunda çarpıcı iddiaların ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir. Bununla birlikte yetkililer et mezbahaları noktasında çeşitli önlemler almak zorunda kalmışlardır.

12. İFŞA EDEBİYATI

İfşa edebiyatı, bireysel veya toplumsal olarak gizli kalmış gerçeklerin, mahrem bilgilerin veya tabu sayılan konuların yazılı olarak açığa çıkarılması ve kamuoyunun dikkatine sunulması yoluyla, hem edebi bir ifade biçimi hem de toplumsal eleştiri aracı olarak tanımlanabilir (Jones, 2020). Bu tür yazın, farklı tarihsel dönemlerde farklı biçimlerde ortaya çıkmış olsa da günümüzde hem küresel hem de yerel ölçekte toplumsal adalet ve hak arayışlarının önemli bir aracı haline gelmiştir.

İfşa edebiyatı, genellikle mağduriyetlerin, haksızlıkların ve sistemsal sorunların görünür kılınması amacıyla yazılır ve okuyucu üzerinde güçlü bir etki bırakmayı hedefler. Bu bağlamda, ifşa edilen içerikler yalnızca kişisel deneyimlerin anlatımından ibaret değildir; aynı zamanda bu deneyimler aracılığıyla toplumsal yapının eleştirisi yapılır ve alternatif politikaların tartışılması teşvik edilir (Garcia, 2019). İfşanın edebi formu roman, otobiyografi, deneme, şiir ve günümüzde dijital içeriklere kadar geniş bir yelpazeye yayılmıştır.

Teknolojik gelişmeler ve dijitalleşme süreci, ifşa edebiyatının içerik ve biçim açısından dönüşümüne yol açmıştır. Sosyal medya platformları, bloglar ve video paylaşım siteleri, bireylerin anlık ve geniş kitlelere ulaşan ifşalar yapabilmesine imkân tanımıştır (Smith & Lee, 2021). Bu yeni ortamlar, ifşa edebiyatının hızını ve erişimini artırmakla birlikte, anonimlik, gizlilik ihlali ve dezenformasyon gibi etik problemleri de gündeme getirmiştir. Özellikle mahremiyetin korunması ve kamu yararının dengelenmesi gibi sorunlar, ifşa edebiyatının etik sınırlarını tartışılır hale getirmiştir (Khan, 2022).

İfşa edebiyatının önemli alt başlıklarından biri, toplumsal cinsiyet eksenli ifşalardır. Feminist edebiyat bağlamında ifşa, kadınların maruz kaldığı cinsel şiddet, taciz ve ayrımcılığı görünür kılarak toplumsal farkındalık yaratmada kritik rol oynamıştır (Garcia, 2019). #MeToo hareketi, bu tür ifşaların küresel çapta yankı bulmasını sağlayan önemli bir örnek olarak literatüre girmiştir. Benzer şekilde LGBTQ+ topluluklarının deneyimlerini ve karşılaştıkları önyargıları anlatan ifşa metinleri, homofobi ve transfobiye karşı mücadelede önemli araçlardır (Brown, 2020).

Ancak ifşa edebiyatı, beraberinde önemli etik sorunlar da getirmektedir. İfşa edilen bilgilerin doğruluğu, kaynakların güvenilirliği ve bireylerin rızası gibi hususlar sürekli tartışılmaktadır. Kamu yararı gözetildiği durumlarda bile, bireysel mahremiyetin korunması gerekliliği, ifşanın sınırlarının çizilmesinde belirleyici olmaktadır (Khan, 2022). Örneğin, bazı ifşalar toplumsal bilinçlenmeye katkı sağlarken, bazen de bireylerin sosyal itibarı üzerinde geri dönülmez zararlara yol açabilmektedir. Bu nedenle ifşa edebiyatı, hem ifade özgürlüğü hem de etik sorumluluk açısından hassas bir dengeye ihtiyaç duymaktadır.

Edebiyat tarihinde ifşa unsuru, 20. yüzyıldan itibaren özellikle otobiyografik ve toplumsal romanlarda belirginleşmiştir. Özellikle Amerikan edebiyatında Sinclair Lewis ve Upton Sinclair gibi yazarlar, toplumsal gerçekleri ifşa etme yoluyla sosyal reformlara zemin hazırlamışlardır (Green, 2018). Bu yazarların eserleri, sadece bireysel hikayeleri anlatmakla kalmamış, dönemin politik ve ekonomik yapısını da eleştirmiştir. Günümüzde ise ifşa edebiyatı, dijital platformların da etkisiyle daha geniş ve hızlı yayılan bir form kazanmıştır.

Siyasi ifşa edebiyatı ise, özellikle otoriter rejimler veya yolsuzlukların olduğu toplumlarda kritik bir işlev görür. Gazetecilik ile edebiyatın kesiştiği bu tür metinler, yolsuzluk, baskı ve insan hakları ihlallerini ortaya koyarak kamuoyu oluşturur (Brown, 2020). Bu metinler, bazen yazarlarını ve ifşa edilen tarafları ağır risklere maruz bırakmakta, ancak aynı zamanda demokrasi ve adalet mücadelelerinde önemli bir misyon kaynağı olmaktadır.

Sonuç olarak, ifşa edebiyatı çok katmanlı, hem bireysel hem de toplumsal düzeyde etkili bir yazın türüdür. Toplumsal yapıdaki eşitsizliklerin, baskıların ve mağduriyetlerin görünür kılınmasında önemli bir araç olarak işlev görürken; etik sorumluluk, mahremiyetin korunması ve doğruluk gibi unsurlar da sürekli olarak tartışılmak zorundadır. Dijitalleşmenin getirdiği yeni olanaklar ve zorluklarla birlikte ifşa edebiyatı, çağdaş toplumların en dinamik ve dönüştürücü edebi formlarından biri olarak varlığını sürdürmektedir.

12.1 *Şikago Mezbahaları* ve İfşa Edebiyatı

Upton Sinclair'in 1906 yılında yayımlanan *The Jungle* (*Şikago Mezbahaları*) adlı romanı, Amerika Birleşik Devletleri'nde özellikle sanayileşmenin yoğun olduğu dönemlerde işçi sınıfının karşı karşıya kaldığı ağır koşulları ve gıda endüstrisindeki etik dışı uygulamaları gün yüzüne çıkaran en önemli ifşa edebiyatı örneklerinden biridir. Sinclair'in bu eseri, sadece edebi bir ürün olmaktan öte, toplumsal değişimi tetikleyen güçlü bir araç olarak da işlev görmüştür. Eser, dönemin kapitalist işleyişinde işçilerin maruz kaldığı sömürü ve sosyal adaletsizliklerin yanı sıra, gıda güvenliği ve halk sağlığı açısından ciddi riskleri de ortaya koyması nedeniyle hem edebiyat hem de politika alanında kalıcı etkiler yaratmıştır (Sinclair, 1906/2005).

12.1.1 Tarihsel ve Sosyoekonomik Bağlam

19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlarında Amerika Birleşik Devletleri, hızlı bir sanayileşme sürecinden geçmekteydi. Özellikle Şikago gibi büyük kentler, işçi göçü ve sanayi üretiminin merkezleri haline gelmişti (Trachtenberg, 2013). Bu dönemde işçiler, uzun çalışma saatleri, düşük ücretler ve kötü çalışma koşullarıyla mücadele etmek zorundaydı. Göçmen işçiler, özellikle Litvanyalılar gibi azınlık gruplar, sosyal korumalardan yoksun, sendikasıız ve güvencesiz biçimde çalışmaya mecbur bırakılıyordu (Zinn, 2010).

Sinclair, bu tarihsel ortamda işçi sınıfının yaşadığı ekonomik ve sosyal zorlukları birebir gözlemler ve deneyimler aracılığıyla romanına taşımıştır. *Şikago Mezbahaları* romanının merkezinde, bir Litvanya'lı göçmen ailesinin Amerikan rüyası peşindeki umutları ve karşılaştıkları hayal kırıklıkları yer alır. Sinclair'in romanı, kapitalizmin işçi üzerindeki baskısını ve emeğin sömürülmesini açıkça ortaya koyarken, aynı zamanda gıda endüstrisindeki korkunç hijyen sorunlarına da dikkat çekmiştir (Sinclair, 1906/2005).

12.1.2. İfşa Edebiyatının İşlevi ve Etkileri

Şikago Mezbahaları ifşa edebiyatının en belirgin örneklerinden biri olarak, gerçek hayattaki kötü koşulları edebi anlatımla birleştirip kamuoyunun dikkatine sunmuştur. Sinclair'ın amacı, yalnızca işçilerin yaşadığı sömürüyü anlatmak değil, aynı zamanda tüketicilerin sağlığını tehdit eden gıda işleme süreçlerini ifşa etmekte (Marcus, 2018). Eserde, et ürünlerinin işlenme aşamasında kullanılan hijyenik olmayan yöntemler, çürük etlerin karıştırılması, mezbahalarda kullanılan insanlık dışı uygulamalar ve çalışanların sağlığının göz ardı edilmesi gibi konular ayrıntılı olarak anlatılır.

Romanın yayımlanması ardından Amerikan hükümeti derhal harekete geçmiş, 1906 yılında Federal Meat Inspection Act (Federal Et Muayene Yasası) ve Pure Food and Drug Act (Saf Gıda ve İlaç Yasası) yasalarını çıkarmıştır (Levenstein, 2003). Bu yasalar, gıda güvenliğini sağlamaya yönelik ilk federal düzenlemeler olarak tarihe geçmiş ve Sinclair'ın ifşa edebiyatının politika üzerindeki somut etkisini göstermiştir.

Sinclair, ifşanın yarattığı toplumsal etkiyi “Kamuoyunun yüreğine nişan almıştım ama midelerini vurdum.” (Sinclair, 1906/2005) sözleriyle ifade etmiştir. Bu ifade, ifşa edebiyatının güçlü olmasının yanında, zaman zaman okuyucuda oluşturduğu rahatsızlık ve eleştirel tepkilere de işaret eder. Dolayısıyla ifşa edebiyatı, hem toplumsal bilinç yaratmada hem de etik tartışmalarda merkezi bir role sahiptir.

12.1.3. Edebiyat, Etik ve Gerçeklik Tartışmaları

Sinclair'ın eseri, dönemin medyasında ve entelektüel çevrelerinde geniş yankı uyandırsa da, gerçekçilik derecesi ve abartılı anlatımı nedeniyle eleştirilere maruz kalmıştır. Bazı eleştirmenler, Sinclair'ın sosyal gerçekleri dramatize ederek kamuoyunda gereksiz paniğe yol açtığını iddia etmişlerdir (Miller, 2015). Bu eleştiriler, ifşa edebiyatının sınırları ve etik sorumluluğu üzerine tartışmalar başlatmıştır.

Bununla birlikte, Sinclair'in gözlemlerinin ve anlatımının, işçi sınıfının ve tüketicilerin yaşadığı somut sorunlara ışık tuttuğu inkâr edilemez. Edebiyatın toplumsal gerçeklikleri yansıtır ve değiştirme gücü, *Şikago Mezbahaları* gibi eserlerle somutlaşmıştır. Bu nedenle ifşa edebiyatı, yalnızca kötü koşulları anlatmakla kalmaz, aynı zamanda bu koşullara karşı harekete geçmeyi teşvik eden bir aktivizm biçimi olarak da değerlendirilmektedir (Benson, 2019).

12.1.4. Günümüzde İfşa Edebiyatı ve *Şikago Mezbahaları*'nın Mirası

Teknolojinin gelişmesi ve dijital medyanın yaygınlaşması, ifşa edebiyatının kapsamını ve etkisini genişletmiştir. Artık bireyler, kurumlar ve sosyal hareketler, yazılı ve görsel medya üzerinden anında kamuoyuna ulaşabilmekte, sosyal adaletsizlikleri ve yolsuzlukları hızla ifşa edebilmektedir (Smith & Lee, 2021). Ancak klasik ifşa edebiyatı örnekleri, bu modern süreçlerin temelini oluşturmakta ve anlatı gücünün toplumsal dönüşümdeki önemini vurgulamaktadır.

Şikago Mezbahaları, Amerikan edebiyatında sosyal gerçekçiliğin en önemli yapı taşlarından biri olarak kabul edilirken, ifşa edebiyatının da hem tarihsel hem edebi bir referans noktasıdır. Sinclair'in bu eseri, edebiyatın sadece estetik ve bireysel bir faaliyet olmadığını; aynı zamanda toplumsal yapıların sorgulanması, eleştirilmesi ve değiştirilmesinde etkin bir araç olduğunu kanıtlamıştır.

13. *ŞİKAGO MEZBAHALARI'NDA BİREY, KİMLİK, KAPİTALİZM*

Romanda yer alan dönemin kapitalist sisteme hizmet eden politikası ve et paketleme işindeki işçi koşullarının tasviri, yalnızca yayımlandığı dönemde değil sonrasında da önemli tartışmalara yol açtı. *The Independent* gazetesinde romanın abartılı bir anlatımı olduğunu ifade eden bir eleştirmene yanıt olarak Sinclair, romanın tamamen şeffaf olduğu ve en ufak ayrıntılar dahil kendi deneyimlerine ve gözlemlerine dayandığını belirtti. Sinclair otobiyografisinde (1962) bu konuyla ilgili şöyle bir ifadede bulunur: "Verilerim vardı ve anlatmak istediğim hikayeyi biliyordum, ama karakterlerim yoktu. "Bu yönüyle roman edebi bir eser olmakla birlikte o dönemin Amerikası'nı anlamak ve okumak için tarihi bir kaynak işlevi de görmektedir. Birçok tarihçi dönemin Amerikası hakkında bilgi sahibi olmak için romandan faydalanmış, özellikle et endüstrisinin işleyişiyle ilgili çalışmalarında kaynak olarak kullanmışlardır.

Sinclair'in sosyalist eğilimleri, bir yandan yoksul Güneyli geçmişinden, diğer taraftan da göçmenlerin ve işçi sınıfının işler acısı durumuyla olan ilişkisinden kaynaklanmaktadır. En popüler romanı olan *The Jungle* (1906), yalnızca Chicago mezbahalarındaki yoksul işçilerin maruz kaldıklarından dolayı duyduğu öfkenin değil, bununla birlikte orta sınıf Amerikalıların akşam yemeklerindeki uygun koşullarda işlenmemiş yiyeceklere olan tepkisinin de bir dışa vurumudur. Eser, Amerikan Rüyası'nın felaket bir kaba dönüşmesini büyük bir hayal kırıklığıyla deneyimleyen Litvanyalı göçmen Jurgis ve ailesi o dönem tüm işçi sınıfının mücadele etmek zorunda kaldıkları kapitalizmin karanlık dünyasıyla tanışmalarıyla hayatlarının nasıl bir girdaba girdiğini anlatmaktadır. Roman, sosyalist bir tutumla "Chicago bizim olacak" sloganıyla bitmesine rağmen, Sinclair'in vermiş olduğu mesaj okuyucu tarafından farklı algılanmıştır. Yazarın politik mesajı yiyeceklerin hangi koşullarda işlendiği meselesine yorulmuştur (Wardell,2014).

Alain Locke Sinclair *Şikago Mezbahaları*'nı içerik bakımından Stowe'un *Tom Amca'nın Kulübesi* eseri ile ilişkilendirmiş, her iki romanda da Amerika'nın kendi gücünden kaynaklı farklı ırklar ve gruplar arasındaki farklılıkların ve mücadelenin sonuçlarını yansıması olduğunu ifade etmiştir. Sinclair'in romanı yazarken hedeflediği mesajı verememesi hakkındaki hayal kırıklığını "Halkın kalbini hedef aldım ve yanlışlıkla midesine vurdum" cümlesiyle ifade etmiştir ve

bununla birlikte romanda verilmek istenen mesajın burjuva Amerika'nın yeme alışkanlıklarına indirgenmiş olmasına duyduğu öfkeyi dile getirmiştir.

1900'lerin başında Endüstriyel gelişmelerle birlikte Chicago, tüm dünyadaki en büyük et paketleme endüstrisi olmuştur. Yeni ve gelişmiş makinelerin kullanılması ve modern modern metodların uygulanmasıyla büyük et şirketleri sadece bir günde 7.000 domuzu tedavi edebiliyorlardı. *Scientific America* dergisi tarafından 1902 tarihinde yayımlanmış olan bir haber raporunda, şöyle bir habere yer verilmiştir; "Yılda 3.000.000 sığır ve 5.000.000 domuz, 'Paketleme Kasabası' olarak bilinen mezbahalarda yerde kesiliyor ve bu etler paketleme ürünlerine dönüştürülüyor." Bu kadar hızlı et işlenmesi ve paketlenmesi Chicago'nun ekonomisinde patlama yaşanmasına sebebiyet veriyordu ve hızlı üretimle birlikte işçi ihtiyacı artıyordu. Dergide yer alan makalede hızla büyüyen endüstriyi anlatılrsa da, et endüstrisinde yürütülen sağlıksız çalışma koşullarına yer verilmiyordu (Şanlı ve Özer,2000).

Kitap yayımlanmadan önce bir süredir Amerikan hükümeti, Chicago'daki et paketleyicilerini uygunsuz uygulamalar nedeniyle araştırmaktaydı ve hastalıklı en kötü koşullar altında işlendiğine dair söylentiler uzun zamandır Amerikan toplumunda dolaşıyordu. Halk, Sinclair'in et endüstrisine yönelik tasvirini kabul etmeye hazır olsa da, kitabı yayımlayacak olan birkaç yayıncı, kitabı yayımlamayı reddetti. Kitabın yayımlanma sürecinde Doubleday ve ortağı Walter H. Page, kitabın tanıtımını gazete işindeki tecrübelerine dayanan bir çalışma tasarlayan Isaac Marcosson'a verdi. Marcosson, Page'e kitabın yayımlanması hakkında şunları söyledi; "Eğer Bu kitaptaki ifşalar doğruysa, yayınlamazsak bizim için vasiler atanmalıdır. Ya sansasyonel bir başarı ya da muhteşem bir başarısızlık olacak. Her iki durumda da denemeye değer." Daha sonra Sinclair'in ifşalarını doğrulamak için Chicago'ya gitti ve döndüğünde bölgede durumun Sinclair'in anlattığından çok daha kötü durumda olduğunu belirterek geri döndü. Dönemin halkla ilişkiler başkanı, Başkan Theodore Roosevelt'e kitabın bir kopyasını gönderildi ve bunun sonucunda Sinclair, Roosevelt tarafından öğle yemeği için Beyaz Saray'a davet edildi. Bu davet Sinclair'in yazarlık hayatında popüler olması için büyük bir başlangıç olmuştur.

Roosevelt kitabın yayımlanmasından kısa süre sonra et paketleme konusunda ciddi bir soruşturma başlattı. Yapılan soruşturmalar İlerlemeci Dönem'in en önemli

reformlarından biriyle sonuçlandı ve başkan Roosevelt 1898'deki İspanyol-Küba-Amerikan Savaşı sırasında askerlere kötü et sattığı söylenen endüstri ile alakalı incelemelerin başlatılmasını emretti. Bununla birlikte Roosevelt ve Indiana senatörü Albert J. Beveridge, 1906 Federal Et Denetleme Yasası'nın yürürlüğe geçirilmesini talep ettiler. Düzenlemeler yalnızca Et Düzenleme Yasası'yla kalmamış bununla birlikte bu yasa ile aynı gün yasalaşan Saf Gıda ve İlaç Yasası, Amerikan yönetiminin yürürlüğe koyduğu bir diğer yasa olmuştur. Başkan Roosevelt kitabın etkisiyle bu düzenlemeleri getirmesine rağmen daha sonra gazeteci ve politikacı olan arkadaşı William Allen White'a Sinclair'in kendisine hizmet ettiğini ancak mezbahalar konusunda ve etlerin işlenmesi konusunda yalan söylediğini ve Chicago'daki paketleme tesisleriyle ilgili aktardığı bilgilerin büyük bir çoğunluğunun yalan ifadeler olduğunu belirtmiştir. Bu durum da *The Jungle*'ın yayınlanması noktasında ulusal bir karışıklığa sebebiyet vermiştir. Edebiyat dünyasının en büyük yazarlarından biri olan Jack London kitabı çok beğendiğini ve esere "ücretli köleliğin *Tom Amca'nın Kulübesi*" adını vermiştir, bununla birlikte Amerikan toplumunun ayaklanmaları sonucunda federal hükümet ve büyük et paketleyicileri, toplumsal tepkilerden kaynaklı et paketleyicileri ve mezbahalar konusunda ciddi düzenlemeler uygulamışlardır. Sinclair, bu eserle Amerika Birleşik Devletleri'nde emek davasını savunma girişimi hususunda hedefine ulaşamasa da, Amerikan hükümetin et endüstrisini düzenleme biçimini konusunda önemli bir kaynak olmuştur.

Kitap yalnızca Amerikan hükümetinde değil tüm dünyada et endüstrisinde büyük yankı uyandırmıştır. Kitabın yayımlanmasından doksan yıl sonra bile, et üretiminde güvenlik ve sanitasyonu sağlamak için bir et paketlemede yeni yasalar ve yeni düzenlemeler takip edilmektedir. Örenğin, Kaliforniya, South Gate'deki Alpha Meat Packing Co. et paketleme şirketi olarak tüketicilere temiz ve sağlıklı koşullarda paketleme yapılacağına dair söz verdi ve kullanılan çeşitli denetim düzenlemelerini ve çalışanlarının çalışma standartları hakkında bilgiler verdi. Bununla birlikte, Alpha'da başkan yardımcısı ve üretim müdürü olan Steve Sayer, et mezbahalarının denetiminin yapıldığına dair bir yasa tanıtmıştır ve şöyle bir bilgi vermiştir; "Et ve kümes hayvanı işletmelerini denetleyen USDA şubesi Federal Güvenlik Denetim Sistemi'dir" (FSIS). Bu kurumun birincil hedefi, yalnızca sağlıklı, bozulmamış etlerin

ticaret için üretilmesini sağlamaktır. Federal OSHA'nın birincil hedefi, işyerindeki çalışanların güvenliğini ve sağlığını sağlamaktır." Ancak Sinclair romanını yayımlamadan önceki Packingtown'a bakıldığında, Alpha Meat Packing Co.'nun işleyişi kitabın yayımlandığı dönemden sonraki düzenlemelerle hiçbir şekilde kıyaslanamaz.

Endüstriyel ilerlemeyele beraber fabrika koşulları insanlara endişe verici gelmemeye başladı ve yalnızca yetişkinler değil çocuklar da tam zamanlı işlerde yetişkinler arasında sıklıkla çalışmaya başladı bu durumu insanlar ekonomik olarak bir fırsat olarak gördü. Dönemin zor ekonomik koşulları insanları insanları gelir elde etme ve zengin olma arzusuyla iş aramaya sürükledi. İnsanların büyük bir çoğunluğu ailelerini geçindirmek için hayatlarını feda edip fabrika, mezbaha gibi yerlerde uygunsuz koşullarda çalışıyordu. Özellikle mezbahalarda, işçiler arasında kan zehirlenmesi sıklığı gün geçtikçe artıyor, ve bunun için hiçbir önlem alınmıyordu. Erkeklerin ayak bileklerine kadar hayvan kanına bulanabildiği bir çalışma ortamı oluyordu bu da ciddi hastalıkların yayılmasına zemin hazırlıyordu. Romanda da Sinclair'in et paketlenmesi ve kesimi konusunda verdiği detaylar o dönem insanların sıklıkla tükettiği et gibi bir besinin insan sağlığının önemsenmeden kayıtsızca yapılan haksızlıkları gözler önüne sermektedir. Hatta Sinclair, mezbahalarda yaptığı gözlemler sonucunda bu katliam yataklarında her yerin kanla kaplı olduğunu ve baştan ayağa kanla kaplanabileceğini ve bununla birlikte kış aylarında erkek işçilerin bu kanı emmek için ayaklarına gazete sarmak gibi bir yöntem geliştirdiklerini ifade etmiştir. İşçiler patronların mezbahalarda olmadığı zamanlarda ısınmak için bacaklarını kesimi yeni yapılmış olan buharlı sıcak dana leşlerine zorla soktuklarını gözlemlemiştir. İşçilerin sırf ısınmak için bu yöntemi uygulamaları sadece onlar için tehlikeli olmakla kalmıyor, genel nüfus için de çok ciddi tehlikeler oluştuyordu. Herhangi bir sınırlandırmanın ve mikrop kontrolünün olmadığı bu mezbahalarda hastalıklarla dolu yiyeceklerin ortaya çıkması oldukça olağan bir durumdu (Shaduri,2012).

Et paketleyicileri kötü koşullarda çalıştıkları için toplum içerisinde pislikleriyle tanınıyorlardı. Kan içinde kalmış mezbaha çalışanları ellerini yıkayacakları hiçbir yer olmadığı için hijyenik koşullarda çalışamıyorlar hatta bazı işçiler yiyecek bir şeyler bulamadıklarından çiğ et tüketiyorlardı. Bu uygunsuz

koşullar yalnızca mezbahada çalışan işçileri etkilemiyor bununla birlikte, bu mezbahalarda işlenen eti tüketen halk da kurban oluyordu. Her gün milyonlarca kişi tarafından kahvaltıda tüketilen sosisin içine mezbahalarda hayvan kanı ile insan mikroplarıyla karışıyor, bu üretim şekli sadece sağlıksız olmakla kalmıyor, aynı zamanda halkın sağlığına zarar vererek ciddi tehditler oluşturunuyordu. Bunlar 1900'lerin başında et paketlenme endüstrisinde uygulanan birçok uygunsuz teknikten sadece birkaçıydı. Upton Sinclair eseri kaleme alırken, işçi sınıfının maruz kaldığı korkunç muameleye ilişkin farkındalığı artırmayı amaçlasa da Amerikan toplumunun midesini bulandıran iğrenç bir et paketlenme endüstrisini ifşa etmesiyle ismini duyurdu. O dönemin Hastalık Kontrol Merkezi raporlarına göre, Sinclair denetim ve işleme prosedürlerine uyum sağlama gibi önemli bir devrimini başlatılmasına vesile oldu. CDC, ise Sinclair'i gıda endüstrisini sonsuza dek etkileyecek olan bu durumu kaleme alıp kamuoyundaki bu muhteşem etkiyi yarattığı için takdir etmiştir. Şikago Mezbahaları, 20. yüzyıldakileri etkileyen birçok ciddi hastalığın kaynağının hijyenik önlemler alınarak bununla birlikte kapsamlı denetimler uygulanarak önlenebileceğini ortaya koyan bir eser olarak uzun bir süre adından söz ettirmiştir ve ettirmektedir.

Sinclair'in romanının yayınlandığı dönem Gıda ve İlaç Dairesi'nin (FDA) aktif olduğu dönemlerden biriydi. Gıda ve İlaç Dairesi'nin aktifleşmesinde birçok faktör olmasına rağmen Sinclair'in kitabı yazmasındaki amaç bu konuda bir bilinç uyandırma olmasa da toplumun yiyecek tüketimi noktasında değişime ihtiyaç olduğunu fark etmesine yardım etti. Sinclair'in asıl amacı ideal sosyalizmi teşvik etmek olsa da, romanda et paketlenme endüstrisinin uygunsuz koşullarından bahsettiği bölümler, okuyucuları tüketici olarak bu konuda önlemler alma hususunda çok önemli bir yerde olduğu aşikardır. Sinclair'in etlerin işlenmesi konusunda kitabına gelen büyük tepki hakkında yaptığı yorum, "Halkın kalbini hedef aldım ve yanlışlıkla midesine vurdum." şeklinde olmuş bu durumu kitabın yazarı olarak kendisi de büyük bir şaşkınlıkla karşılamıştır.

USDA Sinclair'i Gıda Güvenliği ve Teftiş Servisi'nin (FSIS) gibi bir kuruluşun ortaya çıkmasında etkili olduğundan ötürü takdir etmiştir. *Şikago Mezbahaları*'nda yer alan , Amerikalılara hastalık ve rahatsızlık veren et işlenmesine dair yorumlamalar göz ardı edilen denetimi ortaya çıkmasına vesile oldu. Et Teftiş Yasası'nın geçirilmesi ve FSIS ve FDA için federal fon sağlanması gibi önlemler

halkın bu konuda ciddi tepkiler vermesi sonucu ortaya çıktı. Sinclair, mezbahalarda gözlem yaptıktan sonra 1906'da Başkan Theodore Roosevelt'e Chicago'daki et paketleme fabrikalarına gizli müfettişler göndermesi için yoğun ısrarlar içeren bir mektup gönderdi. Roosevelt, mektubu okuduktan sonra mektupta yer alan iddiaların doğruluk payı olduğuna inandı, gıda endüstrisi konusunda yeni düzenlemelere gitti ve bu hususta derhal harekete geçilmesi gerektiğini ifade etti.

Eserin ilk bölümünde kötü şartlardan ve iş yoksunluğundan dolayı ekonomik sıkıntılar ve mağduriyet yaşayan bir ailenin daha iyi şartlarda yaşama umuduyla Şikago'ya göç etme kararı alma süreci anlatılmaktadır. Yolculuğa çıkmak için gerekli olan paranın temin edilmesi, yolculuk esnasında karşılaştıkları problemlere de bu bölümde yer verilmiştir. İkinci bölümde ise Amerika Birleşik Devletleri'nde sanayileşme ile birlikte artan fabrikalaşmayı, ekonomik gelişmeleri ve tüm bunların sonucu olarak ortaya çıkan Amerikan Rüyası'nın sonucu olarak ortaya çıkmış olan aşırı tüketimcilikten bahsedilmektedir. Amerikan rüyasının ortaya sadece bir üretim çılgınlığı çıkardığı değil tüm bunlarla birlikte tüketimciliğin sonucu olarak ahlaki yozlaşmanın da Amerikan toplumunun önemli bir sorunu haline geldiğine değinilmiştir. Bu dönemde tüm ekonomik sıkıntılardan ve zor şartlardan kurtulmak isteyen romanın ana karakteri Jurgis'in mezbahalarda maruz kaldıkları ve gözlemlerine bu bölümde yer verilmiştir. Bu bölüm okuyucuya et mezbahalarında etlerin hangi koşullarda üretildiğine dair detayları içermektedir. İnsanların günlük hayatta tükettikleri etin kesiminin ve işlenmesinin kötü ve sağlıksız koşullarda yapılması dönemin okuyucusunun üzerinde büyük bir tepki oluşturmuştur.

Kitabın son bölümünde ailedeki bireylerin her birinin farklı nedenlerden dolayı dağılması ve Jurgis'in de o dönem sosyalizmi savunan sendikalara üye olmasıyla yaşadığı mücadelelere yer verilmiştir. Sinclair eserin bu bölümünde politik görüşünü ifade eden bir ifade biçimi sergilemiş ve dönemin en büyük sorunlarından biri olan kapitalizme yönelik çözüm önerilerine yer vermiştir. Bir yazar olmanın yanı sıra bir dönem Kaliforniya'nın vali adayı olan Sinclair, kitabın bu bölümünde sosyalist bir liderin yaptığı konuşmalara yer vermiş, bu da kendi politik geçmişi de göz önünde bulundurulduğunda yazarın hissettikleri ve düşündüklerini doğrudan yansıtmaktadır. Bazıları kitabın bu bölümünün kitabın yazılış amacını içerdiğini çünkü Sinclair'in tamamen düşündüklerini yansıttığını düşünmektedirler. Sinclair,

Amerika'ya göç edenlerin ve Amerikan toplumunun kapitalizmin tuzağından Sosyalizm ile kurtulacağını ve sosyalizmin toplum için oldukça faydalı olduğunu eserin bu bölümünde sıkça belirtmiştir. Eserin son bölümleri edebi kaygılardan uzak adeta okuyucuyu şaşırtan bir üslupla anlatması yerini kurgusal bir metinden çok didaktik bir metne bırakmaktadır.

14. ŞİKAGO MEZBAHALARI'NDA AMERİKAN RÜYASININ SUNULUŞ ŞEKLİ

Amerikan rüyası kavramı günümüzde de popülerliğini koruyan bir kavramdır ve sıklıkla dile getirilir. Modern kültürde Amerikan rüyasının tanımı kişisel tatmin ve başarıya götüren sıkı çaba, hırs ve azim olarak kabul edilir. Amerikan rüyasının hedefleri arasında, başkalarına veya belirli bir sosyal sınıftan medet ummak ve beklenti içerisine girmek yerine, kişinin engelleri aşmak için kendi gücüne güvenmesi vardır. Amerikan rüyası, demokrasi, eşitlik ve özgürlük ideallerinin temsilidir. Bazen bunu istediğimiz ve yapabileceğimizi hissettiğimiz bir şey olarak algılarız. Amerikan rüyası kavramı James Truslow Adams'ın 1931 tarihli *The Epic of America* kitabında kullanılmasından sonra popülerleşmiştir.. Büyük Buhran sırasında yazılan *The Epic of America*, bir ülkeye ilham verecek bir terim uydurarak işçi sınıfını heyecanlandırmaya çalıştı, ancak bu terim zaman içerisinde farklı karşılıklar buldu. Amerikan Rüyası *The Epic of America*'da "her erkeğin ve her kadının doğuştan yetenekli olduğu en yüksek statüye ulaşabileceği ve doğum veya konumun talihli koşullarından bağımsız olarak başkaları tarafından oldukları gibi tanınacağı bir toplumsal düzen rüyası" olarak tanımlanıyor. Terim toplumsal hareketlilik ve toplumsal başarıyı ima ediyor, ancak rüyanın kime hitap ettiği büyük bir soru işareti oluşturuyor. Kitap terim olarak kullanıldığından beri, Amerikan rüyası tüm Amerikalılar arasında yaygın bir inanç haline geldi. Dünya Savaşları'ndan sonra ortaya çıkan bu terim, Avrupa idealinin çöküşünün aksine, Amerika Birleşik Devletleri en karlı ulus haline gelmesini temsil etti. Amerikan ideali, Marshall Planı'nın sona ermesinden sonra zirveye ulaştı. Dünyanın en büyük ekonomisi olan Amerika Birleşik Devletleri, küreselleşmenin geleceğini şekillendirdi.

Tarih boyunca, Amerikan ideali üç aşamada evrimleşmiştir. İlk aşama, "İlkel Altına Hücum Rüyası" olarak da bilinen tipik Amerikan rüyasıdır. İlkel Altına Hücum dönemini 18. yüzyılda Amerika'ya göç edenlerin çoğunluğu İngiltere'den gelen püritenler ve sosyal ve ekonomik zorluklar yaşayan Almanya'dan gelen yoksul veya iflas etmiş çiftçiler oluşturuyordu. Bu çiftçiler eşitlik siyasetine oldukça değer verdiler. Ayrıca onlar için demokrasiyi uygulamak en önemli öncelik olmuştur. Eşit haklar, Amerikan rüyasının temel bir yönüdür. O dönemde, Amerika Birleşik Devletleri zengin değildi ve geleneksel tarıma güveniyordu. Toprağa sahip olmak

zenginliği temsil ediyordu ve daha fazlasına sahip olmak mutlulukla ilişkiliydi. 18. yüzyılın sonu ve 19. yüzyılın başında, bireyler Amerika Birleşik Devletleri'nde altın aramaya başladılar. Amerikan ideali, birkaç şanslı bireyin altın madenciliği yoluyla zenginleşmesiyle altın rengine büründü.

İç savaşın ardından, "kişisel başarı rüyası" olarak bilinen ikinci aşama olan Sanayileşme başladı. Avrupa'dan gelen göçmenler New York, Chicago ve diğer gelişmekte olan endüstri merkezlerine göç ediyordu. Bu dönemde Edison, General Electric'i kendi yaratıcılığıyla geliştirdi. Araba üreticisi olan Ford, araç üretim hattını yarattı, Rockefeller'ın serveti ise petrol çıkarımından geliyordu. Yoksulluk içinde doğmalarına rağmen, birçok kişi kendi sıkı çalışmalarıyla bu dönemde başarıya ulaştı. 21. yüzyılın bilgi çağında, Apple'ın Steve Jobs'u ve Microsoft'un Bill Gates'i yeni Amerikan idealini temsil ediyordu. Başarıları, yaştan bağımsız olarak sıkı çaba ve içgörünün başarıya yol açabileceğini göstermektedir.

Amerika'nın ekonomik ve siyasi açıdan gelişmesi, bireysel hedeflerin sınırlandırılmadan gerçekleştirilmesi açısından her ne kadar Amerika için dönüm noktası olsa da Amerikan rüyası, Amerika için rekabetin ve kapitalizmin kirli oyunlarının baş gösterdiği bir dönem haline gelmiştir. Bireysel hedeflere ve ekonomik arzulara bir an önce ulaşma hırsı Amerikan toplumunda aşılabilir bir boyuta ulaşmış ve toplumda birtakım ahlaki yozlaşmaların boy göstermesine sebebiyet vermiştir. Amerikan rüyasının toplumda yarattığı değişimden ve kapitalist düzenden rahatsız olan bir kesim de mevcuttu. İşçi sendikaları veya sosyalist partilerdeki soldaki siyasi radikaller, İlerici Hareket ve Muckraking Hareketi'ndeki liberal reformcular ve beyaz Anglosakson Amerika'nın tek kültürlü tanımından memnun olmayan entelektüeller, Amerikan rüyasının karşısında duran topluluklardan bazılarıdır. Eleştirel yazarlar, solcu politikacılar, sendika liderleri, reformcular ve entelektüeller, Kurucu Babaların Amerikan özlemleri isimli devrimci grup ile yirminci yüzyılın başında sanayileşmiş modern bir ulusun Amerikan Olmayan gerçekliği arasındaki farklılığı gördüler ve buna yönelik eleştirilerde bulundular ve Amerikan'ın kapitalist düzenine başkaldırı niteliğinde devrimler gerçekleştirdiler. Amerikan rüyası diğer taraftan Amerikan kültüründeki göçmenlerin, gelecek için en büyük umutlarını bu rüyaya temsil ettiklerini kabul etmelerine dayanıyordu. Amerikan rüyasının aslında opnların tahmin ettikleri gibi

olmaması ve rüya olarak nitelendirilen bu dönemin boşluğuna ve tehlikeli düşmanlığına yönelik eleştirileri, insanlar için benzer umutlara sahip yeni bir Amerikan gerçekliği haritası çıkarmak amacıyla rüya niteliğinin tamamen bozulup yerini hayal kırıklığına bırakması ile sonuçlandı.

Yüzyılın başında, burjuva toplumu Benjamin Franklin'in *Zenginliğe Giden Yol* adlı kendi kendini yaratma felsefesinden etkilenen materyalist bir zihniyet tarafından yönetiliyordu. Bağımsızlık Bildirgesi ve ABD Anayasası'nda özetlenen bireysel kendini gerçekleştirme paradigması, özellikle ekonomik ve sosyal sektörlerde başarısız oldu. Amerika Birleşik Devletleri'nin politik gerçekliği, iki ayrı ekonomik ve kültürel eğilim tarafından şekillendirilmiştir. On dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında, ekonomik sektör, "en güçlüünün hayatta kalması" Sosyal Darwinci ilkesine dayalı "Sanayi Kaptanları" veya "soyguncu baronlar"ın yükselişine tanık oldu. Bireysel kapitalistler sonunda, benliğin kendi faaliyetinin ortadan kalkmasıyla doğrulandığı kurumsal tröslere dönüştü. Kamusal yaşamda bireysel perspektiflerden kurumsal perspektiflere geçiş, kültürel faktörlerle dengeleniyor gibi görünüyor. Bu dönemde Amerikan edebiyatı kolektif varoluşa odaklanmaktan bireysel güce inanmaya geçti. Buna etnik grupların bireysel haklar için protestoları, öz güven ve Whitmanvari şarkılar dahildi. Yüzyılın başında, modern kültür kurumsal gerçekliklere uyumdan çok kendini onaylamanın önemini vurguladı. Endüstrideki kurumsal benlik ile sanattaki bireyselleşmiş benlik arasındaki ikilik genellikle tabiiyet ve ulus olma kavramları etrafında döner. 20. yüzyılın başlarında etnik grupların özgürleşmesi ve göçmen akını sırasında, benlik ve Amerikan kimliği konusu bir çekişme haline geldi.

Rockefeller'ın açıklaması, her ikisi de ekonomik büyüme prensiplerine dayanan Amerikan rüyası ile Amerikan kabusu arasındaki ikiliği vurgular. Ancak, "Amerikan olmayan rüya" olarak bilinen üçüncü bir rüya türü daha vardır. Yüzyılın başında, Amerikan kültürüne sahip insanlar ve tam olarak Amerikalı olmayan göçmenler "asimile edilemeyen yabancılar" olarak etiketlendi. 1911'de, "asimile edilemeyen yabancılar" arasında Doğu Avrupalı Yahudiler ve Güney İtalyanlar ile etnik kökenleri, inançları veya ekonomik durumları nedeniyle ulus olmaktan yabancılaştırmış hisseden Amerikalı Amerikalılar vardı. Asimile edilemeyen yabancıları Amerikalı olarak siyasi statüden dışlamak, onlara Amerikan Rüyası'nı

reddetmek anlamına geliyordu. Amerikalı olma hedeflerine ulaşmak için, materyalist olmaktan ziyade idealist olmaları ve ekonomik olmayan araçlar kullanmaları gerekiyordu. Yüzyılın başında, ABD'deki eleştirel düşünürlerin politik ve kişisel durumlarının, ABD'ye taşınmadan önce kendi ülkelerindeki göçmenleriyle aynı olması paradoksaldır. Muckraker'lar ve ilericiler Amerikan ideallerini eleştirirken ve kurumsal gerçeklik yerine bireysel mutluluğu savunurken, materyalist Amerikan Rüyası'nın dışından başka bir reform biçimi ortaya çıkmıştır.

Amerikan rüyasının topluma yansımaları olarak kaleme alınan *The Jungle*, Amerikan rüyasını kovalayan Litvanya'dan gelen Yeni Göçmen ailelerin hikayesini anlatmaktadır. Jurgis Rudkus ve ailesi anavatanlarını terk edip Amerika'ya gitmeye karar verir. Aile, Amerika'yı refah ve para kazanma fırsatı olarak görür. Litvanya'da kuraklık nedeniyle yaşanan mahsul kıtlığı, insanların hırslarına ulaşmasını engeller. Bir komşularından Amerika'da daha fazla para kazanabileceklerini öğrendikten sonra aileler para biriktirip oraya taşınmaya karar verir. Ancak karşılaşacakları şey beklediklerinden çok uzaktır. Amerika'da bu aile Chicago'da tehlikeli bir imalat sektöründe çalışmaktadır. Bu aile "işçi olmayı" Amerikan Rüyası'nı gerçekleştirmenin bir yolu olarak görür, bu yüzden çalışmaya zorlanırlar. Rudkus ailesi, kaynakları ve İngilizce dil becerileri az olan bir köylü ailesidir ve bu aile, Amerikan rüyasını arayan milyonlarca göçmeni yansıtmaktadır.

Romanın başlığı, Yeni Göçmen Çağı'nda Amerika Birleşik Devletleri'ndeki durumu, özellikle de Chicago'daki durumu yansıtmaktadır. Sinclair, Amerika'yı ekonomik güç ve nüfuza sahip olanların toplumu yönettiği bir orman olarak tasvir etmiştir. Sinclair'in öyküsü, fabrika sahiplerini ormanın kralı olarak tasvir ederek bu sorunu vurgular. Sinclair eserinde Chicago'nun endüstriyel kültürünü tasviri, fabrika sahiplerinin toplum üzerindeki gücünü vurgulamaktadır. Rudkus, yazarın romanında tasvir edilen bir et paketleme tesisi olan Durham'da çalışmaktadır. Sinclair, et paketleme endüstrisi yöneticilerinin personelin standartlarına uymasını sağlamak için kontrol taktiklerini nasıl kullandıklarını açıkça göstermiştir. Ayrıca fabrikanın mutfak ürünlerinde ceninler ve çürüyen et de dahil olmak üzere güvenli olmayan et kullanımının ne denli korkunç olduğunu da göstermiştir. Halk, uygun hükümet denetimi olmadan zararlı ürünler tüketmektedir. Sinclair işçi sınıfının maruz kaldığı

mobingi tasvir etmenin yanı sıra hükümetin, polis ve sağlık müfettişleri gibi kurumların yolsuzluğa karşı savunmasızlığını da vurgulamaktadır.

Rudkus ailesinin Amerikan rüyasını gerçekleştirmeye odaklanması onları başarısızlık olasılığına karşı kör etmiştir ancak Amerika karmaşık bir ülkedir, herkesin zengin olabileceği büyüklü bir ülke değildir. Rudkus ve ailesi sınırlı eğitim ve yeteneklere sahip yoksul köylülerdir. Bu ailenin diğer göçmenlerle rekabette elenme olasılığı daha yüksektir. Bu aile ve diğer göçmenler başarısızlık olasılığı konusunda endişelenmek yerine Amerikan rüyasını gerçekleştirmeye odaklanmaktadır. Bireylerin başarı ve zenginlik elde etme girişimleri yeteneklerine ve geçmişlerine göre farklılık gösterebilir. Bir göçmen çok çalışmaya hazırsa, fabrika diğer göçmenler tarafından da aranan bir pozisyon sağlayabilir. Amerikan rüyası o dönemde tıpkı devlet piyangoları ve büyük para ödülleri gibi, herkese kazanma şansı sunan ancak bunun bağımlılığa yol açabilecek derecede toplumsal bir rekabet ortamı oluşturmuştur. Bununla birlikte *The Jungle*, Rudkus ailesinin ve diğer göçmenlerin hayatlarını ve geleceklerini bu bağımlılık uğruna nasıl riske attıklarını vurgulamaktadır. Bir arkadaşları veya tanıdıkları orada zenginleştiği için Amerika'ya seyahat eden aile tanıdıkları Amerika'da başarılı olsa da, bu Rudkus ve ailesi gibi Litvanyalı göçmenler için başarıyı garantilemediğini gözlemlemiş oldular. Rudkus ve ailesi, tanıdıkları gibi zengin olmak için her şeylerini riske attılar.

Rudkus ailesi Amerika'nın kırsal bir kesimine gitmek yerine Chicago gibi büyük bir metropole taşınmayı seçer. Amerika'ya veya bir metropole hiç gitmemiş olmasına rağmen, kendisi ve ailesi Chicago'yu görme konusunda oldukça karardır. Çünkü Rudkus ve ailesi büyük bir metropol yerine kırsala giderlerse Amerika'da daha başarılı olma şansları daha yüksektir. Ailenin Litvanya'daki köylü geçmişi, et paketleme tesislerinde çalışmaktan ziyade çiftçilik ve sığır yetiştiriciliğinde iyi olduklarını göstermektedir. Bir diğer neden de ülkedeki iş fırsatlarının bolluğudur. Rudkus'a göre, ülkenin çiftçilik alanları hasat sırasında büyük bir işgücü gerektirmektedir. İş için şehirdeki binlerce işsiz göçmenle rekabet etmeyen Jurgis, toprak, hasat ve hayvancılık gibi birey ve aileleri için uygun olan çeşitli iş fırsatları ile karşı karşıya kalıyor. Örneğin, bir çiftçi Rudkus'a çiftliğinde istikrarlı bir iş teklif etmektedir ancak Rudkus ücretsiz yiyecek ve konaklama almasına rağmen

bu teklifi reddetmektedir. Rudkus, çiftçinin teklifine rağmen zengin olma arzusuna kapılıp şehirde yaşamaya ve çalışmaya kararlıdır.

O dönemdeki Chicago'nun devasa yapılarla örneklenen Amerikan işletmelerinin hızla genişlemesi, Amerikan rüyasını gerçekleştirmenin bir kısayolu olarak görülmektedir. Amerikan rüyası, Amerikan endüstrisine katılımı artırmayı amaçlayan egemen sınıf tarafından desteklenen bir ideolojidir. Daha önce belirtildiği gibi, Durham acenteleri Avrupa genelinde zengin olma olasılığı hakkındaki hikayeleri yaymaktan sorumlu olan topluluklardı. Göçmenler genellikle Chicago gibi endüstriyel bir şehre taşınmanın finansal başarıya yol açacağını düşünürler. Chicago'nun endüstriyel kültüründe iş arayan vasıfsız göçmenler Amerikan rüyasının dezavantajlarından habersizlerdi. Döneme egemen sınıf olan kapitalistler, işletmelerdeki katılımlarını örgütlemişlerdir. Althusser, egemen sınıfın 'halk' üzerindeki hakimiyetinin ve sömürsünün, başkalarının zihinlerini köleleştirmek için kullandıkları çarpık bir dünya görüşünden kaynaklandığını ileri sürmektedirler.

15. *ŞİKAGO MEZBAHALARI'NDA GÖÇ KAVRAMI*

Jurgis'in Amerika'ya taşınması, Amerika'ya bakış açısı açısından da sorgulanabilir. Jurgis Amerika'da herkesin özgür olduğu iddiasında bulunmaktadır ve Amerika'yı hiç ziyaret etmemiştir, öyleyse bunu nasıl iddia edebilir? Jurgis'in Amerika hakkındaki bilgisi söylentilerle sınırlıdır. Amerika'nın bir özgürlük ülkesi olduğu söylenmektedir. Jurgis'in Amerika hakkında aldığı bilgiler, Amerika'nın mevcut durumunu doğru bir şekilde yansıtmamaktadır. Amerika'daki mevcut durumu bilmemesine rağmen, kendisi ve ailesi oraya gitmeye karardır. Amerika'nın onlara özgürlük vereceğinden oldukça emindirler. Jurgis'in Amerika tasviri son derece ütöpiktir, çünkü Amerika onun inandığı kadar özgür değildir. Dünyamızda gerçek özgürlük diye bir şey yoktur, çünkü bireyler sürekli olarak toplumsal yasalara ve emirlere tabidir. İnsanlar, yaşamları boyunca toplumsal düzenlemelere ve kurallara uymak zorundadır. İnsanlar bir toplumda yaşadıkları sürece bu emir ve kurallara uymak zorunda kalırlar. Belirli bir toplumun sosyal yapısı, toplumun üyelerini yerleşik düzeni ve kuralları içselleştirmeye yöneltmiştir. İşçilerin mal üretmesi gereken endüstriyel toplumda, özgürlük ve hürriyet kavramına ulaşmak çok imkansızdır. Her sınıfın toplumda kendi rolü vardır ve her biri topluma bağlıdır.

Jurgis gibi işçi sınıfına mensup insanlar, toplum tarafından belirlenen, emek güçlerini kapitalistlere sunmak olan rollerini yerine getirmek zorundadırlar. Jurgis ve ailesi, Amerikan rüyası olan ideolojinin öznesi haline gelmiştir. Amerikan rüyası, onları anavatanlarından Amerika'ya sürüklemeye büyük katkı sağlar ve Amerikan toplumunun yanıltıcı bir tasvirine inanmalarını sağlar. İdeolojiler bir yanılsama oluşturduğundan, gerçekliğe gönderme yaptıklarını ve dünyanın hayali tasvirlerinin ardındaki dünyanın gerçekliğini keşfetmek için yalnızca 'yorumlanmaları' gerektiğini bu noktada sorgulamaktayız.

Jurgis'in ve ailesinin Amerika'ya taşınması, Amerika'ya bakış açısıyla ilgili birtakım soru işaretleri oluşturmaktadır. Jurgis, zenginliğe bakılmaksızın tüm insanların Amerika'da özgür olduğuna inanmaktadır. Jurgis'in Amerika'ya göç etmeden önce Amerika'yı hiç ziyaret etmemesine rağmen böyle bir düşünceye kapılması tamamen duyumlarla sınırlıdır. Çünkü o dönemde Amerika'nın bir özgürlük ülkesi olduğu söylenmekteydi ve bu söylentiler çok yaygındı ancak Jurgis'in Amerika hakkında aldığı bilgiler, ülkenin mevcut durumunu doğru bir

şekilde yansıtmamaktaydı. Amerika'daki durum hakkında bilgi sahibi olmamalarına rağmen, Jurgis ve ailesi oraya taşınmaya oldukça ısrarcıydılar. Çünkü Amerika'nın onlara özgürlük vereceğinden eminlerdi.

Endüstrinin ülkede doğru bir şekilde işlev görmesi doğal kaynaklara ve üretici güçlere bağlıdır. Ülkede ekonomik düzen için bu iki koşul oldukça önemlidir. Bu bileşenlerden birinin veya her ikisinin yokluğu belirli bir sektördeki gelirin kesintiye uğramasına neden olabilir Amerika zengin doğal kaynaklara sahiptir. Bununla birlikte, Amerika'da altın, petrol, kereste ve kullanılabilecek sayısız başka doğal kaynak vardır. Amerika'daki doğal kaynakların taşması, özellikle birçok Avrupa ülkesini etkileyen patates hastalığı sırasında büyük göçlere neden oldu.

Amerika'ya göç genellikle Amerikan rüyasını gerçekleştirme arzusuyla yapılmaktaydı. Göçmenlere Amerika'da finansal ve profesyonel başarı fırsatları sunulmaktaydı. Jurgis ve ailesi de birçok göçmen gibi Amerikan rüyasını gerçekleştirmek için Litvanya'dan taşınır. Burada Jurgis ailesi ve Chicago'daki diğer göçmenler Amerikan rüyası için çabalar. Jurgis gibi çoğu göçmenin yüksek düzeyde eğitimi, becerileri ve finansal kaynakları yoktur. Chicago'da, tek uygun işleri ileri eğitim veya beceriler gerektirmeyen bir işçi olarak çalışmaktır. Chicago'ya gelen göçmen akını, kolayca bulunabilen bir işgücü sağlayarak kapitalistlere fayda sağlamaktadır.

Kapitalizmin Amerika'da zirveye ulaştığı dönemde kapitalistler, özellikle de sanayi sahipleri, için o dönem işçi seçmek tıpkı bir dönem kölelerin köle pazarından köle seçmeleri gibi bir eylem haline gelmişti. Sanayi işçilerini kalifiye göçmenlerle değiştirebiliyorlardı. Jurgis, Brown'a gitmiş ve patronlardan biri onun diğerlerinden daha uzun boylu olduğunu fark edip, fiziksel özelliklerine dayanarak onun iyi bir işçi olduğunu düşünür ve patron, fiziksel olarak memnun olmadığı bir çalışanın yerine fiziksel olarak uygun formda bir işçi olan Jurgis'i işe alır. Brown'ın şirketi, verimli üretim operasyonlarını garantilemek için çalışanları sık sık değiştirmenin önemli olduğu görüşündedir ancak Jurgis gibi işçiler Amerikan rüyasının peşinden giderek Amerikan şirketlerindeki istihdam boşluklarını doldurabilir. Jurgis de diğer göçmenlerin düşündüğü gibi, Amerikan Rüyası'nın insanlara sıkı çalışmayı öğrettiği kanısındaydı. Amerika'da çalışmak, Amerikan zenginlik ve başarı rüyasını gerçekleştirmek için olmazsa olmazdır. Ancak, bazı göçmenler için işçi olarak

çalışmak, Amerikan rüyasını gerçekleştirmek için tek geçerli seçenektir. Jurgis'in, Chicago yöneticilerinden birinin ona fabrikada iş teklif etmesiyle çok sevinmesinin sebebi de hayallerine bu iş teklifiyle bir adım daha yaklaşmış olmasıdır.

Büyük umutlarla Amerika'ya gelen göçmenlerin Amerika'dan beklentileri yüksek olduğundan, hayallerini gerçekleştirmek için çalışıp geçimlerini sağlayacak para kazanmaları gerekmektedir. Chicago'da hayatta kalmayı başarır ve istikrarlı bir iş bulurlarsa özgür olma düşüncesine kapılmışlardı. Bu göçmenler fabrikalarda çalıştıklarında maaş kazanacaklar ve bununla birlikte maaşlarını, barınma, yiyecek ve giyim için kullanabileceklerdi. İşçiye verilen maaş sadece işçinin avantajı için değil aynı zamanda fabrika ve endüstri sahiplerinin fabrikanın ekonomisini döndürmelerinde oldukça etkiliydi. Çünkü işçiye verilen maaş, işçinin ertesi gün fabrikada çalışmak üzere gelmesini sağlamak için kullanılmaktaydı. Bu durum da, endüstrideki üretim sürecini güvence altına almak adına oldukça önemliydi. Fabrika için mal üretecek işgücünün mevcudiyetinin güvence altına alınması gerekiyordu bu sebeple fabrika işçilerinin para kazanmak için tekrar tekrar fabrikaya gitmesi gerekiyordu. Her gün milyonlarca göçmen iş bulmak için fabrika sahibinin kapısını çalıyordu. Çünkü bu kapitalist düzende işçi olarak çalışmak, hiçbir şekilde ulaşamayacakları Amerikan rüyalarını gerçekleştirmelerinin tek yoludur.

Dönemin şartlarına göre her göçmenin Amerikan rüyasını gerçekleştirmek için çok çalışması ve para kazanması beklendiğinden, Jurgis'in ailesinde çalışmayan herhangi bir aile üyesinin aile için sadece bir yük olacağına dair bir inanç vardır. Eğer ailede çalışmayan biri varsa, Amerikan rüyası için bu bir tehdit oluşturmaktadır. Jurgis'in Dede Antanas adlı yaşlı babası, aileye katkı sağlamak için para kazanmak amacıyla işe gitmek zorundadır. Fabrika patronları fiziksel güce önem vermelerine rağmen ve bununla birlikte Chicago'daki hiçbir fabrika onun gibi yaşlı bir adamı işe almaya istekli olmasa da çalışmak zorundadır. Bu nedenle Antanas, fabrika sahiplerinden birine onu fabrikasında işe alması için rüşvet vermeye karar verir. Sonunda Antanas, aile için para kazanabileceği anlamına gelen fabrikadaki işi alır. Ailenin çocukları bile aileyi geçindirmek için çalışmaya zorlanır.

Jurgis ve ailesi, fabrika sahibini tatmin etmek için çok çaba gösterdiler ve bununla birlikte kendilerine maaş verecek olan Chicago'daki fabrikalara tüm hayatlarını adadılar. Jurgis mezbahada çalıştığından itaberen işe gelmesini

engelleyebilecek hiçbir şey olmuyor çünkü Jurgis o dönem Amerikan rüyasıyla zengin olmak isteyen işçi sınıfını temsil etmektedir. Hatta, çalışırken ayağını sakatlamasına rağmen bu durum Jurgis'e engel olmuyor ve iş aramak için bir fabrikadan diğerine dolaşıyor. Çünkü Jurgis ve ailesi , ödenmesi gereken bir kira, doyurulması gereken bir ağız ve gerçekleştirilmesi gereken ihtiyaçların olduğunu ve bu ihtiyaçların karşılanmasının tek yolunun fabrikada çalışmak olduğunu düşünmektedirler.

Milyonlarca göçmeni Amerika'ya çeken ve onlarda zengin olma umudunu yeşerten Amerikan rüyası, Amerikan endüstrilerinin gelişmesine de oldukça büyük katkı sağlamıştır. Gün geçtikçe artan artan işçi mevcudiyeti, fabrika sahiplerinin ve patronların işgücüne olan ihtiyaçlarını kolayca karşılayabilmesini sağladı. Asya, Avrupa ve Latin Amerika'dan gelen sürekli göçmen sürkülasyonu, tüm bu servet yaratma çabası ve bununla birlikte Amerikan endüstrisinin gelişimi, Jurgis gibi göçmen işçilerin inandığı Amerikan rüyasından doğrudan etkilenmiştir. Amerikan rüyasının Amerikan endüstrisine katkısı yalnızca Amerikan rüyasını arayan göçmenlerin sayısı ile değil, aynı zamanda göçmenlerin zengin olma uğruna Amerikan rüyasını gerçekleştirmek için Amerikan endüstrileri için işçi olma istekleriyle de ilişkilidir.

Kapitalist patronlar kapitalistler için mal üretmeleri gereken yerleşik toplumsal düzene karşı emekçi işçilerin çalışma gücüne ihtiyaç duyuyorlardı ancak bu duruma rağmen Chicago'daki bu kapitalistler her fırsatta patron olmanın ve işçiler üzerinde baskı oluşturma'nın önemini vurgulamışlardır. Topluma, Chicago'daki diğer sınıflardan daha baskın olduklarını göstermek gibi bir çabaya girmek istemiş ve işçilerin hayatlarını belirleyebilme yetkisine sahip olduklarını savunmuşlardır. Chicago'daki egemen sınıf olarak, her şeyi yapma hakları olduğunu düşünmüş ve bunu uygulamaya koymuşlardır. Örneğin, patronlar için bir şekilde çok dezavantajlı olan politikaları değiştirmiş ve kendi işlerine yarayabilecek olan politikalar geliştirmişlerdir. Hatta toplumun egemen sınıfı olan kapitalist patronlar, Chicago'nun nasıl yönetilmesi gerektiğini belirleme yetkisine sahip olmuşlardır. Kapitalist patronlar, işlerin kendi istedikleri gibi ilerlemesi için işçilerinin kendi düzenlerine ve kurallarına itaat etmesini isterler ve bu sistemi yürütmek ve bununla birlikte yerleşik düzene karşı itaatkar bir davranış yaratmak için "ödül ve ceza"

yöntemini uygulamaya çalışmışlardır. Bu bağlamda, Amerikan rüyasının temel hedefi, işçileri egemen sınıfın koyduğu ve endüstri sahiplerinin çıkarlarını karşılayan isteklere itaatkar olmaya inandırmaktır. Göçmen işçiler Amerika'ya zengin olma arzusuyla gelirler; bu nedenle, Jurgis gibi bir göçmen zengin olma hedefine ulaşmak için çalışmaya devam eder. Jurgis gibi işçiler yerleşik kapitalist düzene boyun eğerse, zengin ve başarılı olma şansı şeklinde karşılığında ödül alacaktır. Diğer taraftan, işçiler kapitalist düzenin kurallarına uymazsa, ceza alacaktır. Bu ceza da onların işten çıkarılması olur ve bu zengin olma arzusuyla çalışan işçiler için oldukça dezavantajlı bir durum oluşturur. Dolayısıyla, Amerikan rüyasını gerçekleştirmelerinin ve zengin olma hedeflerinin tek koşulu, patronlarının kurallarına itaat etmektir.

Fabrikalarda zor şartlarda çalışan göçmen işçiler, zor koşullarda çalışmanın yanı sıra her an gerçekleşebilecek işten çıkarılma korkusuyla boğuşmaktadır. Dolayısıyla daha iyi şartlarda yaşayabilmek için hayatlarını kapitalistlerin eline teslim etmektedirler. İşten çıkarılmayı göze alamadıkları için kapitalistlerin ihtiyaçlarını karşılayabilmek zorunda kalırlar. İşten çıkarılma her zaman işçinin kurallara itaat etmemesinden ya da patronların isteklerini karşılayamamaktan kaynaklanmaz, işten çıkarılma yalnızca kapitalistlerin kararlarına bağlıdır ve ortada herhangi bir geçerli neden olmadan da işçiler işten çıkarılma durumuyla karşıkarşıya kalırlar. Başka bir deyişle, işçinin işten çıkarılması yalnızca kapitalistlerin isteğine bağlıdır.

Dönemin şartlarını esere işleyen Sinclair roman da tüm detaylarıyla patronlar ve işçilerin kapitalist düzendeki konumlandırmasına yer vermiştir. Durham'daki mezbahanın patronu kendisine daha fazla para kazandırmak için kendisi tarafından belirlenmiş kurallara ve emirlere uyan işçilere ihtiyaç duymaktadır. Dönemdeki diğer fabrikalarda olduğu gibi mezbahanın patronu için de gelir elde etme endüstrinin ana hedefidir, Durham patronu fabrikanın kar etmesine odaklandığı için işçi refahı ve işçilerin çalıştığı koşullar gibi faktörleri göz ardı eder. O dönem fabrikalarda çalışan işçiler ısınma sorunu yaşar. Patronlar, işçilere kış boyunca ısıtıcı sağlamaz çünkü bu ona daha fazla paraya mal olur. Ağır şartlarda çalışan işçiler bu durumdan şikayet etme girişiminde bulunmazlar çünkü sadece fabrikalarda çalışmak ve ihtiyaçlarını karşılamak için ücret alırlar. İşçiler et paketleme fabrikasındaki uygunsuz koşullar nedeniyle şikayetçi olmaya başlarsa veya hızlı çalışamazlarsa, patronları için işçileri

işten kovmak oldukça kolaydır. İşçiler sadece kurallara itaat etmediklerinde işten çıkarılma durumuyla karşı karşıya kalmakla kalmıyor aynı zamanda hastalanmak da bu işçiler için işten çıkarılmaya da yol açabilir ve işçi çok olduğundan patronlar kendi gereksinimlerini karşılayabilecek işçiler bulabiliyorlardı. Dede Antanas'ın çok yaşlı olmasına rağmen fabrikalarda direnmesinin ve asla yakınmamasının sebebi de işten çıkarılmasının patronlar açısından çok kolay olduğudur. Antanas'tan para kazanması beklenmektedir ve kendisi yaşça büyük olan işçiler gibi o da ailenin ekonomisine katkıda bulunmak zorundadır. Ailenin bir an önce hayallerine kavuşup gerçekleştirmesi gereken bir Amerikan rüyası vardır. Bu sebeple ailenin bir üyesi olarak Antanas'ın gerçekten bu işe ihtiyacı vardır ve fabrikadaki işini kaybetmeyip, yerini güvence altına almak için tüm zorluklara katlanmak zorundadır. Zengin ve başarılı olma hırsı diğer işçileri olduğu gibi Jurgis ve ailesini de kapitalistlerin kurallarına boyun eğdirir. Bu sebeple Dede Antanas gibi yaşlı bir işçinin yapması gereken şey, Amerikan rüyasını gerçekleştirip evin ihtiyaçlarını karşılamak için para kazanmak amacıyla çalışmaktır.

O dönemde işsizlik başarısızlık olarak görülüyor ve işsiz olanlar toplumda yetersiz birey olarak algılanıyorlardı. Çoğu Amerikalı işsizliğin disiplinsizliğin sonucu olarak ortaya çıktığı kanısındadır bununla birlikte işsizliğin Amerikan toplumunda böyle bir algı oluşturmaması, fabrika sahiplerinin işine yarıyor ve bu durumu işçilere itaat ettirmek için bir araç olarak kullanıyorlardı. Kapitalizmin en büyük taşlarından biri fabrika sahiplerinin işçilerini emirlerine uymaya zorlayabilmelidir. Çünkü bir sınıfın diğerlerine egemen olduğu sınıf ayrımının doğası budur. Toplumda hüküm sürececek olan fabrika sahipleri ve patronların bu sosyal tabakanın en üstünde yer alması kapitalizmin gerektirdiklerindendir. Bu durum Fabrika sahiplerini oldukça avantajlı kılar çünkü Chicago'daki egemen sınıftır. Jurgis gibi çok çalışıp ihtiyaçlarını gidermekten başka seçeneği olmayan bir işçi için kurallara uymaktan başka seçenek yoktur çünkü itaatsizlik işten çıkarılmayla sonuçlanır ve bu patronlar için hiç önemli değildir. İşten çıkarılan işçiler için işten çıkarılma Amerikan rüyasının gerçekleşmek için büyük bir tehdit anlamına gelir çünkü zengin olma arzularından uzaklaşmış olurlar. Patronların o dönem sıkça uyguladığı işçileri işten çıkarma eylemi, fabrika sahipleri tarafından uygulanan "ödül ve ceza" uygulamasında cezanın karşılığıdır. Jurgis gibi bir işçi kapitalist patronların

belirlediği kurallara uyarsa ödüllendirilir ve bu da başarılı ve zengin bir insan olarak yaşama olasılığını artırır. Diğer taraftan, eğer patronların belirlediği kurallara itaat etmezse Amerikan rüyasından bir adım daha uzaklaşmış olur ve her şeye sıfırdan başlamak zorunda kalır. İş ortamında rekabetin baş gösterdiği bu dönemde işten kovulursa yeniden istikrarlı bir iş elde etmek için binlerce kişiyle tekrar rekabet etmek zorunda kalır. Dolayısıyla, Jurgis gibi işçilerin kurallara uymaktan başka seçeneği yoktur çünkü herhangi bir ihlal için işten çıkarılma gibi bir ceza vardır. Toplumda düzenin bu şekilde işliyor olması, işçiler arasında itaatkar bir davranış yaratmıştır. Amerikan rüyasının beraberinde getirdiği çok çalışarak başarılı ve zengin olma hayali, bu göçmen işçileri fabrika ve endüstri sahipleri tarafından konulan kurallara her koşulda itaat etmeye zorlamıştır. İşten çıkarılma, ana hedefleri olan Amerika'ya göç etmelerine yönelik bir tehdit anlamına gelir ki bu da Amerikan rüyasının son bulmasına ve zengin olma hayallerine veda etmeleriyle sonuçlanır. Amerikan rüyası, Amerikan toplumunda göçmen işçiler arasında itaatkar bir davranış yaratmada oldukça etkili olmuştur.

Amerikan rüyası, ülkede önemli ekonomik gelişmelere olanak tanıdı ve Amerikan endüstrisinin gelişmesine yardımcı oldu. Amerikan endüstrisinin gelişmesi büyük ölçüde insanların Amerika'ya göç etmesine sebep oldu, Amerika'da daha dolu ve zengin olma şansı bekleyen göçmenlerin oranı oldukça arttı. Endüstri ve fabrika sahipleri bu durumdan çok olumlu etkilendiler çünkü patronlar iş talebi çok olunca çok ucuza işçi çalıştırıyor bununla kalmayıp aynı zamanda işçilerinin çalışırken tutum ve davranışlarını kontrol edip onları kendi isteklerine göre yönlendirebilmekteydiler. Amerikan rüyasının yücelttiği zengin ve başarılı olma şansına sahip olma olasılığı, dünyanın dört bir yanındaki insanların dikkatini çekmiş ve bununla birlikte Amerikan endüstrilerinin işgücü ihtiyaçlarını karşılamak için Amerika'ya gelmeleri için bir fırsat oluşturmuştur. Jurgis ve ailesi gibi yeterli beceriye, paraya ve eğitim geçmişine sahip olmayan şanssız işçi göçmenler, Amerikan rüyasını gerçekleştiremeyip sadece işçi olarak çalışıp, üretme hizmet etmiş ve hayallerine kavuşamamışlardır. Jurgis ve ailesinin maruz bırakıldığı bu durum Amerika'da ulaşamayacakları başarı ve zenginlik yanılsamasının peşinden koşmaları o dönem Amerika'da zengin olma arzusuyla Amerikan arzusunu gerçekleştirmek için gece gündüz demeden çalışan işçilerin bir örneğidir.

Upton Sinclair, başarılı bir yazar olmanın yanı sıra insan zulmüne isyan eden toplumda ezilenlerin ve yoksulların hakları için savaşıyor adanmış ve aktivist bir sosyalistti. 19. yüzyılın sonlarındaki birçok gerçekçi Amerikan yazarı gibi Sinclair da Emile Zola'dan etkilenmişti ve yazarın naturalizmle tanışması Zola'nın etkisiyle olmuştur. Yazarın diğer eserleri gibi *The Jungle*, Türkçe çevirisi Şikago Mezbahaları Zola'nın tanımladığı natüralist romanın özelliklerini taşımaktadır. Eser, Packingtown'daki işçilerin yaşam koşulları mükemmel bir şekilde analiz edildiği için bir belgesel roman olarak kabul edilmektedir. Chicago'daki o dönem et paketleme endüstrisindeki çalışma ve yaşam koşullarını kurgusal bir biçimde kaleme alsa da roman daha çok Sinclair'ın gözlemlerine dayanan tarihi bir belge işlevi görmektedir. Romanın kurgusal bir eser olarak görünmesinin en önemli nedenlerinden biri, Sinclair'ın kendisinin romanı yazmak için araştırma yapmak üzere haftalarca Packingtown'daki işçiler arasında çalışıp, gözlem yapmış olmasıdır. Sinclair mesai bitiminden sonra geceleri işçilerin evlerinde oturup hikayelerini dinliyor ve anlattıklarını not alıyordu. Sinclair et paketleme endüstrisinde çalışırken işçiler gibi giyiniyor ve onlarla birlikte yemek yiyordu, böylece onun bir yazar olduğu fark edilmiyordu ve bu durum da yazarın rahatça gözlem yapmasına olanak tanıyordu. Ayrıca araştırmasını sadece işçileri gözlemleyerek yürütmüyor aynı zamanda araştırmasını tamamlamak için polisler, doktorlar, avukatlar, politikacılar ve emlakçılar dahil olmak üzere birçok meslek grubuyla da görüşmeler yapıyordu. Sinclair gözlemleri sonucunda birçok belge oluşturdu ve Chicago'nun ücretli kölelerine büyük bir sempati duyuyordu. Yaptığı araştırmalar ve gözlemler sonucunda anlatmak istediği hikayeyi oluşturmuştu bununla birlikte yazarın topladığı bilgiler doğruydü ve kitap yayımlandıktan sonra toplumda büyük bir yankı uyandırmasının nedeni de tam olarak buydu.

Amerikan toplumunda işçilerin ücretli köle olarak sefil bir hayata sahip olmaları, bununla birlikte Amerikan toplumunun tükettiği etin kirli koşullarda işlendiğinin farkına varması şaşırtıcı değildir. Kitabın yayınlanmasının ardından halk protestolar yapmış, protestoların sonucu olarak 1906'da Et Denetimi Yasası ve Saf Gıda ve İlaç Yasası yürürlüğe geçmiştir. Kitap insanlar üzerinde o kadar etkili oldu ki, Et Denetimi Yasası'nın yürürlüğe girip kabul edilmesinden sonra bile, Amerikalı insanlar onlarca yıl boyunca işlenmiş ete güvenmediler. Sinclair'ın *The Jungle*'da , et

paketleme tesislerinin insanlık dışı koşullarını göstermeyi hedeflemiştir ancak etlerin uygunsuz koşullarda işlenmesi konusunda yaptığı tasvirler de oldukça güçlüdür. Kitap yayınlandığında okuyucular, kitaptaki insanlık dışı çalışma koşullarının tasvirlerine büyük ölçüde kayıtsız kaldılar çünkü onlar için önemli olan yedikleri etin nasıl işlenmiş olduğuydu. Sinclair'in kitapta okuyucularını gerçekten bilinçlendirmeye çalıştığı konu işçilerin fabrikalarda acımasızca sömürüldüğü gerçeğidir. Örneğin, o dönemde işçi işe bir dakika geç gelirlirse, bir saatlik ücretleri kesilir; ve birkaç dakika geç gelirlirse, işlerini kaybetme durumuyla karşı karşıya kalır ve paketleme tesisinin kapısında büyük umutlarla iş bekleyen kalabalığa katılmak zorunda kalırlar. Fabrikalarda yapılacak iş olmadığında kapitalist patronlar, işçileri kışın soğukta veya yazın dayanılmaz sıcaklıkta günün çoğunda ücret almadan çalıştırırlardı. İş olduğunda ise, işçiler uygunsuz çalışma koşulları ve patronların dikkatsizliği nedeniyle birçok kaza ve hatta ölümle karşı karşıya kalırlar. Amerikan rüyasının toplumda yaratmış olduğu en olumsuz durumlardan biri de ahlaki yozlaşmadır. Kapitalizmin toplumda yaratmış olduğu zihinsel ve fiziksel etkiler insanların yaşadıkları sıkıntılardan ve olumsuz şartlardan kurtulmak için aşırı alkol tüketimciliğini tercih etmiştir. Bununla birlikte insanlar zengin olmak için sadece iş arama yolunu seçmemiş, toplumda yolsuzluklar yaparak para kazanmaya çalışan insanların sayısı oldukça artmıştır. Birçok insan tarafından kaçak yollardan para kazanma, fuhuş gibi toplumda ciddi yozlaşmalar yaygınlaşmıştır.

16. SONUÇ

Tarih yirminci yüzyılda Amerikalı edebiyat eleştirmeni Stephen Greenbalt'ın Yeni Tarihselcilik kuramını geliştirmesiyle birlikte yeniden sorgulanmıştır. Yeni eleştiri kuramına bir tepki olarak ortaya çıkan Yeni tarihselci kuram, metinlerin yorumlanmasında, metni etkileyen her türlü koşulu odağına almaktadır. Yeni tarihselci kuramının ilkeleri doğrultusunda her tarihsel dönemin o döneme ait fikir ve prensiplerle yorumlanması gerektiği üzerinde durulmuştur. Edebi eserleri yazıldıkları dönemin kurgusal bir ürünü olarak değerlendiren Greenbalt, eserin üretilirken tarihsel, sosyal ve kültürel koşulların etkisi altında olmasının yanı sıra yazarın psikolojik durumunun da yansımalarının görülebileceği görüşünü savunmaktadır. Yazarın hayatının da eser için büyük bir önem taşıdığını savunan Yeni Tarihselciler, bu bağlamda yazarın hayatı hakkında çalışmalar da yürütmektedirler. Bu bağlamda ünlü eleştirmene göre edebi eser incelenirken hem metinsel hem de tarihsel yönü dikkate alınarak değerlendirilmelidir. Yeni Tarihselci yaklaşıma göre edebi eserler yazıldıkları dönemin sosyal, kültürel koşullarıyla birlikte yazan kişinin bakış açısından da doğrudan etkilendiğinden anlatılarda nesnellik aranmaz ve ortaya çıkan ürünün kurgusal olduğu görüşü savunulur. Yeni tarihselcilik kuramında edebiyat tarihi temsil eden bir araç niteliğindedir. Kendisinden önceki gelenekselci yaklaşım biçimlerinin üzerinde durduğu kahramanlık, savaş, liderlik gibi konuların aksine köle ticareti, mağdur edilmiş kadınlar, ezilmişer, sosyal eşitsizlikler gibi konuları odağına almıştır. Yeni tarihselcilik yaklaşımında ötekileştirilmekle beraber kimliksizleştirilmiş topluluklar üzerine yoğunlaşarak baskın güçlere karşı çıkılmaktadır. Bununla birlikte, Yeni Tarihselcilik tarihin ana karakterlerinin orta ya da üst sınıftan olduğunu ileri sürerek geleneksel tarih anlayışının yanı sıra sınıflaşmaya da başkaldırır. Tarihin politik güçlerin elinde olduğu görüşünü savunan Yeni Tarihselciler, tarihte göz ardı edilmiş konulardan olan ezilenler, kadınlar, köleler gibi alt sınıfların da var olduğunu savunarak, tarihte yer alan güç ilişkilerini ortaya çıkarmışlardır.

Yeni tarihselcilik 1960'lı yıllarda ortaya çıkmış olup edebiyata sunulan geçmiş tarihi yaklaşımlar konusuna farklı bir bakış açısı getirmiştir. Yeni tarihselcilik, Yeni eleştiri kuramına karşı çıkarak edebiyat ve tarih ilişkisini odağa alır. Yeni Eleştiri'den farklı olarak Yeni Tarihselcilik tarihin edebiyat üzerindeki etkisini,

edebiyatın da tarih üzerindeki etkisini inceleyerek, dil bilimci Montrose'un da ifadesiyle tarihin metinselliği, metnin de tarihselliği üzerine çalışır.

Amerika'nın iki farklı döneminde kaleme alınmış olan *Tom Amca'nın Kulübesi* ve *Şikago Mezbahaları* isimli eserler tarihi belgesel niteliği taşıyan romanlardır. Her iki eser de Amerika'daki toplumsal sistemlerin toplum üzerindeki yansımaları kurgusal bir gerçeklikle okuyucuya aktarmışlardır. Her iki yazarın eseri de kurgusal olmasına rağmen okuyucunun her iki dönemin Amerikasına gitmesine kaynaklık etmektedirler.

Harriet Beecher Stowe tarafından kaleme alınan *Tom Amca'nın Kulübesi* eseri, Amerikan köleliği hakkındaki tüm gerçeklerin yansıması ve aynı zamanda eleştirisidir. Eser yazıldığı dönemde oldukça yankı uyandırmış ve kölelik konusunda ciddi tartışmaların ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir. Eser, Güney'in karanlık dünyasından kurtulup özgürlüğüne kavuşmak isteyen siyahların Kuzey'e kaçış esnasında maruz kaldıkları muameleyi ve uygulanan şiddeti konu edinmesiyle Siyah Amerikalıların bilinçlenmesine ve bu bilinçlenmeyle birlikte yasal özgürlüklerini elde etmek için hak iddia etmelerine olanak tanımıştır. Döneminin ilk kölelik karşıtı yazarlarından biri olan Stowe, Tom Amca karakteriyle ve eserde yer alan birçok karakter ile Amerikan köleliğinin zulmünün ve acımasız tarafının tüm detaylarını gözler önüne sermiştir ve Amerikan toplumunu bu konuda bilinçlendirmek için ciddi uğraşlar sarf etmiştir. *Tom Amca'nın Kulübesi* kölelik karşıtı davanın tasvir edilmesiyle birlikte kölelik karşıtı düşüncelerin toplumda yaygınlaşmasını sağlamıştır. Amerikan toplumuna kölelik konusunda farkındalık kazandıran bu eser Amerikan toplumunun kölelik sisteminin acımasızlığıyla yüzleşmesini sağlamıştır. *Tom Amca'nın Kulübesi*'yle Stowe köleliğin en acımasız yönleri olan köle ticareti, köle pazarında insanlıktan yoksun davranışlar, kadın kölelere yapılan cinsel istismar kölelere yapılan acımasızca işkenceler, sömürüler ve mensup oldukları ırktan dolayı köleleştirilmiş siyahilerin yaşadığı dramı ve kölelik sisteminin beraberinde getirdiği sorunları tüm gerçekçiliğiyle tasvir etmesiyle tarihe ismini kazınmıştır.

Kitabın kaleme alındığı dönemde köle ticareti Amerika'nın birçok bölgesinde uygulanmaktadır fakat acımasız ve insanlık dışı olan köle ticaretinin ve kölelerin maruz kaldığı ağır yaşam koşullarının şiddeti Kuzey bölgesinde daha az görünmektedir çünkü Kuzey eyaletleri daha çok ilerlemeye açık ve endüstriyel

ihtiyacın olduğu bir bölge olduğu için köle gücüne Güney bölgesindeki kadar ihtiyaç duyulmaz. Kölelerin emeğine ve çalışma gücüne duyulan ihtiyaç Güneydeki eyalet plantasyonlarında oldukça fazladır. Bu plantasyonlarda kölelere yapılan muamele oldukça acımasızca ve insanlık dışıdır. Diğer taraftan Güney’de siyahi kölelere daha olumlu şartlar sunan eyaletler de vardır. Örneğin Stowe eserinde, “Köleleğin en ılımlı olduğu yeri Kentucky”eyaleti olarak tasvir etmektedir. Bu bölgede barınan kölelerin el üstünde tutuldukları ve şımartıldıkları için diğer bölgelerden gelen köle tüccarları bu durumu sıkça eleştirilmişlerdir.

Stowe eserde yalnızca kölelerin maruz kaldığı acımasız ve insanlık dışı muameleyi eleştirmemiş aynı zamanda kölelerin Güney’de maruz kaldığı ağır çalışma koşullarını da tüm gerçekçiliğiyle betimlemiştir. İnsanlık dışı koşullarda kötü muameleye maruz kalan bu siyahi insanlar sırf ten renklerinden dolayı yasa önünde de hiçbir hakları yoktur. Kölelerin efendileri vardır ve insan olarak kabul edilmezler bununla birlikte fiziksel ve psikolojik şiddete maruz kalırlar. Stanley Elkins, kölelerin toplum içerisinde kabul görmemesini şu cümlelerle açıklamıştır;

Bir köle mutlak esaret altındadır; hiçbir medeni hakkı yoktur ve efendilerinin isteği ve rızası dışında hiçbir mülkiyete sahip olamaz. Ne hediye verebilir ne de alabilir; vasiyet edemez, vasiyetle hiçbir şeyi miras alamaz. Kendisini herhangi bir amaç için evlilik gibi bir sözleşme yapamaz ve bu nedenle ne sözünün ne de bağının kanunda bir yeri yoktur. Ayrıca Zenci tanık olamaz. Ancak sahibinin vekili olması dışında hiçbir şey alıp satamaz, sığır, at, domuz veya koyun besleyemez (Elkins,1976). Elkins’in bu cümleleri kölelerin o dönemde toplumda varlığının kabul edilmediğini, hukuksal ve varoluşsal problemlerle karşı karşıya kaldıklarının en büyükgöstergelerinden biridir.

Amerika’nın ekonomik anlamda gelişme göstermesi için köle emeğine olan ihtiyacı karşılayan kölelik Afrikadaki siyahi insanların hayatını olumsuz yönde etkilemiştir. Kapitalist sömürücülerin siyahi kölelere uyguladığı sömürüler, fiziksel ve psikolojik şiddet aşağılama ve insanlık dışı davranışlar o dönem, köle emeğine yapılan en büyük darbedir. Stowe’un hemen her yaş grubundan karaktere yer verdiği eserinde Tom Amca karakteri ve çevresindekiler üzerinden o dönem Amerika’da yaşanan insan sömürüsünü tüm detaylarıyla aktarmaktadır. Stowe’un güçlü tasviri ve

kölelik konusunda Amerikan toplumuna bir başkaldırı niteliğinde olan bu eseri tarihsel bir belge niteliği görmektedir.

1800'lerde ortaya çıkan, realizm ve natüralizm, sanatçının günlük yaşamın gerçekliklerini işlediği akımlardır. Edebiyat dünyasındaki naturalist ve gerçekçi yazarlar toplumsal konuları işlemiş ve tüm gerçekleriyle yansıtmışlardır. Naturalist yazarlardan biri olan Upton Sinclair, *The Jungle*'ı Türkçeye çevrilmiş adıyla *Şikago Mezbahaları*'nı yazarak kapitalizmin etkilerinin çok yoğun görüldüğü bir dönem olan Amerika'daki endüstrileşme dönemini ve bu dönemde işçi sınıfının maruz kaldığı muameleyi günlük yaşamın sert gerçekleriyle kaydeden önemli yazarlardan biri oldu. Sinclair toplumda yaşanan yozlaşmayı herhangi bir kişinin veya grubun acımasızlığının ve kötülüğünün sonucu olarak gömüyor bunun yerine, insanların doğasında açgözlülüğün olduğunu ve bu doyumsuzluğun toplumda yarattığı kapitalizm sistemini eleştiriyordu. Kendisini sosyalizme adan Sinclair, sosyalizm ilkelerine bağlı kalarak , okuyucularını bilinçlendirmek adına eserlerini bu yönde kaleme almıştır. Yazarın amacı okurun kalbini ve zihnini aydınlatmak bununla birlikte onları toplumda var olan problemler konusunda farkındalık yaratmak olmuştur. Sinclair'in böyle bir yaklaşımı benimsemesinin salt amacı mevcut kapitalist sistemin sonucu olarak ortaya çıkmış olan toplumsal yozlaşmayı halkın reddetmesi ve sosyalist bir ütopya vizyonunu benimsemeleri olmuştur. Toplumsal devrim açısından, 1890'lar ve 1900'ler Amerika'da birçok değişimin yaşandığı önemli bir dönem olmuştur. Protestolar, grevler, isyanlar ve işçi sendikalarının ortaya çıkmasıyla birlikte hak savunucusu olarak ülkede yeni siyasi partiler ortaya çıkmıştır. Endüstrileşmeyele birlikte hükümet sanayiye yönelik kırk yıl boyunca uyguladığı ve patronların herhangi bir ekonomik müdahaleye maruz bırakılmadığı laissez faire politikası, fabrika sahiplerinin ve patronların güçlerini tröstlerde birleştirmelerine sebebiyet verdi. Herhangi bir müdahaleyle karşı karşıya kalmadıkları için gün geçtikçe patronlar zenginleşmiş fabrikalar da dev şirketlere dönüşmüşlerdir. Patronların herhangi bir ekonomik müdahale ve denetime maruz kalmamaları, patronlar için büyük bir fırsat olmuş ve sonuçlarına bakmaksızın daha zengin olup büyük servetler elde etme çabasıyla her fırsatı değerlendirmişlerdir. O dönem başkan olan Theodore Roosevelt tarafından Sinclair de dahil olmak üzere "muckrakers" olarak etiketlenen yazarlar, gazeteciler ve fotoğrafçılar iş dünyasındaki

ve hükümetteki yolsuzluğu ifşa etmeye çalışmışlardır. Sosyalizmle ilgilenmeye başladığı zamandan beri Sinclair bu konuda birçok çalışma yapıyor, Amerikan toplumunu her yıl milyonlarca hayatı hastalık, yoksulluk ve zihinsel ve fiziksel işkence yoluyla mahveden ekonomik ve sosyal bir sistem olan kapitalizmin kötülükleri hakkında bilinçlendirmek istemiştir. Herkes için zengin olma hayalleri, özgürlük ve fırsat olan Amerikan rüyasının cazibesinin sadece büyük bir yalandan ibaret olduğunu ifşa etmeye çalışmıştır.

Sinclair'ın amacı toplumdaki her bireyin kendi refahına sahip olacağı ütopyik bir toplum oluşturmak ve bu yaklaşımla Amerikan toplumunun kalplerinde ve zihinlerinde bir devrim yaratmak olmuştur. Sinclair'ın Amerikan kapitalizmini eleştirmek için kaleme aldığı *Şikago Mezbahaları*, Chicago'daki et işleme tesislerinin birçok farklı sorununu farklı açılardan işlendiği gerçekçi bir romandır. Sinclair, sorunları aktarırken bu sorunların kaynaklarını okuyucuya şeffaf bir şekilde sunmak için çeşitli temalar kullanmıştır. Kitabın ana temalarından biri kapitalizmin sonucu olarak orta çıkmış olan Amerikan kapitalizminin kötülüğüdür. Eserde kapitalizmin yıkıcı etkisinden bahsedilerek sistemin insanlık dışı, adaletsiz, acımasız ve şiddetli bir sistem olduğu vurgulanmaktadır. Romanın ana karakteri olan Jurgis'in kendisinin ve ailesinin maruz kaldıkları, kapitalizmin işçi sınıfı insanların hayatları ve maruz kaldıklarının yansımasıdır. Jurgis ve ailesi gibi toplum üzerinde etkisini gösteren bu acımasız ekonomik ve sosyal sistem kapitalizmin bir sonucudur. Sinclair, kapitalist sistemin ailenin içinde bulunduğu kötü durumdan sorumlu olduğunu vurguluyor ve aile bireylerinin bireysel hikayelerinin aslında o dönem Amerikan kapitalizminden etkilenmiş milyonlarca işçinin hikayelerinin yansımasıdır. Sinclair'ın toplumu bu karanlıktan kurtarmak adına sunduğu çözüm sosyalizmdir. Yazara göre sosyalizm, kapitalizmin yarattığı tüm sorunların çaresidir. Packingtown'daki fabrikalar ve mezbahalar, işçi sınıfının sorunlarını ve maruz kaldıkları muameleyi doğrudan yansıtmaktadır. Packingtown'daki hayvanların ağıllara tıklıp öldürülmesi, acı çektirilmesi ve kaderleri hakkında hiçbir seçenek verilmemesi gibi, işçi sınıfına da insan muamelesi yapılmadan, hiçbir seçenek sunmadan öğüten ve öldüren kapitalizmin bu acı sistemine sistemine girmeye zorlanmaktadır. Packingtown'dan her gün binlerce hayvan kesiliyor ve yerlerine daha fazla hayvan kesilmeye getiriliyor. Bu durum nesiller boyu işçilerin kapitalizmin sert, acımasız ve baskıcı

koşullarda çalışan işçilerin hayatlarının kapitalizmin kirli oyunları yüzünden mahvedilmesi ve bu döngünün devam etmesiyle benzerlik göstermektedir. Sinclair et mezbahalarını kapitalizmin yozlaşmışlığını ve Amerikan rüyasının ikiye bölünmüşlüğü vurgulamak için kullanmaktadır.

Her iki eser de Amerika'nın emek sömürsü olan dönemlerini yansıtan tarihsel bir belgesel görevi görmektedir. Dolayısıyla okuyucu romanları okuyunca romanların yazıldığı dönemler konusunda bilgi edinmektedir bununla birlikte her iki eserin yazıldığı dönemlerdeki sosyal, ekonomik, toplumsal koşulları irdeleyebilmektedir. Yeni Tarihselcilik kuramının konu olarak işlediği ezilmişler ve ötekileştirilmiş sınıfların en başında gelen siyahi köleler ve işçi sınıfının toplumda maruz kaldıkları acımasızlıkları kaleme alan Stowe ve Sinclair gözlemlerini kurgusal hikayelerle kaleme almışlardır. Her iki eser de bu bağlamda yeni tarihselci olarak değerlendirilebilir. Bununla birlikte aktarımlarda kronolojik bir sıralamanın yer almaması ve birçok karakterin maruz kaldığı muamelelerin aktarılmasıyla da her iki eser de yeni tarihselciliğin önemli unsurlarını taşımaktadırlar. Diğer taraftan yazarların karakter hakkında yaptıkları tasvirler de yeni tarihselcilikle sorgulama yapılmaya oldukça açıktır.

KAYNAKÇA

- Aytür, H. (1983). *Çağdaş Amerikan romanı*. Gündoğan Yayınları.
- Belsey, C. (1991). *Kültürel eleştiri*. (Çev. Berna Akkıyal). Ayrıntı Yayınları.
- Bertens, H. (2001). *Edebiyat teorisinin temelleri*. (Çev. C. Atay). Ara Yayıncılık.
- Bhabha, H. K. (1994). *The location of culture*. Routledge.
- Brannigan, J. (1998). *New historicism and cultural materialism*. Macmillan Press.
- Childs, P., & Fowler, R. (2006). *The Routledge dictionary of literary terms*. Routledge.
- Cuddon, J. A. (2013). *A dictionary of literary terms and literary theory* (5th ed.). Wiley-Blackwell.
- Eagleton, T. (1996). *Edebiyat kuramı: Bir giriş* (Çev. M. Küçük). Ayrıntı Yayınları.
- Eldridge, R. (Ed.). (2002). *The Oxford handbook of philosophy and literature*. Oxford University Press.
- Foucault, M. (1977). *Language, counter-memory, practice: Selected essays and interviews* (D. F. Bouchard, Ed., & S. Simon, Trans.). Cornell University Press.
- Foucault, M. (1980). *Power/Knowledge: Selected interviews and other writings 1972–1977* (C. Gordon, Ed.). Pantheon Books.
- Greenblatt, S. (1980). *Renaissance self-fashioning: From More to Shakespeare*. University of Chicago Press.
- Greenblatt, S. (1988). *Shakespearean negotiations: The circulation of social energy in Renaissance England*. University of California Press.
- Greenblatt, S. (1990). *Learning to curse: Essays in early modern culture*. Routledge.
- Greenblatt, S. (1995). *Practicing New Historicism* (C. Gallagher ile birlikte). University of Chicago Press.
- Habermas, J. (1997). *Kamusal alanın yapısal dönüşümü*. (Çev. T. Bora). İletişim Yayınları.
- Hawthorn, J. (2005). *A glossary of contemporary literary theory*. Hodder Arnold.
- Kaplan, A. (1987). *The social construction of American realism*. University of Chicago Press.
- Kolb, H. (1973). *The illiterate listener: On the edge of literature*. University of Chicago Press.
- Leitch, V. B. (2001). *American literary criticism from the thirties to the eighties*. Columbia University Press.
- Levine, G. (1988). *Realism and representation: Essays on the problem of realism in relation to science, literature, and culture*. University of Wisconsin Press.
- Liotard, J. F. (1984). *The postmodern condition: A report on knowledge* (G. Bennington & B. Massumi, Trans.). Manchester University Press.
- Liotard, J. F. (1999). *Postmodern felsefe* (Çev. A. Uğur). Vadi Yayınları.
- Montrose, L. (1989). *Professing the Renaissance: The poetics and politics of culture*. In H. Aram Veeser (Ed.), *The new historicism* (pp. 15–36). Routledge.
- Murfin, R., & Ray, S. M. (2009). *The Bedford glossary of critical and literary terms*. Bedford/St. Martin's.
- Özbek, M. (1999). *Popüler kültür ve oryantalizm*. Dünya Yayıncılık.
- Punter, D. (2000). *Literary theory: A student's guide*. Blackwell.

- Rivkin, J., & Ryan, M. (2004). **Literary theory: An anthology (2nd ed.)**. Blackwell.
- Said, E. W. (1995). **Kültür ve emperyalizm (Çev. N. U. Şen & E. Ergut)**. Hil Yayın.
- Said, E. W. (2003). **Oryantalizm (Çev. B. Koca & T. Bora)**. Metis Yayınları.
- Selden, R., Widdowson, P., & Brooker, P. (2005). **A reader's guide to contemporary literary theory (5th ed.)**. Pearson Longman.
- Stowe, H. B. (2008). **Tom Amca'nın Kulübesi (Çev. A. Özalp)**. Engin Yayıncılık. (Orijinal eser 1852 yılında yayımlanmıştır.)
- Taşcıoğlu, G. (2014). **Tarih ve roman: Kuramsal bir yaklaşım**. Hiperlink Yayınları.
- Veese, H. A. (Ed.). (1989). **The new historicism**. Routledge.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

İsim & Soyisim : Dilay İDDİĞ

Eğitim Bilgileri

Lisans

Üniversite : Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Fakülte : Edebiyat Fakültesi
Bölüm : İngiliz Dili ve Edebiyatı
Mezuniyet Yılı : 13.06.2020

İş Deneyimi

Yer : Seçkin Metod Kids Özel Öğretim Kursu
Yıl : 2020 – 2025
Görevi : İngilizce Öğretmeni

Akademik Yayınlar

İddiğ, D., & Tanrıtanır, B. (2024). III – INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON LITERATURE, CULTURE AND LANGUAGE. In THE UNIVERSAL AND CULTURAL REFLECTIONS ON PROPHET BY KAHLIL GIBRAN (pp. 267-276) IKSAD Publications. <https://www.izdas.org/books>

Lisansüstü Tez Orijinallik Raporu

Öğrenci Bilgileri	
Adı-Soyadı	Dilay İddiğ
Öğrenci No	229016019
Anabilim Dalı	İngiliz Dili ve Edebiyatı
Programı	İngiliz Dili ve Edebiyatı
Statüsü	☒ Yüksek Lisans ☐ Doktora

Tez Bilgileri	
Başlığı/Konusu	HARRIET BEECHER STOWE'UN <i>TOM AMCANIN KULÜBESİ</i> VE UPTON SINCLAIR'IN <i>ŞİKAGO MEZBAHALARI</i> ROMANLARININ YENİ TARİHSELÇİLİK BAÇLAMINDA İNCELENMESİ

Tez Orijinallik Raporu Bilgileri*	
Sayfa Sayısı (Kapak sayfası, Giriş, Ana bölümler ve Sonuç bölümleri)	vii+101
İntihal Tespit Programı	Turnitin
Benzerlik Oranı (%)	%6 (Yüzde altı)
Tarih	06.05.2025

* Orijinallik raporu, aşağıdaki filtreler kullanılarak oluşturulmuştur:

- Kabul ve onay sayfası hariç,
- Teşekkür hariç,
- İçindekiler hariç,
- Simge ve kısaltmalar hariç,
- Gereç ve yöntemler hariç,
- Kaynakça hariç,
- Alıntılar hariç,
- Tezden çıkan yayınlar hariç,
- 7 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 7 words)

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Lisansüstü Tez Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılmasına İlişkin Yönergeyi İnceledim ve bu yönergede belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içemediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimizi ve yukarıda vermiş olduğumuz bilgilerin doğru olduğunu beyan ederiz.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

Danışman		Öğrenci
Adı Soyadı	Prof. Dr. Bülent Cercis TANRITANIR	Dilay İDDİÇ
İmza		
		Tarih 20.05.2025